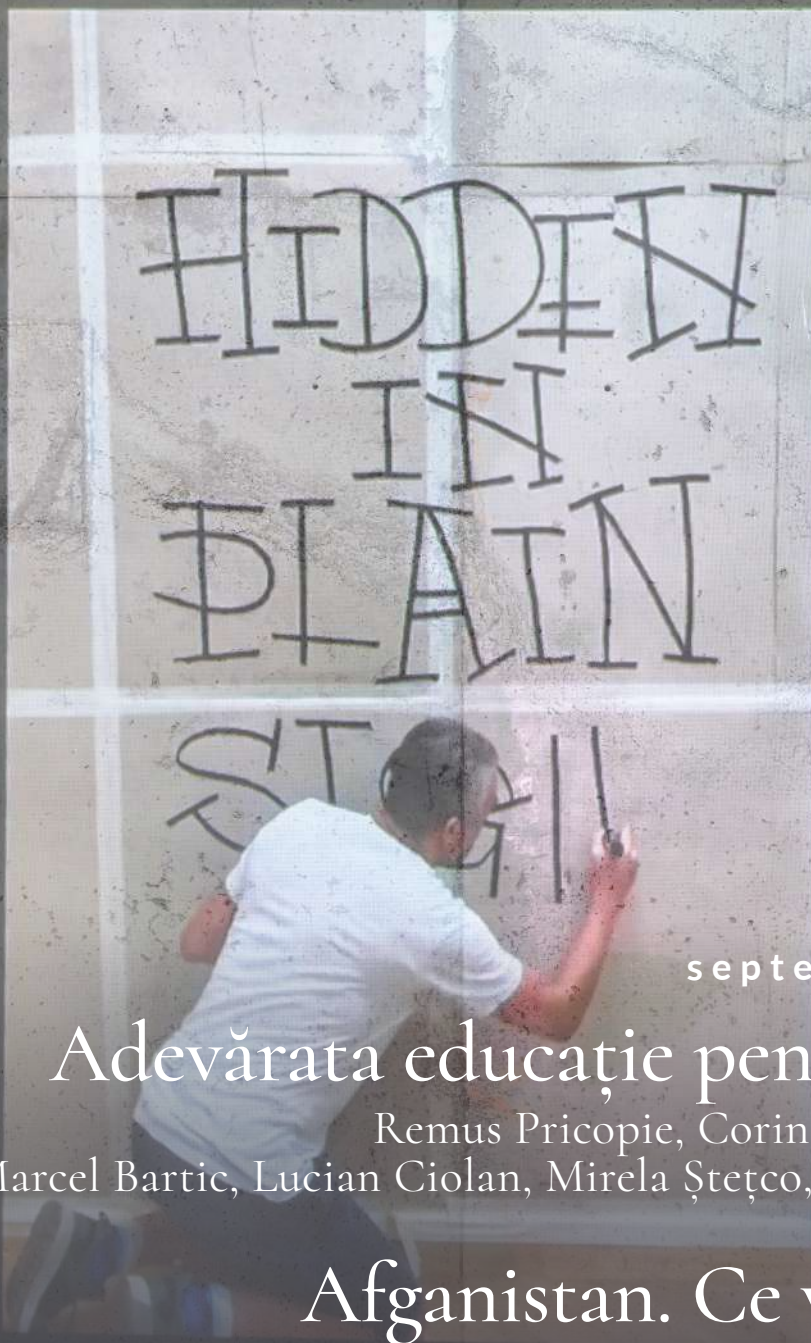

CULTURA 623

Fundația Culturală Augustin Buzura

www.revistacultura.ro

septembrie 2021

Adevărata educație pentru viață

Remus Pricopie, Corina Taraș-Lungu,
Marcel Bartic, Lucian Ciolan, Mirela Ștețco, Ștefan Pălărie

Afganistan. Ce va urma?

Niculae Iancu

„Occupy the blockchain!”

ARTE & MEDIA & ȘTIINȚE

Yigru Zelti, Milton Stănescu, Cristina Rusiecki,
Dorica Bolțașu, Raluca Nestor Oancea, Andreea Raluca Grecu,
Aurelian Giugăl, Gelu Sabău

Publicație editată de

Fundația Culturală
Augustin Buzura

Președinte:
ANAMARIA MAIOR-BUZURA

Redacția

Coordonator editorial:
NICU ILIE

Editori:
DANA BUZURA-GAGNIUC
CARMEN CORBU
AURELIAN GIUGĂL
CRISTINA RUSIECKI
YIGRU ZELTIL

Machetare:
VIZUAL GRAFICANTE PUNCT RO

Adresa:
STRADA ION CREANGĂ, NR. 15-17,
SECTOR 5, BUCUREȘTI
E-mail:
cultura@augustinbuzura.org

ISSN 2285 – 5629
ISSN-L 1584 – 2894

Revista CULTURA
promovează, în spiritul dialogului cultural,
diversitatea de opinii. Responsabilitatea
afirmațiilor făcute în cuprinsul articolelor aparține
fiecărui autor, iar punctele de vedere exprimate
nu reprezintă în mod necesar viziunea redacției.

sumar

editorial

**Remus Pricopie / Ce este, dar mai ales
ce NU este „România Educată” / pag. 5**

câmpuri de expertiză

**Nicolae Iancu / Afganistan. Ce va urma?
/ pag. 10**

teme în dezbateră

**Adevărata educație pentru viață. Un
sistem incompetent nu poate crea
competențe**

**Dosar coordonat de Corina Taraș-Lungu
/ PP. 17-47 /**

**Corina Taraș-Lungu / De ce e atât de dificil
să fim oameni integri, funcționali și adaptați
/ pag. 18**

**Marcel Bartic: „Noi avem doar o imagine
despre elev, nu știu dacă îl vedem cu adevărat.”
/ pag. 20**

**Lucian Ciolan: „Nu este de mirare că unul din
trei elevi din România declară că se simte
singur și nesprijinit la școală!”
/ pag. 26**

**Mirela Ștețco: „Cred că stăm prea mult, prea
des, în ce ar trebui să știe sau să facă elevul și
aproape deloc în cum ar trebui să fie el.”
/ pag. 32**

**Ștefan Pălărie: „Cea mai importantă problemă
cu care se confruntă educația din România
este neguvernabilitatea ei.”
/ pag. 42**

arte & media & științe

poezie. **Sedinte de terapie**
/ Yigru Zeltit / pag. 50

film. **Depinde pe cine întrebi**
/ Militon Stănescu / pag. 52

teatru. **Adevăr frust și umor în valuri**
/ Cristina Rusiecki / pag. 54

proză. **Cercul dramatic al istoriei**
/ Dorica Boltașu / pag. 58

arte vizuale. **„Occupy the blockchain!”**
/ Raluca Nestor Oancea, Galeria Anca
Poterașu / pag. 60

arte vizuale. **Nostalgii comune**
/ Andreea Raluca Grecu / pag. 62

idei. **Critica timpurie a neoliberalismului
economic și altele**
/ Aurelian Giugăl / pag. 64

idei. **Hegel. Sinteze și, inevitabil, polemici**
/ Gelu Sabău / pag. 66

români în lume

Tatiana Pascaru / Un interviu cu mama
/ pag. 70

studii & cercetări

**Cătălin D. Constantin / Piața, loc simbolic
al orașului. Punct de pornire: piețe din
Cehia / pag. 73**

proiectele fcab

**ROMÂNIA DISCRETĂ.
Interviu cu Roxana-Talida Roman / „Tot
ce vei ace tu, individual, se va reflecta
asupra tuturor” / pag. 82**

**DOCUMENTELE AUGUSTIN BUZURA.
Despre ce va urma... / pag. 92**

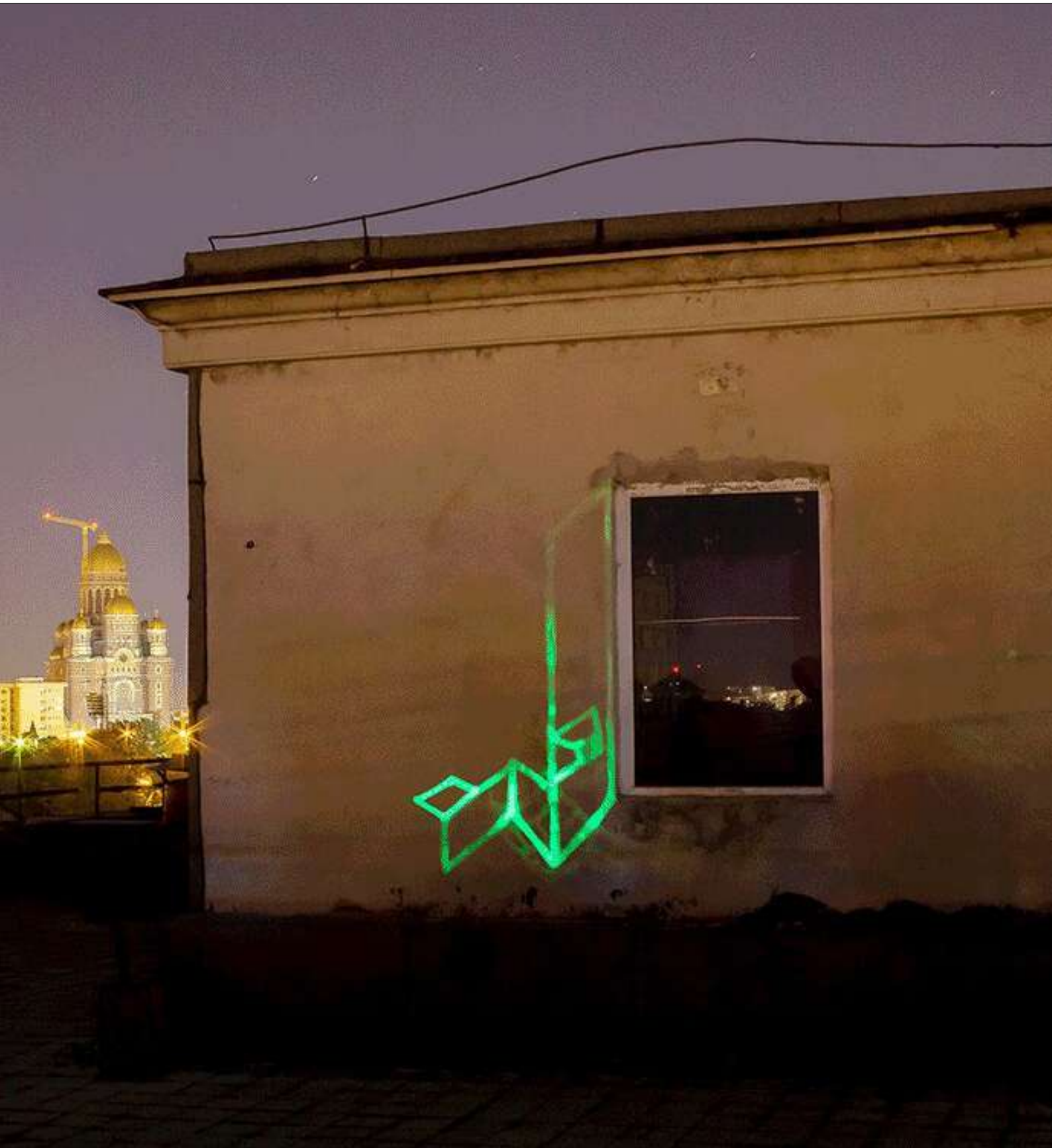
Secțiune realizată de Dana Gagniuc-Buzura

Ilustrația ediției: expoziția „Occupy the blockchain”, Anca Poterașu Gallery, București, 2021. Coperta: vedere din expoziție. Fotografiele lucrărilor și cele ambientale îi aparțin lui Serioja Bocsok și au fost obținute prin amabilitatea galeriei.

(dyslex, live performance, opening show)

Lucian Sandu Milea, Untitled, 2021, Still NFT video, part of the NFT collection "Hidden in plain sight", „Occupy the blockchain”, Anca Poterașu Gallery, București, 2021.
Copyright foto: Serioja Bocsoș, prin amabilitatea galeriei.

editorial

Ce este, dar mai ales ce NU este „România Educată”

Nici cei care astăzi acționează sub „beția puterii”, nici cei care își manifestă public „furia competențelor închipuite” nu ne pot împiedica să găsim o variantă prin care România să meargă mai departe, pentru a avea speranța că începem să (re)construim, sub egida proiectului „România Educată”, ceea ce am tot dărâmat de ceva timp: viitorul copiilor noștri.

(Remus Pricopie)

Lucian Sandu Milea. Untitled, 2021. Still NFT video, part of the NFT collection "Hidden in plain sight".
„Occupy the blockchain”, Anca Poterașu Gallery, București, 2021., Copyright foto: Serioja Bocsok, prin amabilitatea galeriei.

REMUS PRICOPIE

Scandalul și dublul discurs au devenit constantele României politice. Cel mai bun exemplu este cel al educației, domeniu în care, din păcate, politicienii excelează în discursuri principiale și „soluții” miraculoase, dar nu și în operaționalizarea acestora pe teren.

De secole, ne raportăm la școală ca la ceva sfânt, fundament al prezentului și viitorului, sub cupola identității naționale. Tot de secole uităm să alocăm sumele necesare educației, atunci când se aprobă legea bugetului. Educația este „prioritatea națională” – deja o axiomă, prezentă în TOATE programele electorale sau platformele politice – care, aproape în fiecare an, cu aproape fiecare nou premier sau ministru al educației, pierde competiția cu alte „priorități naționale”.

Dacă îi ascultăm vorbind, am putea trage concluzia că politicienii știu exact ce trebuie făcut în acest domeniu, dar nu și atunci când trebuie să numim în fruntea educației un ministru cu știință de carte, cinstit, integru, cu drag de elevi și studenți, cu respect față de dascăli, capabil să separe semințele cunoașterii de neghina imposturii. În mod similar, când trebuie numit un inspector școlar sau un director, prioritate au interesele politice locale (neghina), nu interesul educațional al elevului (cunoașterea). În ceea ce privește curriculum, TOȚI politicienii, plus o galerie de comentatori media, sunt „experți în educație”. Dacă ar fi să ne luăm după ei, ar trebui să avem cam 30-40 de discipline în fiecare an de studiu – evident, o aberație. De altfel, suntem printre puținele țări din lume în care avem inițiative legislative cu privire la ceea ce trebuie – sau nu trebuie – să fie predat la clasă, de la celebra „educație sexuală”, până la „elemente de identitate” (de orice fel). În lumea normală, în care mințile politice nu sunt tulburate de sindromul cercului permanent, nimeni nu-și permite să dicteze conținuturile educaționale, aceste analize având loc la nivelul comisiilor de specialitate, formate

din oameni pregătiți în acest sens, care își asumă cu demnitate profesională măsurile adoptate. La fel (adică bezmetic) procedăm și atunci când este vorba despre evaluare, mai ales cea națională. Totul a devenit un ritual în care cel sacrificat este elevul. Noroc cu noua politică europeană privind protecția datelor de interes personal (GDPR), care a obligat jurnaliștii să scoată din lumina reflectoarelor cazurile particulare („Băiatul lui X / fata lui Y a luat nota N la Bacalaureat”), pentru a lăsa ceva loc discuțiilor de fond privind progresul în educație și calitatea școlii românești.

Dar aceste lucruri sunt știute. Sunt repetate (aproape) în fiecare an, mai ales atunci când ne apropiem de debutul unui nou an școlar. Și tocmai pentru că, de ani buni, nu reușim să ieșim din acest cerc vicios al educației prețuite de politicieni – în discursuri –, dar total ignorată de aceiași politicieni – în fapte –, a apărut conceptul „România Educată”, proiect inițiat și asumat de către Președintele României. Mi-am exprimat de la bun început sprijinul pentru acest demers și consider în continuare că cei care vor să ajute educația ar trebui să se alăture proiectului.

Prima observație pe care aș dori să o fac este următoarea: în acest proiect NU este vorba despre „educația lui Iohannis”, ci despre educația din România, care ar putea să beneficieze de pe urma adoptării unor noi și sănătoase principii de lucru, nu numai în următorii trei ani de mandat ai Președintelui Iohannis, ci în următoarele trei decenii. Cei care, supărați – din diferite motive politice – pe președintele Iohannis, critică cu virulență proiectul „România Educată”, crezând că astfel „îl torpilează public” pe președinte, ar trebui să se gândească la zicala cu tăiatul crăcii de sub picioare. Pe „craca educației” stăm toți, prin urmare, obligația fiecăruia este să ajute, NU să distrugă.

A doua observație este aceea că „România Educată” NU impune nimic. Deși este profesor cu experiență la clasă, nu cu „normă degrevată”, deci știe despre ce este vorba, nu l-am auzit pe Președintele Iohannis să spună „Trebuie procedat așa!!!”. Proiectul „România Educată” a fost, de la bun început, conceput ca o platformă de dialog din care să se contureze POSIBILE

soluții, inclusiv în urma analizelor comparative cu alte sisteme de educație. În literatura de specialitate acest model se numește „politici publice participative”, adică acelea în care soluțiile reies din dezbateri, nu prin impunerea lor de la centru. În acest sens, de reținut este și implicarea unor actori globali ai educației, așa cum sunt OECD, UNICEF, UNESCO, Banca Mondială etc., care au participat la multe dintre aceste dezbateri, mai ales pe componenta de analiză comparativă. Proiectul oferă posibile direcții de acțiune, care, în mod firesc, ar trebui să se transforme în politici publice. Dar acest lucru urmează să fie făcut de către Parlament și Guvern, adică de cei care, în conformitate cu Constituția României, au drept de legiferare și adoptare de politici publice, indiferent că vorbim despre aceste instituții în actuala configurație de alianțe politice sau de viitoare alianțe.

A treia observație este legată de derularea în timp a proiectului. Acest element nu poate fi tratat fără să ne gândim la specificul domeniului și nevoia de continuitate. Vorbim despre formarea unor generații de elevi/studenti, care implică acțiuni pe multiple cicluri de formare (12-20 ani) pentru a produce efecte vizibile la nivelul societății. În agricultură, în turism sau în alte domenii, uneori se pot iniția măsuri cu efecte concrete de la un an la altul. În educație, mai greu. Am reținut și comentariile de tipul „durează prea mult”, „când începem” și alte variațiuni pe aceeași temă. Să le luăm pe rând.

Pentru cei „foarte specialiști” în educație, care fac trimitere la reformele profunde ale lui Spiru Haret, fără să mă convingă că și știu despre ce vorbesc, le-aș recomanda două lucruri. În primul rând, să citească înainte de a formula o „opinie avizată”. Operele lui Spiru Haret (Vol. I-XII) au fost republicate de SNSPA, la Editura Comunicare.ro, și pot fi accesate gratuit pe pagina de internet a editurii. În al doilea rând, le-aș recomanda să descopere faptul că România interbelică a fost una puternică din punct de vedere economic, politic, cultural pentru că reformele lui Spiru Haret au produs efecte. Acest lucru însă se întâmpla după 20-30 de ani de la adoptarea lor.

Ca să mă asigur că am fost clar, am să reformulez: poate că un aluat poate fi transformat în cozonac în două ore de dezbateri televizate, dar o reformă a educației nu poate fi coaptă nici măcar într-un mandat. Ce înseamnă

***Cei care, supărați
– din diferite
motive politice –
pe președintele
Iohannis, critică cu
virulență proiectul
„România Educată”,
crezând că astfel „îl
torpilează public” pe
președinte, ar trebui
să se gândească la
zicala cu tăiatul crăcii
de sub picioare. Pe
„craca educației”
stăm toți, prin
urmare, obligația
fiecăruia este să
ajute, NU să distrugă.***

asta? Înseamnă că trebuie să fim în stare să proiectăm în mod corect reforme care vor fi viabile și dincolo de un mandat politic. Apoi, să fim consecvenți și să avem răbdare. De exemplu, reformele inițiate de Liviu Maior, singurul ministru al educației care a avut un mandat întreg de patru ani (1992-1996), au fost continuate de Virgil Petrescu (1996-1997), de Andrei Marga (1997-2000) și de Ecaterina Andronescu (2000-2003). Evident, fiecare ministru a adus o serie de elemente specifice, dar linia

Și pentru că tot ne place să vorbim despre exemple de succes – Finlanda, Suedia, Japonia –, poate putem să analizăm aceste modele dincolo de o „documentare” sumară pe Facebook. Toate aceste țări au trecut prin cel puțin patru etape obligatorii: (i) au recunoscut dezastrul în care se află; (ii) au renunțat la politicianism la politicianism și au început să colaboreze...

de reformă (curriculum, evaluare națională, calitate, resursă umană, informatizare, infrastructură, finanțare etc.) nu au fost deturnate de la direcția convenită în perioada mandatului ministrului Liviu Maior, în cadrul unui proiect mai larg de reformă a educației, conturat

cu experți români și străini (Banca Mondială, UNESCO, UE, OECD, UNICEF). Cârcotașii probabil vor începe imediat să înjure (politic) unul sau altul dintre miniștrii menționați mai sus. Eu am lucrat cu dumnealor, îi cunosc și știu cât de greu a fost – și atunci, ca și acum – să dea coerență educației în oceanul de interese politice. Am să iau un singur exemplu: universitățile particulare, la acele momente, unele dintre ele mai mult SRL-uri decât sanctuare ale cunoașterii. De la 128 de universități, în 1992, am ajuns să avem, după zece ani de măsuri ferme în domeniul calității, aproximativ 30 de universități (2002), fără să iau în calcul universitățile confesionale, care au un alt statut. Nu a fost simplu să fie stopat cel mai mare jaf educațional al acelei perioade, măsurat în impresionante sume de bani (după unii, sute de milioane de dolari neimpozitați), imposibil de urmărit – în condițiile legislației de atunci – dacă au fost investite în actul educațional sau în vile, mașini, vacanțe de lux etc. Cu toate acestea, curățenia, în mare parte, s-a produs, iar prețul plătit de miniștrii respectivi, pe lângă campaniile complexe de denigrare, dirijate de beneficiarii sumelor neimpozitate, a fost și acela de natură politică.

Și pentru că tot ne place să vorbim despre exemple de succes – Finlanda, Suedia, Japonia –, poate putem să analizăm aceste modele dincolo de o „documentare” sumară pe Facebook. Toate aceste țări au trecut prin cel puțin patru etape obligatorii: (i) au recunoscut dezastrul în care se află; (ii) au renunțat la politicianism și au început să colaboreze, în vederea identificării celor mai bune soluții, prin implicarea tuturor celor care pot contribui; (iii) au alocat sumele de bani corespunzătoare măsurilor de reformă; (iv) au avut răbdare să implementeze soluțiile respective, evident, cu eventualele corecții, absolut necesare, odată cu trecerea timpului. Rezultatele au apărut după... 20-25 de ani. Noi avem de ales: (a) rămânem undeva între etapele (i) și (ii), acolo unde suntem cam din anul 2005, sau (b) trecem mai departe.

O altă critică legată de „România Educată” a fost în legătură cu guvernul sau, mai exact, cu titularul actual al portofoliului educației. Mulți comentatori au spus că actualul ministru al educației este cel mai nepotrivit „garant” al implementării proiectului „România Educată”. Pot fi de acord cu această observație. Dar asta nu înseamnă că proiectul este „nepotrivit”. O mașină bună

poate avea, uneori, un șofer prost. Cel mai simplu este să schimbăm șoferul, dar să păstrăm mașina. Faptul că nu avem un ministru care să înțeleagă oportunitatea implementării principiilor de bază ale proiectului „România Educată”, de la problematica politizării educației – unde actualul ministru chiar excelează, cu peste 2.000 de directori/directori adjuncți de școli schimbați în câteva săptămâni, fără să existe, evident, o justificare transparentă a procesului –, până la cea a finanțării în acord cu o viziune clară, nu în funcție de prietenii, este într-adevăr un regres. Nu are rost să mai deschidem aici și alte subiecte despre conflicte de interese și integritate academică, pentru că, în acest caz, optimismul nostru ar scădea vertiginos. Dar costurile politice ale unui ministru nepotrivit trebuie să fie evaluate la nivelul coaliției de guvernare, iar presiunea opiniei publice trebuie îndreptată în această direcție, nu împotriva celui care a creat cadrul unui nou concept. Pentru a reveni la exemplul mașină-șofer, cred că toți acceptăm faptul că este firesc ca o amendă pentru nerespectarea semnelor de circulație să fie plătită de șofer, nu de fabricantul mașinii.

Evident, lista neînțelegerilor și a confruntărilor legate de „România Educată” este mult mai lungă și greu de epuizat într-un editorial. Ceea ce vreau să subliniez însă este că toată această confruntare pe marginea unui nou concept legat de viitorul educației este în mare măsură firească. Mereu facem trimitere la Spiru Haret și avem tendința de a încadra eforturile sale într-o paletă metaforic pozitivă. Greșit! Este iar o chestiune de... lectură. Citiți discursurile politice ale vremii sau articolele de ziar din acea perioadă. Aproape că nu a existat personaj politic mai criticat. Spiru Haret a devenit „Reformatorul” la mulți ani după ce a părăsit fotoliul de ministru, dar a dobândit acest statut în istoria României pentru că măsurile sale au fost concepute cu gândul la elevi și la viitorul țării, nu cu gândul la prietenii politice (de exemplu, soția unui coleg de guvern sau la un coleg de vânătoare) sau la voturi (de exemplu, favorizarea șefului în competiția internă a unui partid). Prin urmare, nu văd o problemă ca un subiect să fie în centrul criticilor publice, atâta timp cât suntem animați de preocuparea pentru o școală mai bună, nu de beneficii politice sau orgolii.

Cred că după acest debut de nou an școlar / universitar, după o nouă avalanșă de critici (pe care o avem

***Toată această
confruntare pe
marginea unui nou
concept legat de viitorul
educației este în mare
măsură firească.***

programată ritualic în fiecare toamnă) cu privire la tot și la toate, în raport cu școala din România, și după ce identificăm „neghina” care, de ani de zile, indiferent cine este la putere, se autodefiniște drept „farul ubicuu” al tuturor „reformelor”, am putea să ne așezăm la masă pentru a găsi un acord de principiu asupra proiectului „România Educată”. Nici cei care astăzi acționează sub „beția puterii”, nici cei care își manifestă public „furia competențelor închipuite” nu ne pot împiedica să găsim o variantă prin care România să meargă mai departe, să depășească faza a doua din seria celor patru pași, mai sus enunțată, – renunțarea la politicianism și demararea efectivă a reformelor în educație –, pentru a avea speranța că începem să (re)construim, sub egida proiectului „România Educată”, ceea ce am tot dărâmat de ceva timp: viitorul copiilor noștri.

Remus Pricopie este politolog. Este rector al SNSPA și a fost ministru al educației în perioada 2012-2014.

Afganistan. Ce va urma?

NICULAE IANCU

Redobândirea controlului taliban asupra teritoriului afgan nu este o surpriză strategică, la fel cum retragerea trupelor aliate din Afganistan nu reprezintă o eroare strategică.

Nu mai era de mult un război în Afganistan. Prezența pe teren a americanilor și aliaților intrase de mulți ani într-o rutină lipsită de direcții clare, condusă după planuri de sertar, cu obiective nerealiste și raportări deformate și părtinitoare. Realitatea militară, politică, economică și socială a „stabilității și reconstrucției” afgane a rămas mult în urma abstractului indicatorilor de progres și pildelor poveștilor idealizate de succes. Încet-încet, „Războiul împotriva terorismului” s-a transformat într-un „război cu adevărul”, după cum excepțional titra „The Washington Post” în dezvăuirile sale explozive de la finalul anului 2019, lansate public sub titulatura mai mult decât elocventă „Afghanistan Papers”. O inspirată paralelă peste timp cu faimoasa investigație „Pentagon Papers” a nu mai puțin celebrei publicații „The New York Times”, care deconspira în urmă cu cinci decenii „istoria secretă a Războiului din Vietnam”. Investigația „The Washington Post” a intrat în atenția Serviciului de Cercetare al Congresului American, care a publicat în ianuarie 2020 un raport detaliat cu privire la „principalele puncte de interes pentru politica

Statelor Unite în Afganistan” și „potențialele întrebări pentru Congres” în fața realităților necosmetizate de pe teren. Dintre temele principale ale acestui raport merită amintite: risipa uriașă a fondurilor americane, lipsa de claritate a scopurilor strategice și operaționale, slaba expertiză pentru implementarea politicilor americane în contextul afgan, lipsa de organizare a coaliției multinaționale și sprijinul permanent acordat talibanilor de Pakistan. După nici o lună, în februarie 2020, administrația Trump avea să semneze cu talibanii, la Doha, un acord de retragere a forțelor americane din Afganistan, cu termenul limită 1 mai 2021. După instalarea sa la Casa Albă, președintele Joe Biden nu a mai făcut decât să amâne această retragere până la 31 august 2021.

În acest context, „deși o tragedie, retragerea forțelor americane din Afganistan nu este un dezastru strategic”, după cum afirmă Stephen Walt într-un articol publicat recent în „Foreign Policy”. Walt este profesor de relații internaționale la Universitatea Harvard și unul dintre cei mai importanți teoreticieni realiști ai vremurilor noastre. Pentru realiști, interesul național reprezintă forța dominantă care modelează și direcționează comportamentul internațional al statelor. Ineluctabilul coliziunii de interese din spațiul comun conduce de fiecare dată la conflict, într-o lume anarhică pentru care singura legitate este absența unei autorități suprastatale cu legitimitatea și putința de a dezamorsa pașnic tensiunile dintre unitățile sistemului internațional. Principala premisă a acestei realități este creată de influența uriașă a intereselor naționale asupra regimurilor interguvernamentale de control și impunere a regulilor de funcționare a

lumii, fie că vorbim de Consiliul de Securitate al ONU, Organizația Mondială a Comerțului, Organizația Mondială a Sănătății sau Programul Națiunilor Unite pentru Mediu, pentru a aminti doar câteva dintre organizațiile care încearcă să gestioneze fără prea mare succes cele mai fierbinți puncte de pe agenda internațională de securitate a acestei perioade.

În urmă cu două decenii, Statele Unite au atacat Afganistanul guvernat de talibani în numele propriului interes național, prin interpretarea la limită a prevederilor Art. 5 al Tratatului Atlanticului de Nord. În mesajul adresat națiunii și congresului american, la câteva zile după tragicele evenimente din 11 septembrie 2001, președintele George W. Bush spunea: „Vă rog să susțineți valorile Americii și să vă amintiți de ce atât de mulți oameni au venit în această țară. Ducem o luptă pentru principiile noastre, iar prima noastră responsabilitate este să trăim după ele.” După aproape 20 de ani, Statele Unite au decis să se retragă din Afganistan. Din nou în numele interesului național, în pofida propriilor estimări de intelligence și a rezervelor serioase exprimate de aliați cu privire la capacitatea forțelor locale de a asigura stabilitatea și securitatea țării în situația unei ofensive puternice a talibanilor și a altor amenințări imediate. Este contextul în care, la începutul lunii iulie, președintele Biden afirma că „atunci când a luat decizia de a pune capăt implicării militare a SUA în Afganistan, a considerat că nu era în interesul național al Statelor Unite ale Americii să continue lupta pe termen nelimitat”.

Cele două decenii scurse între aceste două momente de prevalență globală a interesului național american au consemnat cel mai lung conflict armat din istoria Statelor Unite, zeci de mii de pierderi de vieți omenești, sute de mii de răniți și mutilați, mii de miliarde de dolari irosiți, pentru a ajunge ca în final să nu existe nici învinși, nici învingători, ci doar lecții învățate și confirmări ale raționalității politicii de forță a marilor puteri.

Ce ne relevă ziua de astăzi? Fuga președintelui afgan Ashraf Ghani din fața talibanilor aflați în ofensiva lor fulger către Kabul. Miile de oameni deznădăjduiți care se calcă în picioare în fața zidurilor înalte ale Aeroportului din Kabul. Gestul sfâșietor al unor părinți sperați care își aruncă copiii peste gardurile celei mai

După aproape 20 de ani, Statele Unite au decis să se retragă din Afganistan. Din nou în numele interesului național, în pofida propriilor estimări de intelligence și a rezervelor serioase exprimate de aliați cu privire la capacitatea forțelor locale de a asigura stabilitatea și securitatea țării...

apărate baze aeriene din lume în brațele militarilor americani. Mesajele fără speranță ale femeilor afgane, izolate în case, transmise pe rețelele de social media. Panica afganilor care și-au investit toate resursele în educație sau au jucat cartea acțiunii politice și sociale, motivați de visul unui Afganistan normal, reprezentativ pentru toți cetățenii și comunitățile sale și înscris pe calea progresului și bunăstării poporului lor. Vedem lacrimi și durere, dar și revolta celor încă mulți care nu acceptă preluarea prin forță a puterii de către insurgenți. Drapelele tricolore afgane încă flutură pe străzile capitalelor provinciale în mâinile celor care dau dovadă de un curaj admirabil pentru a se opune talibanilor înarmați până în dinți cu arme și echipamente lăsate în urmă de zecile de mii de dezertori din structurile de securitate și apărare afgane. Un vid de putere care prefațează instalarea haosului și declanșarea răzbnării talibanilor după

***Contextul de
securitate locală este
cu atât mai complicat
cu cât apare ca
posibilă regruparea
rămășițelor forțelor
armate naționale,
alături de milițiile
unor lideri afgani
regionali, pentru
declanșarea unei
contraofensive
sub conducerea
vicepreședintelui
Amrullah Saleh.***

finalizarea retragerii occidentale. Contextul de securitate locală este cu atât mai complicat cu cât apare ca posibilă regruparea rămășițelor forțelor armate naționale, alături de milițiile unor lideri afgani regionali, pentru declanșarea unei contraofensive sub conducerea vicepreședintelui Amrullah Saleh.

Platformele internaționale de analiză strategică și de securitate sunt inundate de opinii cu privire la înfrângerea Statelor Unite, slăbiciunile și dezbinarea Occidentului, eșecul democrației liberale și incapacitatea istorică a sistemelor internaționale și marilor puteri, oricare au fost acestea, de a schimba soarta afganilor. Dincolo de unele nuanțe acute care clamează „sfârșitul hegemoniei americane” sau „destrămarea imperiului american”, poate cea mai groasă tușă a acestor opinii marchează pierderea

credibilității Statelor Unite în fața partenerilor săi și chiar incapacitatea modelului american de a mai face față competiției strategice, mai ales în fața provocărilor actuale ale Chinei și Rusiei. Aliații Washingtonului, pentru care securitatea și chiar existența depind de voința și capacitatea americanilor de a-i apăra, ar fi acum într-un mare pericol. Căderea Kabulului în mâinile talibanilor ar reprezenta declanșatorul escamotării garanțiilor de securitate pe care americanii le oferă statelor baltice, Ucrainei, Georgiei, Taiwanului și chiar Coreei de Sud, Japoniei, Australiei și Israelului în fața pretențiilor revizioniste sau expansioniste ale vecinilor lor.

Totodată, suporterii primordialității factorilor economici asupra evoluțiilor politice și de securitate globală au valorificat momentul pentru a sublinia că eșecul guvernării afgane susținută de occidentali se datorează „blestemului bogăției resurselor naturale”. Din această perspectivă, zăcămintele de resurse minerale esențiale pentru tehnologiile viitorului, în valoare de mii de miliarde de dolari după unele estimări foarte credibile, ar fi principala cauză a corupției generalizate de la nivel guvernamental și a deturnării tuturor politicilor majore de reconstrucție și reformă finanțate de Washington și aliații săi. Mai mult, interesele chineze pentru controlul unor asemenea bogății ar fi favorizat revenirea fulgerătoare a talibanilor la putere, urmare a înțelegerii dintre liderii celor două părți din luna iulie a acestui an, cu atât mai mult cu cât recent a apărut public invitația adresată Chinei de insurgenții afgani pentru „participarea la reconstrucția și reabilitarea Afganistanului”. În plus, platformele media chineze nu au ratat ocazia de a caracteriza situația din Afganistan ca fiind „o umilintă uriașă” pentru Statele Unite. Retragerea americană a oferit chinezilor oportunitatea de a-și reafirma propaganda cu privire la succesul politicii externe chineze fundamentată pe principiul neamestecului în treburile interne ale altor state în stil maoist. O doctrină care ghidează mercantilismul Beijingului încă de la începuturile Războiului Rece, deși lumea s-a schimbat enorm între timp, pentru a obține beneficii maxime cu costuri minime prin manipularea regulilor sistemului internațional în acord cu ideologia Partidului Comunist Chinez.

Pe de altă parte, mulți observatori avertizează cu privire la pericolul recrudescenței fenomenului

terrorist. Mișcarea talibană a rămas cea mai sângeroasă grupare teroristă din lume după distrugerea ISIS. Legăturile organice dintre talibani și al-Qaeda sunt atât de strânse încât este greu de disociat responsabilitatea părților în finanțarea și organizarea unui atac terorist sau recrutarea atentatorilor, găzduirea și antrenarea acestora. Conform unor informații ale serviciilor secrete, chiar dacă talibanii nu ar dori să fie implicați în operații ale al-Qaeda, realitatea din teren face acest lucru imposibil. Probabilitatea producerii unui atac terorist major în spațiul occidental în următorul an ar fi din nou în creștere, pentru prima dată după mai mulți ani. Flagelul terorist va fi amplificat și de creșterea producției afgane de droguri, o sursă tradițională de finanțare și consum pentru radicalizați.

Ce va aduce ziua de mâine? Sita timpului va cerne opiniile părtinitoare și tonalitățile grave, iar după ce emoția se va estompa vom rămâne cu reperatele obiective ale unei paradigme de securitate internațională în care complexitatea provocărilor și amenințărilor globale va întări soliditatea și solidaritatea lumii libere.

China și Rusia nu se vor grăbi să umple vidul de putere creat de retragerea trupelor occidentale din Afganistan. China își va urma, probabil, politica de expectativă în proiectarea intereselor sale la nivel internațional. Doctrina Beijingului este de a nu se impune prin forță, ci de a-și extinde influența prin preluarea sub control economic a regiunilor de interes, mai ales a celor aflate pe „calea comună a prosperității și renașterii” trasată geografic de Inițiativa „Centura și drumul”, proiectul grandios al președintelui Xi Jinping întors pe toate fețele de centrele de analiză din cancelariile occidentale. Însă, strategia inundării piețelor atractive pentru Beijing cu proiecte finanțate generos s-ar putea să nu mai producă roade în situația Afganistanului. De aceea, chinezii vor adopta soluția pragmatică a pașilor mărunți față de regimul taliban, așteptând să vadă dacă acesta își va consolida controlul asupra întregului teritoriu. Prin mesajele transmise public, Beijingul pare dispus să recunoască și să dialogheze cu un guvern controlat de talibani, atât timp cât acesta va răspunde intereselor sale naționale. Pe de altă parte, rezervele chinezilor pentru o prezență mai activă în Afganistan sunt legate și de faptul că extremismul religios islamic reprezintă o amenințare activă internă pentru China. Mai ales în regiunea autonomă Xinjiang, în care presa occidentală

***Probabilitatea
producerii unui atac
terorist major în
spațiul occidental în
următorul an ar fi din
nou în creștere, pentru
prima dată după mai
mulți ani.***

titrează că populația uigură musulmană este supusă unor abuzuri de amploare. De aceea, este de așteptat ca Beijingul să urmărească preluarea sub control a economiei afgane fără desfășurarea de trupe militare pe teren și fără asumarea rolului de garant de securitate al populației locale, evitând astfel să se înscrie pe lunga listă de „imperii care au pierit” în încercarea de a ocupa Afganistanul prin forță.

La rândul ei, Rusia nu va interveni militar în Afganistan. A spus-o președintele Vladimir Putin, făcând trimitere la „lecțiile învățate” din eșecul ocupației armate sovietice din anii 1980. Mulți istorici ai Războiului Rece consideră retragerea Armatei Roșii din Afganistan ca reprezentând preludiul dezintegrării Uniunii Sovietice. Dincolo de eșecul ideologiei comuniste, ceea ce se poate spune cu siguranță astăzi este că haosul creat de retragerea sovietică a declanșat războiul civil care a facilitat ascensiunea talibanilor către putere, în 1996. Pe fondul retragerii actuale americane din teatrul de operații afgan, Rusia va urmări să își securizeze influența asupra fostelor republici sovietice care se învecinează cu Afganistanul prin contracararea oricăror intenții de relocare a unor forțe americane pe teritoriul acestora sau a riscului extinderii radicalismului islamic peste granița afgană. Prin urmare, va crește vânzarea de armament rusec și prezența militară rusească în bazele sale din regiune.

Turbulențele din Afganistan vor escalada interesele antagonice ale Indiei și Pakistanului. Există un lung

***Situația din
Afganistan reprezintă
încă un puternic
semnal strategic
că arhitectura de
securitate și apărare
a Uniunii Europene
trebuie reformată din
temelii.***

șir de evidențe ale implicării directe a Islamabadului în conflictul afgan, în pofida menținerii deschise a opțiunilor de dialog strategic cu Washingtonul. Afganistanul este de multe decenii principalul punct de pe agenda politică comună a Statelor Unite și Pakistanului, mai ales în ceea ce privește cooperarea de intelligence. Cu toate acestea, provinciile din nordul Pakistanului au oferit mereu ascunzători sigure pentru teroriștii islamiști și au găzduit tabere de instruire ale facțiunilor talibane. Chiar și temutul lider al al-Qaeda, Osama Bin Laden, a fost identificat și ucis de forțele speciale americane la câteva sute de kilometri nord-est de Islamabad, după o operație desfășurată fără știrea serviciilor secrete pakistaneze. Influența majoră a Pakistanului în Afganistan este susținută și de legăturile tribale transfrontaliere, în primul rând de grupul etnic paștun din care s-a născut mișcarea talibană. Acest tip de conexiuni creează potențialul consolidării parteneriatului dintre Islamabad și Beijing, pentru a facilita accesul economic al chinezilor la talibani. În consecință, India se va apropia și mai mult de Statele Unite, iar divergențele sale cu chinezii se vor amplifica. Sedimentarea distribuției intereselor strategice ale marilor actori din regiune va contribui la clarificarea geopoliticii uriașului areal indo-pacific, considerat de mulți viitorul centru de greutate al distribuției globale de putere.

În altă ordine de idei, situația din Afganistan reprezintă încă un puternic semnal strategic că arhitectura de securitate și apărare a Uniunii Europene trebuie reformată din temelii. Oare al cătelea? Josep Borrell, vice-președintele Comisiei Europene și șef al diplomației europene, a recunoscut că „dacă americanii pleacă din Kabul, europenii nu au capacitatea militară de a ocupa și securiza aeroportul militar, iar talibanii vor prelua controlul”. O misiune aparent simplă din punct de vedere operațional, dar care se dovedește imposibilă din perspectiva voinței politice și a angajării capacităților militare europene, care, de fapt, nici nu prea există. Bariera suveranităților naționale este coborâtă de fiecare dată în calea oricărei dezbateri cu privire la crearea unei structuri europene autentice de forță armată comună și integrată. Poate că a venit momentul ca lipsa capacității reale de acțiune militară a Uniunii fără sprijin american, confirmată și de eșecurile operaționale recurente din ariile de interes strategic din Africa și Orientul Mijlociu, să fie transformată într-o „bună ocazie de a consolida conceptul și politica activă de autonomie strategică europeană”, așa cum spunea Borrell, cu onestitate, într-un recent interviu. „Nu mai există o altă alternativă pentru europeni. Trebuie să ne organizăm pentru a face față lumii reale, nu celei pe care ne-o dorim”.

Diplomația oferirii de avantaje economice în schimbul modificării și reformării comportamentului regimurilor autoritare din vecinătățile europene sau din alte arii de importanță strategică pentru Bruxelles nu mai produce rezultate. Accesul facil la resurse al elitelor aflate la putere, încălcarea sistematică a regulilor sistemului internațional și oprimarea fără consecințe semnificative a propriului popor au reprezentat tot atâtea argumente pentru regimurile iranian sau sirian în denunțarea sau deturnarea sprijinului economic și financiar condiționat al UE. Iar exemplele pot să continue.

Conform lui Borrell, „Afganistanul ar putea să trezească Europa. A venit momentul să oferim Europei o forță militară capabilă să lupte, dacă este necesar”. Ideea unei Uniuni puternice nu atât în interiorul, cât și în exteriorul granițelor sale, a fost augmentată în ultimii ani cu noi concepte, deși insuficient definite, precum „autonomia strategică europeană” sau

„armata europeană”. O nouă politică de securitate și apărare europeană ar trebui să pornească de la crearea unui fundament de forță pentru susținerea viziunii strategice a Bruxelles-ului referitoare la rolul și locul UE la masa marilor puteri. Numai atunci UE va conta cu adevărat și va putea să acționeze eficient în situații de criză majoră, așa cum este cea pe care o traversează în prezent Afganistanul.

Statele Unite vor rămâne liderul lumii democratice, mai determinate decât oricând să-și apere interesele vitale de securitate națională și să protejeze interesele comune cu aliații lor, inclusiv prin utilizarea forței, oriunde și ori de câte ori va fi nevoie. Reconfigurarea proiecției internaționale a extraordinarei puteri militare a Statelor Unite a fost prefațată de opțiunile strategice mai mult sau mai puțin contondente ale administrațiilor Obama și Trump. În cele două decenii în care SUA au fost captive în propriul război global împotriva terorismului, China a avansat nestingherită către poziția de mare putere, iar relevanța faliei geopolitice indo-pacifice a crescut neconținut pentru a ajunge să concureze astăzi cu epicentrul tradițional-transatlantic al intereselor majore ale Occidentului în proiectarea echilibrului global de putere. Retragerea americanilor din Afganistan nu reprezintă un eveniment inedit sau izolat în istoria postbelică. Vietnamul, Iranul, Libanul, Somalia sau Irakul reprezintă tot atâtea inflexiuni ale convexităților sinusoidei implicărilor directe ale forțelor americane în susținerea unor regimuri sau mișcări democratice devenite insuficiente și nereprezentative. Aceasta, pentru ca să nu mai amintim zecile de conflicte proxi din timpul Războiului Rece sau din siajul detentelor violente ale epocii post-coloniale cu implicare americană. De fiecare dată, SUA au rămas portdrapelul democrației liberale, partenerul respectat și curtat peste tot în lume, atât de democrațiile noi cât și de cele consolidate, pentru obținerea de garanții majore de securitate.

Reforma sistemului internațional, începută cu aproape un deceniu în urmă, va continua într-un ritm mai accelerat. Redefinirea conceptelor strategice ale ONU, UE și NATO va urma cadența schimbărilor climatice, a avansului tehnologic și transformărilor accelerate ale identităților și comportamentelor individuale și colective induse de rețelele sociale. Interesele lumii

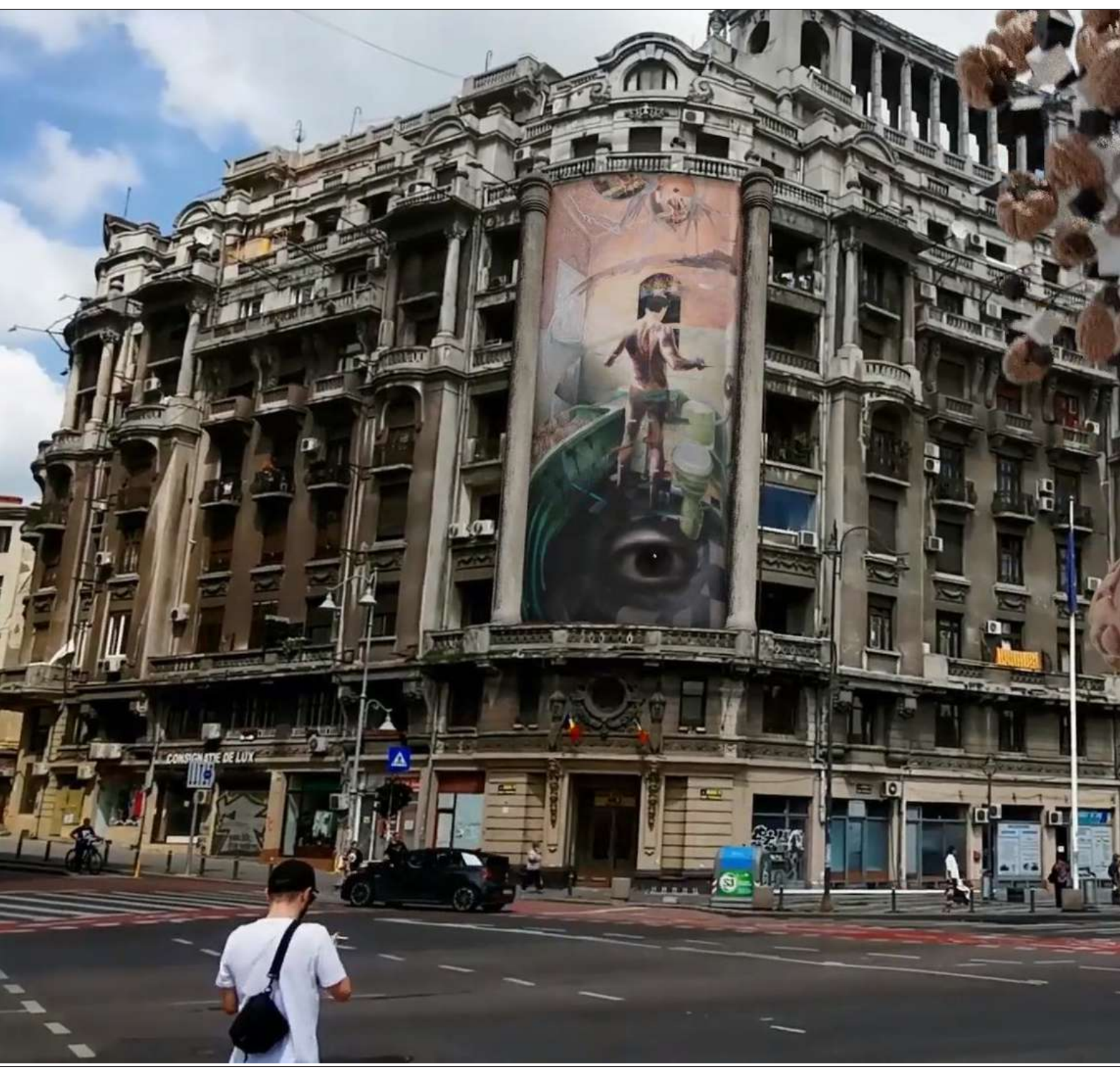
O nouă politică de securitate și apărare europeană ar trebui să pornească de la crearea unui fundament de forță pentru susținerea viziunii strategice a Bruxellesului...

democratice vor trebui revizuite fără false mize de universalitate și așteptări înșelătoare pentru aspiranți. Prin reconcilierea intereselor naționale, statele conduse după principiile democrației liberale și echității sociale vor redobândi credibilitatea și capacitatea de reconfirmarea a intereselor comune și reafirmare a responsabilității morale în fața întregii lumi. Obiectivele și interesele Statelor Unite și aliaților lor vor fi mult mai clare, responsabilitățile vor fi împărțite echitabil, iar finalitatea prezenței occidentale în lume va deveni măsurabilă.

Niculae Iancu este expert în securitate și apărare, cu experiență în domeniul cercetării științifice militare și de intelligence.

Obie Platon&Adistu, Untitled, 2021, Still NFT video, part of the NFT collection "Hidden in plain sight", „Occupy the blockchain”, Anca Poterașu Gallery, București, 2021.
Copyright foto: Serioja Bocsock, prin amabilitatea galeriei.

Adevărata educație pentru viață

Un sistem incompetent nu poate crea competențe

*Oamenii politici recurg cu nonșalanță la vechile
moduri de exercitare a puterii, profesioniștii sunt
resemnați și demotivați, părinții găsesc soluții
alternative, pe principiul „scapă cine poate”.*

(Corina Taraș-Lungu)

Obie Platon&Adistu, Untitled, 2021, Still NFT video, part of the NFT collection "Hidden in plain sight";
„Occupy the blockchain”, Anca Poterașu Gallery, București, 2021. Copyright foto: Serioja Bocsoak.

De ce e atât de dificil să fim oameni integri, funcționali și adaptați

CORINA TARAȘ-LUNGU

Educație. Cuvântul la care se rezumă orice problemă structurală dintr-o societate matură. Un termen vehiculat din ce în ce mai mult și în peisajul românesc, unde, din păcate, discuțiile sunt la fel de încordate și deprofesionalizate de zeci de ani încoace. „Sistemul” despre care vorbește toată lumea se sufocă și astăzi în haina aberațiilor vehemente, care devine mai strâmtă de la an la an. Cu fiecare sesiune de BAC finalizată, cu fiecare structură a anului școlar modificată, cu orice examen profesional din învățământ, cu orice oră digitală încheiată aflăm că suntem departe, foarte departe de nivelul de educație la care râvnim pentru copiii noștri. „Încredere”, „colaborare”, „acompaniere”, „reformare” sunt cuvinte pe care nu le asociem decât în glumă cu învățământul românesc. Resemnarea a câștigat prea multe redute pe terenul educației. Și totuși, suntem astăzi datori mai mult ca niciodată cu propunerea, dezbateri, problematizarea și chiar cu revolta atunci când ne referim la soluții.

Formarea competențelor – acesta ar fi scopul proceselor educaționale. Și totuși abilitățile de a se descurca în viață nu fac parte din achizițiile cu

care copiii noștri se pot lăuda odată cu finalizarea unui ciclu de învățământ. Educația pentru viață este un element inexistent acolo unde ar trebui să fie un scop. Cauzele sunt multiple.

Resursa umană este săracă atunci când vorbim despre profesorii de calitate, dar există peste tot donquijotiști care și-au păstrat încă motivația de a călăuzi copiii. Ei nu se pot coagula totuși în jurul unei cauze, iar într-o lume a progresului rapid, vechile metode și abordări ale orelor de curs necesită actualizare. Copiii sunt solicitați din ce în ce mai mult într-un ritm care nu ține cont de cei rămași în urmă.

Dezbateri politice orgolioase blochează restructurarea sistemului de învățământ din temelii. Procesele administrative și de selectare a forței de muncă specializate ajung în luna septembrie să fie în dezbateri, fără proceduri de aplicare. Disputele cu privire la rolul inspectoratelor județene și la selectarea directorilor de școli ocupă agenda zilnică, iar un nou val de pandemie amenință începutul noului an școlar. Lipsa de competență plutește la suprafață, ca un déjà vu predictibil. Nu există niciun plan de rezervă.

După încă un an de școală online s-a investit prea puțin în restaurarea școlilor, dar și în infrastructura

digitală. Descumpăniți, copii și adulți și-au pierdut încrederea în sistemul de învățământ, pe care cu greu ar mai putea cineva să o reconstruiască.

Un sistem incompetent nu poate crea competențe, ci poate doar perpetua lanțul abuzurilor și a jocurilor de putere. Condiționarea politică a actului de învățare este o realitate indiscutabilă, iar copiii au ajuns să considere (în cel mai bun caz!) școala ca fiind o datorie care trebuie finalizată și atât. Cu toții ar aștepta personalizarea informației în funcție de nevoile lor, dar cadrele didactice se blochează într-o programă depășită de timp. O societate matură se cunoaște și se recunoaște pe sine, își numește lipsurile și contribuie la îmbunătățirea lor. În România abuzurile asupra minorilor sunt în floare, iar despre Educația sexuală continuă să se vorbească aberant nu ca despre o materie preventivă, ci ca despre un mijloc de îndoctrinare a copiilor. Nu ne dorim progresul conform nevoilor noastre, iar înțelegerea celor mici și sprijinirea lor emoțională este un mit în școala românească, acolo unde copiii sunt învățați sistematic ce e discriminarea, inegalitatea și inechitatea.

Dorind să afle cum să se ghideze în societate și în viață, copiii noștri descoperă încă din băncile școlii cât de greu este să trăiești în România zilelor noastre. Unii devin delicvenți pentru a-și face dreptate singuri sau pentru a avea bani (în fond, modelul omului de succes nu este congruent de cele mai multe ori cu imaginea unui om educat), alții râvnesc către țări străine, cu organizare și valori mai apropiate de modul lor de gândire.

Oamenii politici recurg cu nonșalanță la vechile moduri de exercitare a puterii, profesioniștii sunt resemnați și demotivați, părinții găsesc soluții alternative, pe principiul „scapă cine poate”. Fără coerență în educație în ultimele decenii, România dă un proiect național pentru învățământ abia în anul 2021, fără prea multe pârgii de aplicabilitate și fără termene realiste de implementare. Prinși în acest malaxor, copiii nu pot și nu au cum să dezvolte gândirea critică, capacitatea de argumentare, abilitățile sociale, deprinderile practice, altfel spus – competențele necesare pentru a deveni oameni integri, funcționali și adaptați la mediu.

***Unii devin delicvenți
pentru a-și face
dreptate singuri sau
pentru a avea bani
(în fond, modelul
omului de succes nu
este congruent de
cele mai multe ori
cu imaginea unui om
educat), alții râvnesc
către țări străine, cu
organizare și valori
mai apropiate de
modul lor de gândire.***

Dorind să avem o perspectivă cât mai amplă asupra peisajului educațional înainte de începutul unui alt an școlar, am strâns în acest dosar interviuri cu oameni politici, administratori și experți în educație, fără a omite însă părerile elevilor. Considerând că luptăm prea puțin pentru copii și deci pentru viitor, vă invităm la lectură și la inițiativă. Orice mică contribuție poate îmbunătăți vizibil ecosistemul educațional.

„Noi avem doar o imagine despre elev, nu știu dacă îl vedem cu adevărat.”

Interviu cu Marcel Bartic

Ceea ce programul școlar ar trebui să formeze la un elev nu se vede ulterior deloc. Ar trebui să fim mai preocupați să vedem cum formăm competențe. În definitiv, învățământul ar trebui să pregătească copilul pentru viață.

Ce înseamnă o școală bună? Ce ar trebui să ia în calcul un părinte atunci când își alege școala, făcând eforturi extra pentru asta, spre exemplu să își schimbe domiciliul?

Dacă aș răspunde într-o singură propoziție, aș spune că o școală bună este aceea în care lumea zâmbește. În momentul în care intri într-o școală

și îi vezi pe copii, pe profesori, pe secretare, pe directori că zâmbesc, înseamnă că acolo există o stare de bine care este vizibilă pentru oricine. Ea nu se poate falsifica, așa că o consider un indicator foarte bun. Aș spune și ce nu cred eu că înseamnă o școală bună. E vorba de școala din centru, școala cu doamna care scoate numai olimpici, școala la care stă lumea la coadă să își facă viză de flotant. În anul

acesta de pandemie și de învățământ online am avut șansa să cunosc profesori excepționali, profesioniști, care nu s-au speriat de toate provocările astea care ne-au marcat în ultimul an și care nu sunt la colegii de renume din oraș, nu sunt neapărat la școala din centru, ci mai degrabă la o școală din mediul rural, la o școală de cartier, pe care părinții le-au ignorat sau pe lângă care au trecut fără să le dea importanță. Cred că trebuie să redefinim școala bună. Toate școlile din România trebuie să fie bune. Într-o școală bună este necesar un nucleu de profesori dedicați. Mi-aș dori să știu că am găsi în ea și acele dotări tehnice minimale. Ideea de școală bună trebuie regândită în perioada următoare împreună – de către autorități, profesori și părinți. În loc să ne îngrădăm la școlile pe care se bate toată lumea, ar trebui să vedem ce putem face cu școala de lângă noi. Pentru că acolo ne putem aduce cu toții contribuția. Profesorii trebuie să înțeleagă că au o autonomie pe care o pot folosi mult mai mult decât au făcut-o până acum. Să știți că pentru a face o oră faină nu ai nevoie nici de o lege specială din partea ministrului, nu ai nevoie nici de cine știe ce dotări. Cu puțină creativitate, cu dorința de a fi alături de copii poți să faci o oră faină. Nici măcar programele școlare nu sunt un impediment. Eu m-am numărat constant printre cei care au susținut schimbarea programei și a planurilor-cadru, dar în acest moment nu pot spune că ele sunt cel mai mare impediment. Un profesor care cunoaște materia și știe ce să le spună copiilor poate să facă o oră excepțională. De asemenea, este important pentru părinți este să știe că o școală bună nu este aceea care îți livrează numai note de 10. Actul educațional nu înseamnă o vânatoare a notei 10, a statutului de olimpic. Un sistem de educație se adresează unei majorități a copiilor, care nu e olimpică. Învățământul nostru îi valorizează doar pe cei care obțin rezultate bune la concursuri și olimpiade.

Stat sau privat? Cam așa sună dilema părinților. Par două sisteme diferite. Unul plafonat, iar celălalt pregătindu-și elevii pentru export. Cum facem sistemul de învățământ performant pentru a opri exodul copiilor, viitori tineri?

N-aș pune pe un piedestal învățământul privat și nu l-aș critica așa mult pe cel de stat. Omul sfințește

Profesorii trebuie să înțeleagă că au o autonomie pe care o pot folosi mult mai mult decât au făcut-o până acum. Să știți că pentru a face o oră faină nu ai nevoie nici de o lege specială din partea ministrului, nu ai nevoie nici de cine știe ce dotări. Cu puțină creativitate, cu dorința de a fi alături de copii poți să faci o oră faină.

locul. Sunt școli foarte bune și școli modeste în ambele sisteme. În învățământul privat avem un plus faptul că ne-am păstrat o autonomie, am învățat ceva mai bine ce înseamnă să păstrezi un profesor bun în școală, modalitatea de evaluare a activității unui profesor e un pic mai realistă. Mitul profesorilor care sunt la cheremul părinților în privat este cu totul fals. O școală privată care se respectă are aceleași exigențe ca o școală de stat foarte bună. Cu alte cuvinte, și școlile particulare s-au maturizat. Dacă

Definiția profesorului bun, indiferent dacă e la o școală de stat sau privată merge dincolo de cunoștințele pe care le are, e vorba despre emoție, despre a vedea copilul cu care lucrează dincolo de banca în care stă. Învățarea se produce prin emoție, nu prin recompensa unei note.

În urmă cu 15-20 ani ele au pornit ca un business, acum ele propun metode, strategii, valori proprii. E un lucru bun că școlile private nu mai cedează la presiunea părintelui care anunță că pleacă. Pe de altă parte, printre școlile de stat sunt comunități foarte bune. Sunt profesori buni peste tot, iar definiția profesorului bun, indiferent dacă e la o școală de stat sau privată merge dincolo de cunoștințele pe care le are, e vorba despre emoție, despre a vedea copilul cu care lucrează dincolo de banca în care stă. Învățarea se produce prin emoție, nu prin recompensa unei note.

Am văzut la ceremonia de deschidere a JO cum elevi din diferite școli japoneze, care nu

aveau nimic special, nici măcar costum de scenă, purtau steagul olimpic și îl ofereau forțelor terestre, aeriene și maritime, pentru a-l ancora. A fost plăcut și greu să văd asta. M-am gândit ca într-un joc îndrăzneț de imaginație: oare cum ar fi copiii români reprezentați la ceremonie dacă România ar găzdui JO? Oare ar apărea măcar pe scenă? Ce credeți?

E o întrebare dificilă. Noi avem doar o imagine despre elev, nu știu dacă îl vedem cu adevărat. Sunt convins că într-o ceremonie dintr-asta ar apărea un elev într-o costumație reprezentativă pentru țara noastră, ceva foarte patriotic și naționalist. Ar fi proiecția noastră cumva ideologică asupra elevului. Nu știu dacă îi vedem pe copiii noștri ca fiind copii cu adevărat. Îi vedem pe olimpicii cu care ne mândrim. Îmi sunt tare dragi și aș vrea să îi ajutăm mai mult pe olimpicii noștri, dar imaginea cu olimpicii în aeroport și cu tricolorul aproape că a devenit un clișeu, mi-e teamă că face mai mult rău învățământului. Când aduci în față prototipul ăla de copil din familie bună, îmbrăcat bine, crescut cu tot felul de condiții, ai impresia că așa sunt toți. Nu, copiii sunt și cei din cătune uitate. La o ceremonie dintr-asta aș aduce un copil din Vaslui, îmbrăcat așa cum e el. Trebuie să acceptăm că și ăștia sunt copiii noștri, ar fi recunoașterea noastră ca români că ne pasă și de ei. Aș aduce și un copil cu dizabilități. Câți am vorbit despre ei în ultima perioadă? Sunt foarte mulți copii cu probleme de sănătate care nu au putut să ajungă la școală și deși statul roman are un soi de profesori itineranți care ar trebui să aibă grijă de ei, practic aceia sunt copiii nimănui. Când ajung profesorii într-o clasă unde copiii sunt majoritari de etnie romă toți vor să schimbe clasa. De ce facem asta? Nu sunt și ei copiii noștri, peste 10 ani nu vor fi ei viitori adulți cu care vom interacționa în viața de zi cu zi? Poate că esența schimbării învățământului este să ne schimbăm percepția asupra acestor categorii de elevi. Avem o responsabilitate uriașă pentru fiecare dintre ei.

Care sunt rezultatele educaționale cu adevărat importante?

Adevăratul progres școlar nu este acolo unde ajuți un copil să treacă de la nota 9 la nota 10, ci de la nota 4 la nota 6. Dacă vom înțelege acest lucru și vom

reuși să facem un pas foarte mare în învățământul românesc. Rezultatele educaționale importante se văd după un ciclu de formare, în momentul în care un procent cât mai mare dintre copiii pe care îi avem în școală demonstrează că au abilități, comportamente, competențe pe care să le aplice în viața de zi cu zi. Noi ne-am blocat deocamdată în etapa în care ne mulțumim cu nota, fie cu una de trecere, fie cu una de 10. Noi ne forțăm copilul să asimileze o cantitate foarte mare de informație și nu știi dacă suntem interesați să vedem dacă a înțeles cu adevărat ceva. Mai mult, nu cred că am fost preocupați să vedem dacă informația îi formează niște abilități copilului. Sunt copii care iau note de 10, dar cel mai probabil uită materia în 2-3 zile. Practic, ceea ce programul școlar ar trebui să formeze la un elev nu se vede ulterior deloc. Ar trebui să fim mai preocupați să vedem cum formăm competențe. În definitiv, învățământul ar trebui să pregătească copilul pentru viață. Nu să îngrămădească informații în mintea unui copil și să îl stoarcă ca un burete la o evaluare. Așa i-am învățat și pe copii și pe părinți. Părinții sunt fericiți dacă s-au văzut cu diploma, cu copilul admis la o școală de prestigiu și cam atât.

Cum putem îmbunătăți aceste rezultate? Ține tot de alianța părinți-profesori-autorități?

Politicul va trebui să învețe la un moment dat să ne lase în pace. Învățământul românesc trebuie depolitizat urgent. Ar trebui scos din sfera blocurilor politice, a negocierilor și ambițiilor de tot felul. Politicul e nevoie să îi lase pe cei care au expertiza necesară să propună niște măsuri. În ceea ce îi privește pe profesori, trebuie făcută o reformă a resursei umane. Sunt două direcții – în prima dintre ele ar trebui să mergem direct către universități. Ar trebui să spunem un pic mai apăsător că universitățile greșesc destul de mult în ceea ce privește formarea viitoarelor cadre didactice. Știu că universitățile au autonomie, dar ele ar trebui să se gândească că pot propune specializări prin care să pregătească studentul care intră în anul I și vrea să fie profesor special pentru asta. Cum se întâmplă în Finlanda, unde accentul este pus pe partea metodică, pe partea pedagogică. Partea practică ar trebui să fie una mai consistentă. Ar trebui să se vorbească mai mult încă de pe băncile facultăților despre managementul

Ar trebui să se vorbească mai mult încă de pe băncile facultăților despre managementul relației cu elevii în situații de criză, abilități de comunicare cu părinții, pentru că suntem un serviciu public și interacționăm cu oamenii.

relației cu elevii în situații de criză, abilități de comunicare cu părinții, pentru că suntem un serviciu public și interacționăm cu oamenii. E importantă și specializarea, dar la noi toți studenții visează din anul I că o să ajungă în cercetare, profesori universitari. E un procent foarte mic de studenți care reușește de fapt să facă lucrul ăsta. Ca profesor și director din mediul privat, unde am luat pulsul resursei umane, le-aș transmite studenților că în anii următori va fi o nevoie fantastică de profesori buni. Așa că, dacă aș fi student acum, aș lua foarte în serios această meserie.

Mai departe, centrele de formare pentru profesori ar trebui să asigure mai serios cursuri de formare pentru profesori. În acest moment avem ca profesori acces la multe cursuri de formare, dar majoritatea se fac pentru a obține hârtia. Hai să facem în

***Industria de meditații
este toxică pentru
învățământul
românesc. Ea n-ar
trebui să existe.
Trebuie să vedem
cauzele în profunzime.
Ele țin în primul
rând de sistemul de
evaluare și admitere
pe care îl avem în
momentul de față.***

așa fel încât să nu dăm senzația profesorului că fără hârtia aia nu poate să ia o gradație de merit, că nu se poate transfera sau detașa. Ar trebui să evaluăm nu certificatul de absolvire a cursului, cât mai degrabă cum pun profesorii în practică la clasă ceea ce au învățat în cadrul unui curs. De asemenea, trebuie să ne gândim și la finanțarea învățământului. Hai să subvenționăm cumva cursurile și să le oferim profesorilor tineri, care au cea mai mare nevoie, posibilitatea de a accesa cursuri gratuite. Masteratul didactic de pildă. E una dintre cele mai bune măsuri care au fost luate în ultimii ani, dar numărul locurilor la care profesorii au acces este foarte redus, iar mare parte din aceste locuri sunt cu taxă. Profesorii tineri nu își vor permite. Cum îi ajutăm pe profesori să devină mai buni?

Aș schimba sistemul de repartizare. Profesori care au luat note foarte bune la concursul de titularizare, note de 10 chiar, au dat examen într-un județ în care nu

sunt posturi titularizabile și sunt nevoiți an de an să se plimbe de la o școală la alta. Ar trebui găsită o altă modalitate de fidelizare a profesorului. Dacă oameniiăștia sunt plimbați 5 ani la rând, să spunem, i-am demotivat. Își vor da demisia, vor pleca în altă parte.

Meditațiile copiilor pentru a promova o materie sau un examen alcătuiesc deja o subindustrie la noi. Cum se poate remedia situația care arată destul de tragic câteodată, pentru a lua un 5 la Matematică nu sunt de ajuns cele 4-5 ore săptămânale, ci e nevoie de lucru suplimentar plătit?

Industria de meditații este toxică pentru învățământul românesc. Ea n-ar trebui să existe. Trebuie să vedem cauzele în profunzime. Ele țin în primul rând de sistemul de evaluare și admitere pe care îl avem în momentul de față. Am întâlnit situații în care profesorii au fost buni, dar părintele a vrut totuși meditații, „ca să fie sigur”. Dacă avem Evaluare Națională la Română și Matematică în clasa a VIII-a, iar de această Evaluare depinde fundamental admiterea la liceu, de ce să ne mai mirăm că părinții ăia sunt sperați să aibă copiii note cât mai mari?! În clasa a VIII-a nu știu câte școli sunt în țara asta să mai facă și altceva în afară de Română și Matematică. Cine mai face Educație Muzicală sau Educație Plastică în clasa a VIII-a? Și nu numai. Aici am greșit cu toții. Pentru că i-am învățat pe copii că în clasa a VIII-a trebuie să toace Româna și Matematica ca să ia examenul. Dar de când educația înseamnă doar a lua un examen? Educația înseamnă nu să înveți de frica unei note, cât mai degrabă să interiorizezi niște abilități, niște competențe pe care să le folosești în viața de zi cu zi. Eu văd de neînchipuit viitorul nostru ca oameni și ca cetățeni fără Educație Plastică și Educație Muzicală. De ce le spunem „Educație...”? Pentru că Educația Plastică nu ne învață să desenăm, ci să recunoaștem binele și frumosul. Muzica nu ne învață să cântăm, ci să apreciem muzica bună, de calitate. Tocitul nu are nicio valoare, nu înseamnă educație. Meditațiile mai arată și neîncrederea în instituția școlii. E un lucru pe care nu îl poate rezolva niciun ministru și nicio reformă. Împreună, profesori și părinți, trebuie să fim mai apropiați, să ne cunoaștem mai bine, să deschidem ușa sălii de clasă mai mult. Orele sunt închise ermetic în acest

moment. Ar trebui să deschidem ușile claselor ca să vadă părinții ce facem acolo, în ateliere demonstrative, în ore obișnuite. Părintele are nevoie să simtă pulsul clasei, să vadă ce se întâmplă în timpul orei, cu bune și cu rele. Ar trebui ca părinții și profesorii să se întâlnească și cu alte ocazii, în afara ședințelor clasice. Sunt două tabere antagonice, fără o punte de comunicare. Ceva s-a rupt și neîncrederea conduce la subindustria asta de meditații, chiar și când nu e nevoie. Ca să elimini meditațiile trebuie să te întorci la cauze. Ceva e în neregulă – programe școlare, planuri-cadru, numărul de ore, modalitatea de predare, numărul de copii dintr-o clasă. De ce am ajuns la clase de 35 copii, dacă legea spune explicit că nu e voie să se întâmple asta?

De ce opune societatea atât de multă rezistență cu privire la introducerea educației sexuale în școli? Cam așa mă gândesc că ar arăta situația și în cazul altor probleme de care se vor lovi elevii în viață. Ele vor fi foarte vizibile în viața de zi cu zi și deloc abordate în școală. Suntem ipocriți?

Atitudinea societății românești față de educația sexuală este tot rezultatul educației primite în școală la un moment dat. Cei care se opun Educației sexuale în școli omit că vorbim despre niște conținuturi validate științific. Dacă punem la îndoială rezultatele științifice, înseamnă că noi nu înțelegem ce înseamnă o noțiune științifică. E grav. Înseamnă că nu am înțeles informația pe care am învățat-o în școli. Școala a livrat informații, nu competențe. Aici găsesc eu cauza profundă a acestei chestiuni. Asta ne-a făcut foarte vulnerabili la cele mai penibile fake news-uri. Adulții de astăzi nu au discernământul minimal să recunoască un fake news acolo unde există. Efortul de a compara 2-3 surse pentru a-ți face o părere despre o știre este un reflex inexistent pentru cei mai mulți dintre participanții la această dezbatere. Cei mai mulți iau pe nemestecate tot ce li se servește. De obicei își caută doar informația care le susține convingerile și cam atât. Până să îi convingem că în multe țări Educația sexuală e predată de peste 40 ani, cu efecte reale asupra scăderii numărului de tinere însărcinate și așa mai departe, trebuie să înțelegem că acești oameni care critică sunt extrem de vulnerabili, nu au

**Școala a livrat
informații, nu
competențe. Aici
găsesc eu cauza
profundă a acestei
chestiuni.**

educație științifică și discernământ, ei reacționează cam la fel în multe situații – protestează împotriva vaccinurilor, cred că pașapoartele biometrice presupun cipuri. Tinerii și copiii cred că râd de toate dezbaterile noastre pe tema educației sexuale. Ei știu deja foarte multe, dar informația pe care și-o iau copiii de peste tot nu este una validată de un adult responsabil. Ce își împărtășesc ei în grupurile de prieteni pe Internet s-ar putea mai degrabă să le facă rău. Educația sexuală nu se referă la sex. E mai degrabă despre dezvoltare personală, despre autocunoaștere, despre felul în care să te păzești de abuzuri. În momentul în care cazi pradă unor clișee de pe Internet, devii vulnerabil la tot felul de abuzuri. De multe ori copiii nu își întrebă părinții, nu le împărtășesc emoțiile, temerile, fricile. Aici ne-a adus ignoranța asta a noastră față de Educația sexuală. Melanjul cu discursul religios a făcut mult rău. Mulți dintre noi nici nu pot pronunța cuvintele „educație sexuală”. Nu așa protejăm inocența copiilor. I-am lăsat într-un no man's land în care copiii trebuie să se descurce cum pot și cum știu.

Marcel Bartic este profesor de gimnaziu și liceu cu peste 16 ani de experiență. A pus bazele Asociației Artceva România, un ONG cu preocupări în zona educației. În prezent, este director al Little London International Academy.

„Nu este de mirare că unul din trei elevi din România declară că se simte singur și nesprijinit la școală!”

Interviu cu Lucian Ciolan

La vârstele critice ale pre-adolescenței și adolescenței, când copiii ar trebui să își poată identifica talentele, înclinațiile, școala nu le oferă această șansă.

Vorbeați de curând despre necesitatea unei schimbări comportamentale care să genereze planuri operaționale în învățământ. De cine ține această schimbare și cum se poate produce?

Vorbeam despre nevoia de a articula planuri operaționale concrete, pornind de la elementele de strategie pe care a încercat să le traseze „România educată”. Schimbările sistemice țin de decidenți și,

în particular, de capacitatea lor de policy-making, de a asigura coordonarea strategică a unor intervenții bazate pe evidențe care să genereze impact. Decidenții nu pot face singuri schimbări, mai ales la nivelul sistemelor ample, cum este cel educațional. Au nevoie de sprijinul principalilor stakeholderi, iar acest sprijin nu vine „la pachet”, necondiționat, ci trebuie câștigat și menținut. Schimbarea nu se face „împotriva” oamenilor, ci „împreună” cu ei. Sustenabilitatea intervențiilor de politică educațională este dependentă de cel puțin trei elemente esențiale: a) Legitimitatea schimbării, întemeierea ei pe nevoi concrete, identificate și documentate atent; b) Asigurarea resurselor necesare; c) Capacitatea actorilor implicați de a susține acea schimbare, asigurarea competențelor instituționale și individuale necesare.

Cum evaluați managementul educațional în România? Care dintre principiile sau metodele managementului ar trebui implementate de urgență în sistemul educațional public?

Ca să îl parafrazăm pe Caragiale, managementul educațional, cel puțin în sistemul preuniversitar, e sublim, dar lipsește cu desăvârșire! Ceea ce vreau să spun aici este că, pentru a putea discuta de management educațional, managerii și echipele lor ar trebui să aibă decizie pe cel puțin două elemente majore: oameni și resurse materiale, mai ales bani. Directorii de școli din România (aflați în situația inacceptabilă de a ocupa posturile prin numiri conjuncturale, și nu prin concurs), chiar dacă sunt bine pregătiți, nu pot face management în sensul propriu al termenului. Nu poți face management dacă nu ai putere de decizie la nivelul resurselor și al angajaților. Nu vorbesc aici de puteri discreționare care să dea naștere la abuzuri, ci de un sistem managerial echilibrat în care autoritatea decizională și competența managerială dovedită sunt însoțite de mecanisme de responsabilitate publică. Sistemul nostru public preuniversitar funcționează încă într-un model hiper-centralizat, bazat pe control, politizat și, de multe ori, fără nicio legătură cu managementul performant. Asta a contribuit, în timp, la adâncirea decalajelor dintre școlile din România și la un climat organizațional viciat, în care performanța și responsabilitatea nu sunt preocupări zilnice ale echipelor manageriale.

***Decidenții nu pot face
singuri schimbări,
mai ales la nivelul
sistemelor ample, cum
este cel educațional.
Schimbarea nu se
face „împotriva”
oamenilor, ci
„împreună” cu ei.***

Cum ar putea fi îmbunătățit procesul de selecție al managerilor de școli? Considerați că s-au mai făcut pași spre transparentizarea lui odată cu inițiativele din Parlament?

Cred cu putere că avem nevoie de o profesionalizare a managementului educațional, iar primul pas este acela de a asigura concursuri oneste și transparente pentru posturile de directori de școală, concursuri care să ofere mandate stabile, bazate pe încredere și susținere, dar și pe indicatori de performanță.

Este nevoie de un sistem bine articulat de formare continuă și dezvoltare profesională pentru managerii școlari, atât cei aflați în funcție, dar și cei care își doresc o astfel de carieră. Nimeni nu s-a născut manager, e o profesie și, pe cale de consecință, se învață. Influența politică a ajuns atât de adânc în sistemul de educație, încât a devenit toxică:

Copiiilor nu trebuie să le fie frică de examene, să le fie frică de faptul că, în loc să li se măsoare onest nivelul de performanță, sunt supuși unui proces bazat pe hazard.

sunt mulți profesori respectabili și competenți care ar putea fi manageri școlari, dar care nu mai doresc, pentru că nu au putere de decizie, pentru că sunt la cheremul unor superiori incompetenți și / sau dominați de agende politice, pentru că nu sunt motivați și recompensați corespunzător. Dacă ești director de școală în România și ești un bun profesionist, un om serios și dedicat, care vrea să facă treabă, ai o mulțime de probleme și de bariere și extrem de puțin sprijin și ajutor. Inspectoratele școlare și autoritățile publice locale sunt pline de indivizi care au responsabilități pentru zona educațională și care au ei înșiși o educație precară sau un nivel extrem de scăzut de competență. Așa cum posturile de directori de școală trebuie ocupate de specialiști, prin concurs, la fel trebuie să se întâmple și în inspectorate sau în structurile autorităților publice locale. Educația e treaba tuturor, e un serviciu public de importanță strategică și trebuie tratat ca atare.

Se cunosc din ce în ce mai multe implicații ale factorilor sociali, familiari, psihologici și de mediu asupra rezultatelor copiilor. Cum este evaluat randamentul școlar al elevilor? Pare că notele și examenele naționale, care pot fi uneori reducăționiste, contează cel mai mult, deși învățarea vizibilă e cu totul și cu totul altceva.

Din păcate, credibilitatea examenelor naționale, mai ales evaluarea națională de la finalul clasei a VIII-a și Bacalaureatul, este pe cale să fie pierdută, după o perioadă relativ bună, în care la nivelul opiniei publice aceste examene chiar însemnau ceva... Anul acesta a fost incredibil: zeci de mii de contestații depuse, cu peste 90% note modificate în urma re-corectării. Este inadmisibil să fie modificate atâtea note! A transforma examene naționale cu miză mare, cum este cel de la finalul clasei a VIII-a, într-o loterie, în care notele nu reprezintă performanța reală a copiilor, este un act de imensă iresponsabilitate. Anul acesta am avut subiecte modificate, „tip PISA”, cum le spune lumea. O caracteristică a lor este aceea că au bareme foarte clare, fac explicită maniera în care se alocă punctajele, lăsând puțin loc subiectivismului. Și, chiar în aceste condiții, avem zeci de mii de note modificate, uneori cu diferențe imense de punctaj. Arbitrarul nu are ce căuta în evaluare! Copiiilor nu trebuie să le fie frică de examene, să le fie frică de faptul că, în loc să li se măsoare onest nivelul de performanță, sunt supuși unui proces bazat pe hazard. După toată această situație nu am auzit nicio măsură concretă oficializată. Vine vara, uităm și la anul o luăm de la capăt: aceleași probleme, aceiași oameni iresponsabili cărora nu le pasă de consecințele acestor evaluări realizate cu superficialitate.

Cât despre randamentul școlar... ce să mai vorbim! Copiii ies din școala generală cu note mult mai mari decât competența lor reală, iar când participăm la evaluări internaționale comparative se vede clar acest lucru: media performanței la aceste teste este cu cel puțin două puncte sub media performanței arătate de notele copiilor! Avem o foarte serioasă problemă cu evaluarea în educație, iar această problemă are nevoie de soluții rapide și eficiente, pentru că altfel se pierde un lucru extrem de prețios: încrederea în școală, în educație, în profesori.

Cum își evaluează profesorii impactul asupra elevilor, referindu-ne, bineînțeles, la procesul de învățare? E nevoie de un efort suplimentar al profesorilor să își cunoască elevii?

Profesorii responsabili își evaluează în permanență impactul asupra calității învățării la elevi, prin evaluare continuă, prin discuții de feedback și prin sprijinul constant pe care îl oferă pentru ca fiecare elev să reușească.

Din păcate însă, mulți nu fac acest lucru. Lucrează cu cei „din primele bănci”, adică lucrează cu cei care pot să țină pasul cu ei, cu „materia” și îi neglijează pe ceilalți, îi ignoră sau chiar îi apostrofează că nu se străduiesc destul. Așa ajungem să avem zeci de mii de tineri care nu iau Bacalaureatul: pierdem procente nepermis de mari din fiecare generație pentru că nu găsim determinarea și responsabilitatea necesare pentru a face învățarea un proces plăcut, eficient, incluziv, în care ne preocupăm să nu lăsăm pe nimeni în urmă.

Da, generațiile se schimbă, dar nu există altă soluție decât să ne schimbăm odată cu ele, să găsim noi modalități de a face experiențele de învățare relevante și autentice.

Am văzut de-a lungul ultimilor ani, mai ales, proiecte curajoase la inițiativa elevilor (consiliile elevilor etc.) Nu prea există totuși o tradiție a colaborării la nivelul beneficiarilor. Cum sunt încurajate comunitățile de elevi de către profesori, manageri, inspectorat să lucreze împreună în căutarea progresului?

De multe ori elevii și profesorii trăiesc în lumi paralele, fiecare cu preocupările și interesele proprii. Nu este cazul, evident, să generalizăm, însă relațiile educaționale dintre profesori și elevi nu sunt de bună calitate. De cele mai multe ori, ele sunt bazate exclusiv pe autoritate și putere. Cercetările ne arată, de exemplu, că elevii care învață în clase cu profesori suportivi (profesori care oferă sprijin, care se preocupă de progresul fiecăruia, care comunică deschis și oferă feedback) dezvoltă mult mai puternic un sens al apartenenței față de școală și au rezultate academice net superioare.

Da, generațiile se schimbă, dar nu există altă soluție decât să ne schimbăm odată cu ele, să găsim noi modalități de a face experiențele de învățare relevante și autentice.

Foarte multe școli au devenit însă niște piste de antrenament pentru examenele naționale, și acelea ineficiente. Se predă intens la materiile de examene, iar restul... sunt complet neglijate. La vârstele critice ale pre-adolescenței și adolescenței, când copiii ar trebui să își poată identifica talentele, înclinațiile, școala nu le oferă această șansă. Atunci când elevii vin ei înșiși cu inițiative pozitive, au nevoie de sprijin, de susținerea profesorilor lor, care ar trebui să le fie și mentori. Uneori găsesc acest sprijin, de multe ori nu...

Cum ar trebui România să investească în recuperarea achizițiilor școlare ale elevilor și în readaptarea lor la un învățământ cu frecvență după pandemie?

Pandemia a afectat elevii mult mai puternic decât ne imaginăm, atât la nivelul achizițiilor de cunoștințe și competențe, cât și la nivel socio-emoțional. Sunt zeci de mii de copii care, mai bine de un an, nu au

***Ne-am obișnuit cu
improvizația, cu „lasă
că vedem noi”, iar
această abordare ne
va costa! Ar fi fost
nevoie de cercetări
ample, robuste,
care să identifice
decalajele, să descrie
în detaliu problemele
cu care se confruntă
profesorii și elevii
pentru a genera
planuri focalizate de
intervenție, finanțate
de exemplu din PNRR.***

beneficiat de niciun fel de educație sau au avut o livrare extrem de precară a serviciului educațional. Din nou, se vor vedea adâncite decalajele deja existente, se vor vedea creșteri la nivelul analfabetismului și a analfabetismului funcțional. Pentru mine a fost o surpriză extrem de neplăcută

să văd cum mulți profesori s-au prevalat de această pandemie pentru a întoarce spatele efectiv școlii și elevilor. Nu este de mirare că unul din trei elevi din România declară că se simte singur și nesprijinit la școală! Dacă vom avea posibilitatea să reluăm activitatea față în față din toamnă, ar fi extraordinar, deși acest fapt ne va prinde, evident, la fel de nepregătiți cum ne-a prins pandemia. Din păcate, de această dată nu prea mai avem scuze! Elevii vor avea nevoie de programe remediale sistematice, de consiliere educațională, de sprijin emoțional și de asistență pentru re-acomodare. Dacă nu vom face nimic altceva decât să punem și mai multă presiune pe ei, dându-le și mai multe teme, cerându-le și mai mult, rezultatele vor fi dezastruoase. Pentru mine este aproape șocant să constat cum nu avem minima capacitate să proiectăm lucrurile dincolo de „ziua de mâine”. Ne-am obișnuit cu improvizația, cu „lasă că vedem noi”, iar această abordare ne va costa! Ar fi fost nevoie de cercetări ample, robuste, care să identifice decalajele, să descrie în detaliu problemele cu care se confruntă profesorii și elevii pentru a genera planuri focalizate de intervenție, finanțate de exemplu din PNRR. Pe ce se bazează ideile și măsurile educaționale din PNRR? Care sunt studiile științifice care arată unde și cum e nevoie să intervenim pentru a redresa și a crea reziliență? Lucrăm “din ochi” și, de multe ori, și ochiul acela e obstrucționat de lipsă de viziune, de stereotipie și autosuficiență.

Avem multe categorii defavorizate în școli. De la copiii cu CES și până la copiii supradotați. Cum poate fi stabilită egalitatea de șanse în accesul la învățare al elevilor? Mă refer aici mai mult la desfășurarea procesului de învățare, nu neapărat la școlarizarea tuturor elevilor.

Avem multe nevoi speciale de acomodat în școală, pentru că la școală vin sute de mii de elevi, studenți și profesori. Așa că e normal să avem diferențe și nevoi de toate felurile. Diversitatea umană ar trebui să fie însoțită de o diversitate pe măsură a ofertei educaționale, de flexibilitate și opțiuni, astfel încât fiecare să poată să își găsească și să își urmeze calea. Nici din punctul acesta de vedere nu stăm bine. Uniformizarea și simplificarea, marja extrem de redusă de libertate și flexibilitate nu ajută foarte mult în această direcție.

În 2021, un ministru al educației vorbește despre o posibilă materie în școli: Educația pentru viață. Nu întreaga programa școlară ar trebui să îi pregătească pe copii pentru viață? Cum au fost ei pregătiți din acest punct de vedere până acum?

Desigur, toată educația ar trebui să pregătească pentru viață. Noi dacă sesizăm un deficit sau o nevoie, imediat vrem să mai introducem o materie în școală: educație socială, financiară, rutieră, pentru viață, sexuală sau mai știu eu ce... Acestea sunt teme integrate, cross-curriculare, care ar trebui să fie abordate la nivelul tuturor disciplinelor. Dacă pui o disciplină nouă în școală, încercând și mai mult un program care e deja supra-aglomerat, nu rezolvi absolut nimic, pentru că nu ai nicio garanție a impactului. Nu știu cum poți să înveți educație pentru viață, de exemplu, marțea de la 9 la 10, pentru că atunci ai în orar. În rest, ai altă treabă: logaritmi, locuțiunea prepozițională, miofibrilele și neurofibrilele, biomururile, anul în care s-a încheiat Înțelegera Balcanică etc.

Cum se oglindesc anii de școală în studenții pe care îi aveți la cursuri? Care sunt lipsurile lor principale?

Dincolo de unele lipsuri la nivel de cunoștințe și competențe academice, există competențe transversale, extrem de necesare pentru viață în general și pentru stilul de învățare din învățământul superior în mod special, care au un grad ridicat de precaritate: capacitatea de a articula un discurs coerent și de a susține o idee cu argumente în fața unei audiențe, capacitatea de a lucra în echipă și de a colabora la nivelul unor proiecte de învățare, analiza critică – evaluativă a surselor de informare și utilizarea acestora pentru învățare, perseverența și reziliența.

Libertatea pe care o capătă de multe ori în universitate vine cumva prea târziu pentru unii tineri, vine după mulți ani în care au fost obișnuiți să „stea în rând”, să nu aibă spațiu pentru inițiativă, creativitate, gândire critică. Ca să încheiem totuși într-o notă optimistă, eu cred că tinerii de azi sunt extraordinari. Chiar dacă sunt poate mai ezitanți, mai temători și aparent mai comozi, în fiecare generație găsim oameni energici, extrem de

Nu știu cum poți să înveți educație pentru viață, de exemplu, marțea de la 9 la 10, pentru că atunci ai în orar. În rest, ai altă treabă: logaritmi, locuțiunea prepozițională, miofibrilele și neurofibrilele, biomururile, anul în care s-a încheiat Înțelegera Balcanică etc.

serioși și de responsabili, cu valori morale solide. Este treaba noastră, a tuturor celor care am decis să fim profesori, să îi ajutăm să se dezvolte, să își urmeze calea și să devină profesioniști adevărați.

Lucian Ciolan este profesor de Politici educaționale și sociale și Metodologia cercetării la Departamentul de Științe ale Educației, Facultatea de Psihologie și Științele Educației (Universitatea din București). Actualmente, este prorector al Universității din București. În plan internațional, este reprezentant al României în Consiliul European Educational Research Association (EERA).

„Cred că stăm prea mult, prea des, în ce ar trebui să știe sau să facă elevul și aproape deloc în cum ar trebui să fie el.”

Interviu cu Mirela Ștețco

Lucrăm nișat, pe propria disciplină, cu terminologie academică excesiv de aridă, de teoretică, încurajăm mult reproducerea de informație, nu suntem atenți la nevoile emoționale ale elevilor, nu aducem curiozitatea și gândirea critică în sala de clasă...

Lucrați cu zeci, sute de profesori anual în cadrul Teach for Romania. Care e profilul lor și ce așteptări au privitor la formare?

În cei 7 ani de intervenție tot mai consistentă în școli din medii dezavantajate ne-am străduit mult să înțelegem atât cauzele profunde ale dezechilibrelor sistemice care afectează dramatic parcursul academic al copiilor și inserția lor socială ulterioară, cât și

tendențele inovative din educație. Acum putem spune cu încredere că știm cum arată oamenii de care avem nevoie la catedră în școlile vulnerabile și care este nevoia de sprijin pe care o au aceștia pentru a-și face treaba bine și pentru a nu renunța.

Cred că 3 componente diferențiază acest profil de profesor lider susținut de Teach. Mai întâi vorbim despre oameni cărora le pasă atât de mult de viitorul copiilor din comunitățile vulnerabile, încât aleg să le fie aproape și să le dedice cel puțin 2 ani din viața lor pentru a-i inspira, pentru a le consolida încrederea că prin muncă susținută pot reuși, pentru a-i ajuta să recupereze pas cu pas ce au pierdut la nivel academic și socio-emoțional, pentru a-i conecta la alte modele de succes decât cele știute de ei. Vorbim și despre oameni care aleg să învețe continuu și să susțină creșterea celor din jur (copii, părinți, colegi de cancelarie), pentru că înțeleg foarte bine că provocarea nu e să fii „cel mai bun din lume”, ci „cel mai bun pentru lume”. Ei știu foarte bine că schimbarea începe cu întrebarea „ce pot face eu mai bine” și că misiunea lor nu e despre a repara oameni sau comunități, ci e aceea de a facilita contexte de învățare transformățională relevante pentru toți cei implicați în schimbare. Nu în ultimul rând, vorbim despre oameni care gândesc și acționează eco-sistemic, în termeni de sustenabilitate și impact, pentru că știu foarte bine că e nevoie de un sat întreg pentru a crește bine un copil și de o țară întreagă pentru a rezolva probleme sistemice cu un impact atât de devastator ca cele din educație. Misiunea lor este atât de complexă și de provocatoare, încât, pentru a izbândi, au nevoie de sprijinul nostru constant, dedicat și responsabil. Categorie, trebuie să vorbim atât despre o nouă abordare a procesului de formare inițială și continuă pentru acești oameni, cât și despre o nouă configurare a rolului lor în școală.

Mai concret, cei care aleg să contribuie în astfel de comunități, mai ales cei care vin din afara sistemului (din mediul corporate, din business sau ONG-uri), au nevoie de susținere pentru a nu se rătăci prin labirintul sistemului (înțelegerea metodologiei și a proceselor complexe, gen examen de titularizare sau suplinire și de integrare în școală), susținere pentru a nu pierde direcția și energia (coaching), pentru a-și dezvolta competențele

***Vorbim despre
oameni care gândesc
și acționează eco-
sistemic, în termeni
de sustenabilitate
și impact, pentru că
știu foarte bine că
e nevoie de un sat
întreg pentru a crește
bine un copil și de o
țară întreagă pentru
a rezolva probleme
sistemice cu un impact
atât de devastator
ca cele din educație.***

de leadership și de predare strategică (mentorat și training, comunitate de învățare și practică), pentru a gestiona lipsurile majore din viața copiilor (hrană, îmbrăcăminte, asistență medicală, rechizite etc.) și din viața școlii (sistem informatic, dotări minimale de laborator, mobilier etc).

***Schimbările
profunde se produc
cu oameni care au
o misiune clară,
asumată conștient
și responsabil.***

Ce îi motivează pe acești oameni să rămână în sistem și ce i-ar putea motiva să facă performanță în cadrul lui?

Un criteriu-cheie în selectarea profesorilor Teach este chiar motivația, pentru că schimbările profunde se produc cu oameni care au o misiune clară, asumată conștient și responsabil. Din acest motiv pot spune cu încredere că, în cazul nostru, vorbim despre oameni care sunt interesați să facă o diferență, să contribuie direct, nu doar la schimbarea unor destine individuale, ci la schimbarea de mentalități, de politici publice, de discurs și de abordare în educație.

Mulți dintre ei intră în program pentru doi ani, pentru a înțelege dezechilibrele sistemice și pentru a acționa direct, la firul ierbii, pentru un spor de bine pentru copii, iar apoi aleg să facă reconversie profesională (dacă nu au încă tipul de calificare cerut) și să rămână în educație, pentru că înțeleg valoarea contribuției lor la schimbarea pe care ne-o dorim cu toții. Cea mai mare provocare pe care o au acești oameni este legată de metodologia anacronică, complet disfuncțională și deloc adaptată vremurilor în care trăim, de intrare în sistem. Competențele

dezvoltate prin studiile extrem de riguroase, făcute în universități de prestigiu (masterate, doctorate), experiența foarte bogată de lucru cu copiii sau cu gestionarea unor procese de management al schimbării, pregătirea pedagogică intensivă, cu mentorat și supervizare, oferită de Teach, nu contează deloc în accesarea unui post în sistemul educational din România. Practic, te afli în situația paradoxală de a fi perfect echipat pentru o intervenție cu impact în școli vulnerabile, dar nu poți avea acces, pentru că sistemul te consideră „necalificat”.

Soluția oferită de Teach for Romania pentru a le susține încrederea, progresul și performanța este un program integrat de sprijin pentru 2 ani, program care pune împreună workshop-uri cu învățare experiențială, mentorat și coaching, granturi mici pentru proiecte de învățare remedială și de intervenție comunitară, o comunitate de învățare, acces și expunere la modele de bună practică din rețeaua Teach for All și din programele partenerilor noștri educaționali: Fundația Noi Orizonturi, Fundația Verita, Montessori School of Bucharest etc. Pentru alumnii programului, în funcție de direcțiile noastre de impact și de interesul lor, oferim formare și contexte de practică cu supervizare pe componente relevante: formare pentru cadrele didactice din școli vulnerabile, management școlar, comunicare despre educație, politici publice.

Cred că aceste soluții sunt ușor scalabile dacă Ministerul Educației își dorește o folosire mai eficientă a resurselor pentru formare pe care le gestionează. E multă competență irosită în școlile noastre și o abordare mai descentralizată, mai puțin birocratică, bazată pe un mod de lucru agil, ancorat într-o strategie cu direcții clare și cu indicatori de performanță ușor de monitorizat și evaluat, cu o recunoaștere clară a meritelor, ar face cu adevărat o diferență atât în viața copiilor cu care lucrăm, cât și în aceea a profesorilor dedicați.

De ce nu vorbim mai des despre programe de consiliere a profesorilor sau coaching în școli?

Iată o întrebare foarte bună, care ar trebui adresată constant Ministerului Educației. Un profesor bun, capabil să gestioneze învățare relevantă în sala

de clasă, lucrează în primul rând cu sine. Practică reflecția, metacogniția și co-reglarea, își cunoaște zonele de putere și pe cele de vulnerabilitate, își identifică blocajele și credințele păguboase, cere constant feedback și integrează ceea ce este relevant pentru creșterea sa, este aliniat cu sistemul său de valori și congruent cu misiunea sa, învață continuu nu doar din cursuri și cărți, ci și din experiențele colegilor, este colaborativ și este capabil să acceseze compasiunea, pentru că știe că elevii săi învață mai ales din ceea ce este el, ca om, din modelul de leadership pe care îl oferă.

Această așezare sănătoasă a propriei ființe nu se poate face fără un partener de creștere capabil să mentoreze și să supervizeze, când e o problemă de skill-uri, sau să provoace gândirea și simțirea, când e o chestiune de mindset și credințe. Este exact ceea ce practicăm în Teach, iar rezultatele sunt vizibile. Am început să transferăm aceste practici și spre sistem, prin programele de formare oferite profesorilor din comunități vulnerabile și printr-un nou proiect Erasmus prin care ne propunem să pregătim mentori/metodiști și să oferim un model de bună practică validat internațional de un evaluator extern cu reputație ireproșabilă.

Dar consilierea în rândul elevilor? Ora de dirigenție are mai mult caracter administrativ. Consilierul școlii este insuficient pentru nevoile elevilor, iar aceștia nu au fost învățați să ceară măcar ajutor.

Acesta este cu adevărat un punct extrem de sensibil. Deși vorbim continuu despre învățarea centrată pe elev și despre faptul că elevul este beneficiarul nostru direct, practicile curente nu iau în calcul nevoile reale ale acestuia. Adesea ne limităm la a livra cunoștințe unor protipuri abstracte, uitând de misiunea noastră de a deschide pentru copiii noștri oportunități noi de viață prin educație relevantă.

Cred cu tărie că nu doar dirigintele sau doar consilierul școlar ar trebui să se ocupe de nevoile emoționale, cognitive și fizice ale copilului, ci fiecare profesor care lucrează cu acesta, pentru că de aici pornește cu adevărat învățarea. Când ne plângem de lipsa de motivație a elevului ar trebui să ne

Cred cu tărie că nu doar dirigintele sau doar consilierul școlar ar trebui să se ocupe de nevoile emoționale, cognitive și fizice ale copilului, ci fiecare profesor care lucrează cu acesta, pentru că de aici pornește cu adevărat învățarea.

întrebăm și ce știm despre motivațiile lui, pentru că nu există om viu care să nu fie motivat de ceva. Ar trebui să ne întrebăm dacă știm cu adevărat care sunt temerile lui, care sunt pasiunile și interesele lui, cum ar putea folosi mai bine ceea ce vrem să-l învățăm la școală pentru a-și crește calitatea vieții.

Profesorul Teach pornește întotdeauna de la construirea relației cu elevii săi. Le înțelege atât contextul de viață, prin contactul direct cu comunitatea și cu familiile lor, cât și nevoile individuale. Apoi, împreună, construiesc în sala de clasă o cultură a reușitei bazată pe o viziune și pe obiective comune, pe un sistem de valori tradus în comportamente clare, pe reguli și consecințe

Profesorul trebuie să adreseze corect toate nevoile de învățare ale copilului și să se asigure că a creat cadrul necesar ca învățarea autentică să se producă cu adevărat.

asumate de toți. Se creează astfel un cadru care oferă siguranță și apartenență. Un cadru în care ne susținem unul pe celălalt pentru a ne atinge obiectivele. Un cadru în care învățăm din greșeli, în care colaborăm, în care celebrăm micile succese. Astfel construim baza emoțională și motivațională pentru performanța academică și pentru adresarea unor decalaje cognitive și emoționale.

Știu că mulți profesori dedicați fac asta intuitiv. Și o fac pentru că le pasă de copii și pentru că sunt atenți la procesul de învățare, nu la livrarea de informații. Tind să cred că ajută să ne înțelegem și să ne delimităm mai clar rolurile: dirigintele poate avea un rol pur administrativ, consilierul se poate ocupa de aspectele mai complexe legate de tulburările

emoționale și cognitive ale copilului, iar profesorul trebuie să adreseze corect toate nevoile de învățare ale copilului și să se asigure că a creat cadrul necesar ca învățarea autentică să se producă cu adevărat.

De ce statul nu reușește să implementeze modelul Teach atunci când vorbim despre atragerea forței de muncă în comunitățile defavorizate?

Cred că explicațiile sunt multiple. Paralizia statului pierdut în propriul hățiș legislativ și într-o birocritizare monstruoasă a proceselor mari pe care le gestionează este doar vârful icebergului. La nivel profund există tipare și tendințe păguboase (centralizare și control excesiv; conservarea status quo-ului și satisfacerea intereselor mai mult sau mai puțin legitime); structuri sistemice anacronice, care nu iau în calcul toți actorii relevanți din eco-sistemul copilului și nu-i așază împreună, care practică un egalitarism de fațadă, ce agravează inechitatea și segregarea, cu procese și proceduri osificate, care nu permit o abordare agilă, diferențiată; modele mentale păguboase (profesorii cei mai buni trebuie să fie în școlile cele mai bune, „cu ăștia nu se poate face nimic”/„n-are rost, pentru că e ca o groapă fără fund”, eficientizăm tăind resursele celor care au cea mai mică putere).

Evident, problemele sistemice au nevoie de soluții sistemice. E nevoie de un act de curaj, de multă determinare și de coerență strategică pentru a schimba abordarea când vorbim despre atragerea, integrarea, pregătirea și susținerea forței de muncă pentru comunitățile vulnerabile. E nevoie și de o alocare diferită a resurselor, care să pornească de la premisa creării unui sistem educațional echitabil. Teach a creat și a rafinat vreme de 7 ani un model viabil, cu impact măsurabil, spulberând mitul că oamenii bine pregătiți nu vor să meargă în astfel de comunități. Mai mult, e pregătit să susțină orice efort guvernamental în direcția adresării sistemice a inechității.

Care este numărul celor care părăsesc sistemul după programul Teach care durează 2 ani? Și care e motivul principal pentru care fac asta?

Credința că același om trebuie să stea în aceeași

școală toată viața este extrem de păguboasă în sistemul nostru educațional. Mai ales în comunitățile vulnerabile, e nevoie de energie proaspătă și de motoare puternice, care să țină un ritm susținut, pentru a restrânge cât mai rapid și mai consistent decalajele. Ar ajuta să ne dorim mai mult o abordare unitară, o coerență a practicilor didactice, o eficiență crescută a învățării, generată de oameni care gândesc în termeni de sustenabilitate și impact.

E chiar contraproductiv să legi mereu performanța de un om anume, un om care poate obosi, care se poate plafona, care poate fi absorbit de energia nesănătoasă a unui mediu ostil. Teach propune un program în care participanții au un stagiu de 2 ani în astfel de școli. În perioada acestui stagiu ei primesc susținerea necesară pentru a performa. Mulți aleg să rămână alături de copii până când aceștia încheie un ciclu școlar (mai ales învățătorii). Mulți dintre ei fac reconversie profesională, pentru a rămâne cu drepturi depline în sistem.

Atunci când sistemul nu ne blochează prea mult, locul unui profesor Teach este luat de alt profesor Teach, care are o abordare similară: construiește o cultură a reușitei în clasă și în școală; coagulează „satul” în jurul copiilor, asigurând acces și continuitate; atrage resurse și lucrează colaborativ.

Dacă e să ne referim la cifre, cam 70% dintre alumnii noștri aleg să rămână în educație, deși doar jumătate dintre ei au avut inițial calificare de profesor.

Care sunt furcile caudine prin care trec profesorii in rural?

Realmente, provocările sunt mari și foarte diferite, de aceea doar un om cu solide competențe de leadership le poate gestiona sănătos și eficient. Cele mai dureroase sunt cele legate de copii, de la asigurarea nevoilor primare care facilitează accesul la școală (îmbrăcăminte și încălțăminte adecvată sezonului, hrană și rechizite), până la cele care asigură învățarea și continuarea studiilor (schelărie cognitivă și socio-emoțională deficitară din cauza unor ferestre de oportunitate ratate, absența unor rutine elementare de igienă, de relaționare și de învățare, interes scăzut pentru

O mare provocare este legată și de lipsa de încredere a părinților în rolul școlii și în performanța profesorilor. În multe familii vorbim despre analfabetism, despre violență și segregare, despre folosirea copiilor ca forță de muncă. În parteneriatul copil - părinte - profesor construirea încrederii este critică. De acolo începe cu adevărat magia, iar liantul este de fiecare dată „îmi pasă”.

învățare și lipsa de încredere în rolul educației pentru creșterea calității propriei vieți.

Logic, orice buclă de învățare pe care o gestionăm are nevoie de feedback, pentru că altfel nu putem regla procesul. Elevul are nevoie de feedback. Profesorul are nevoie de feedback. Avem la îndemână cea mai bună și cea mai ieftină unealtă pentru a ne spori impactul, dar ne e teamă de ea și încă nu știm s-o folosim.

O mare provocare este legată și de lipsa de încredere a părinților în rolul școlii și în performanța profesorilor. În multe familii vorbim despre analfabetism, despre violență și segregare, despre folosirea copiilor ca forță de muncă. În parteneriatul copil – părinte – profesor construirea încrederii este critică. De acolo începe cu adevărat magia, iar liantul este de fiecare dată „îmi pasă”. Îmi pasă atât de mult, încât aleg să fiu aici pentru tine. Îmi pasă atât de mult,

încât nu renunț la tine. Îmi pasă atât de mult, încât sunt absolut convins că împreună avem resursele pentru a reuși. Astfel se explică faptul că într-o comunitate izolată din Brașov, în care niciun copil nu continua studiile după clasa a VIII-a, într-un singur an, de la un singur profesor, 22 de copii au ales să meargă mai departe. Astfel se explică și faptul că, la unii învățători Teach, numărul copiilor care termină clasa a IV-a e mai mare decât numărul celor care au început clasa I. Mai este, desigur, cultura școlii. Acel „Las’ că-ți trece. O să vezi tu că n-are rost”. Acel „cu ăștia nu se poate”. Acele priviri ostile când intri la oră la timp, când mergi în comunitate să vorbești cu părinții, când faci programe remediale sau când aduci resurse. Acele sarcini birocratice absolut inutile. Acel „așa se face aici treaba”. Evident, completăm tabloul cu niște condiții uneori imposibile de navetă cu transportul în comun, de felul absolut arbitrar în care se face de către primărie decontarea transportului, de lipsa de igienă și de siguranță din școli. Dacă peste toate mai așezăm și dificultatea de a ajunge pe un astfel de post și incertitudinea privind păstrarea lui cel puțin pentru doi ani, cred că avem deja un tablou sumar al vieții de profesor în comunități dezavantajate.

Este pregătit profesorul român să primească feedback-ul elevului și să facă ceva pentru a-l îmbunătăți?

Aici avem o altă disfuncționalitate majoră a sistemului de educație. Logic, orice buclă de învățare pe care o gestionăm are nevoie de feedback, pentru că altfel nu putem regla procesul. Nu știm dacă am răspuns tuturor nevoilor de învățare, nu știm dacă am obținut rezultatele pe care ni le-am propus, nu știm nici măcar dacă ceva din ce am făcut a atins mintea și sufletul unor elevi. Feedback-ul este chiar motorul învățării eficiente, adevăr demonstrat clar de John Hattie. Elevul are nevoie de feedback. Profesorul are nevoie de feedback. Avem la îndemână cea mai bună și cea mai ieftină unealtă pentru a ne spori impactul, dar ne e teamă de ea și încă nu știm s-o folosim.

Mai mult, elevul este beneficiarul nostru direct. Pentru el mergem la școală. Pentru creșterea lui suntem plătiți. E absolut firesc și extrem de sănătos ca elevul să dea feedback despre cadrul de învățare

creat de profesor, iar când spun cadru de învățare mă gândesc la calitatea relațiilor construite în clasă, la verificarea înțelegerii și a internalizării învățării, la menținerea unor așteptări ridicate și a unor standarde academice înalte, la claritatea privind criteriile de performanță, la dimensiunea colaborativă a învățării etc. Este evident că nu vorbim despre o evaluare a pregătirii academice a profesorului, ci despre felul în care elevul se simte și despre cum percepe el procesul de învățare prin care trece. Noi solicităm feedback-ul elevilor în fiecare an, iar rezultatele din student survey sunt folosite atât pentru a regla învățarea în sala de clasă, cât și pentru a oferi un sprijin mai adaptat nevoilor fiecărui profesor în parte (training, mentorat, coaching).

Probabil că unul dintre primele semne că ne facem bine treaba este chiar diminuarea fricii de feedback. Chiar îndrăznesc să visez la o școală în care există o cultură a feedback-ului care îi ajută pe oameni să crească sănătos și asumat.

Ce ar trebui să știe să facă elevul la finalul celor 12 clase?

Avem un profil al absolventului pentru fiecare ciclu de învățământ, agreat la nivel de sistem, corelat cu un profil de competențe și cu un curriculum adecvat. Conform acestuia, elevul de clasa a XII-a are competențe înalte de comunicare în limba maternă și într-o limbă străină, are competențe matematice și competențe de bază în științe și tehnologii, are competențe digitale și știe să învețe eficient, are competențe sociale și civice, spirit de inițiativă și antreprenoriat și este atașat de valorile culturale ale umanității. Ce-ți poți dori mai mult?

Problema este că nimeni nu l-a învățat pe profesor cum să dezvolte toate aceste competențe într-o manieră sistemică, integrată, care să aibă sens și pentru elev. Lucrăm nișat, pe propria disciplină, cu terminologie academică excesiv de aridă, de teoretică, încurajăm mult reproducerea de informație, nu suntem atenți la nevoile emoționale ale elevilor, nu aducem curiozitatea și gândirea critică în sala de clasă, evităm încă învățarea pe bază de proiecte, experimentarea, lucrul în echipă. Mi-a rămas dureros în minte răspunsul unui elev la întrebarea cum e pentru tine școala: „lumea noastră

*Magia în învățare
începe când elevul
se simte văzut, auzit,
înțeles, acceptat cu
toate vulnerabilitățile
sale, când nu are nicio
umbră de îndoială că
tu, ca profesor, chiar
ai încrederea că își
poate dezvolta toate
acele competențe
care îl vor ajuta să
fie un om mai bun
pentru lume și să
mai împlinir personal
și profesional.*

și lumea profesorilor sunt complet paralele. E drept, uneori se intersectează, dar atunci e doar întâmplător și extrem de frustrant pentru ambele părți”.

Cred că stăm prea mult, prea des în ce ar trebui să știe sau să facă elevul și aproape deloc în cum ar trebui să fie acesta. Magia în învățare începe când

Pentru asta suntem aici. Pentru asta am ales calea cea mai grea: să acționăm din interiorul sistemului, nu criticând sau negând ceea ce există, ci construind un model viabil, sănătos, de așezare a învățării pe făgașul ei firesc. Iar făgașul firesc înseamnă să co-creezi cu elevii tăi un parcurs educațional credibil.

elevul se simte văzut, auzit, înțeles, acceptat cu toate vulnerabilitățile sale, când nu are nicio umbră de îndoială că tu, ca profesor, chiar ai încrederea că își poate dezvolta toate acele competențe

care îl vor ajuta să fie un om mai bun pentru lume și să mai împlinit personal și profesional.

Reforma sistemului din interior, bazată pe nevoile concrete ale elevilor. Cât de idealist sună acest scop pentru un expert în educație?

Pentru mine, pentru Teach, sigur nu sună idealist. Pentru asta suntem aici. Pentru asta am ales calea cea mai grea: să acționăm din interiorul sistemului, nu criticând sau negând ceea ce există, ci construind un model viabil, sănătos, de așezare a învățării pe făgașul ei firesc. Iar făgașul firesc înseamnă să co-creezi cu elevii tăi un parcurs educațional credibil, pornind de la înțelegerea profundă a nevoilor specifice ale fiecăruia, având însă mereu în minte o viziune ambițioasă și rezultate pe care să le măsurăm constant, împreună. E timpul ca profesorul să-și asume rolul de a gândi strategic învățarea și de a facilita un proces de învățare și creștere pentru fiecare dintre elevii săi. Sigur că nu e deloc ușor, dar nimic din ceea ce a avut vreodată sens pentru omenire nu a fost ușor. Ar fi absolut inacceptabil ca tocmai profesorii să fie cea mai mare piedică în învățare pentru copiii din școlile noastre.

Mulți profesori sunt condescendenți în relație cu elevii lor. Aceștia din urma sunt beneficiari ai proceselor educaționale coordonate de profesori. Unde se pierde această conexiune logică?

Eu aș privi cu mai multă compasiune situația, pentru că e mult mai complexă decât pare. Și e tare ușor să spui ce nu merge stând pe margine.

Ce este clar e că școala nu te pregătește să fii profesor, practica pedagogică fiind aproape inexistentă. În școlile noastre nu există onboarding. Managerul direct nu te ajută să-ți înțelegi cu adevărat rolul: să înțelegi cum arată un profesor bun, care-i sunt competențele și cum poate crește, care sunt responsabilitățile tale de bază și cum vei fi susținut pentru a le îndeplini, care sunt criteriile de performanță și cum vei fi evaluat. Aproape inevitabil preiei comportamentul colegilor. Și adesea acesta a fost modelat de o viziune specifică epocii trecute, care forma muncitori pentru a lucra la bandă. Profesorul era singurul care avea acces la informație și o livra,

elevul trebuia să asculte și să facă ce i se cerea. Profesorul avea autoritatea supremă și își exercita controlul și puterea, inclusiv prin corecții fizice.

Așa este așezat deocamdată sistemul nostru de educație. Și din acest motiv este complet disfuncțional. Nu este deloc racordat la nevoile prezentului și ale viitorului. Nu ține cont că informația e la un click distanță, că oamenii au învățat să-și ceară drepturile și că elevii noștri se pregătesc pentru meserii care n-au fost inventate încă. Nu ține cont nici de faptul că profesorul e un angajat al statului, plătit din banii contribuabililor, care are ca atribuție principală dezvoltarea holistică a copilului. Profesorul ajunge să nu mai știe că este direct responsabil pentru cât de bine învață sau se comportă elevul său. Mai mult, ajunge să creadă că elevii sunt defecti și că ar trebui reparați, că ar fi bine dacă le-am instala un buton care să le pornească motivația, și că, în general, noi ne facem treaba bine, iar ceilalți sunt de vină.

Evident, tușele acestea groase sunt menite doar să facă vizibile anomalii sistemice ce țin de mentalitate și de tipare comportamentale ușor de preluat. Departe de mine intenția de a generaliza. Am întâlnit profesori absolut remarcabili, care au știut din prima clipă că rolul lor este acela de a crește oameni și că e responsabilitatea lor să stimuleze interesul, să activeze curiozitatea, să adrese nevoile individuale. Și am deplină încredere în capacitatea acestor oameni de a se coagula și de a schimba radical felul în care ne raportăm la elevii noștri.

Dacă ar fi să concluzionez, aș spune că șansa noastră de a face o schimbare sustenabilă în educație este dată de puterea leadershipului colectiv. Vedem deja mulți oameni din sistem și din afara lui, din mediul ONG și cel de business, care acționează congruent, entuziast, adesea strategic, pentru a prototipa și testa soluții viabile, ușor de scalat și de integrat în sistemul formal. De fapt, construim viitorul acum, în sălile noastre de clasă, prin oameni și organizații care aleg să colaboreze și să contribuie împreună la un bine mai mare.

***Așa este așezat
deocamdată sistemul
nostru de educație. Și
din acest motiv este
complet disfuncțional.
Nu este deloc racordat
la nevoile prezentului
și ale viitorului. Nu
ține cont că informația
e la un click distanță,
că oamenii au învățat
să-și ceară drepturile
și că elevii noștri se
pregătesc pentru
meserii care n-au
fost inventate încă.***

Mirela Ștețco este profesor, metodist, trainer, coordonator de proiecte educaționale. În prezent, coordonează echipa care susține profesorii Teach for Romania, printr-un program inovativ de învățare, care îmbină training-ul, mentoratul și coaching-ul.

„Cea mai importantă problemă cu care se confruntă educația din România este neguvernabilitatea ei ”

Interviu cu Ștefan Pălărie

Nu avem în sistem pârghii, leviere, segmente tari care să transforme o idee, o viziune sau o politică publică în educație în realitatea zilnică de la clasă. De ce nu avem această guvernabilitate? Sunt mai multe motive...

Care credeți că sunt cele mai urgente probleme de rezolvat în domeniul educației?

Probleme sunt multe. Dacă există măcar un acord unanim în România pe tema educației, consensul este clar legat de faptul că NU STĂM BINE DELOC. Ratele oficiale de analfabetism funcțional, de părăsire timpurie a școlii, de participare la programe

educaționale pe tot parcursul vieții, toate întrunesc unanimitatea de opinie a tuturor actorilor educaționali. La nivel de soluții nu mai cădem la fel de ușor de acord. Dacă mă întrebați pe mine, vă voi spune direct că cea mai importantă problemă cu care se confruntă educația din România este neguvernabilitatea ei. Ca să fac o paralelă cu biologia, sistemul educațional este astăzi mai degrabă asemănător unei moluște decât unei vertebre. Nu avem în sistem pârghii, leviere, segmente tari care să transforme o idee, o viziune sau o politică publică în educație în realitatea zilnică de la clasă. De ce nu avem această guvernabilitate? Sunt mai multe motive și le voi prezenta pe scurt pe fiecare. De departe, problema numărul 1 în ochii mei este halul de politizare la care a ajuns educația românească. Inspectoratele Școlare Județene reprezintă astăzi rampe politice de lansare către funcții politice de membri ai Consiliului Județean și către primarii de municipii, locul în care din pix sunt pedepsiți sau răsplățiți inspectorii, directorii, profesorii. Sunt locurile în care se ajunge la acte repetate de trafic de influență și locurile de care profesorii buni din sistem sunt fie îngroziți, fie scârbiți. Această primă problemă le generează pe a doua și pe a treia. A doua este lipsa competențelor oamenilor-cheie din sistem: inspectorii și directorii. Când politicul hotărăște după bunul plac cine să ocupe un post și nu concursul – păi, e simplu! –, vom avea oameni numiți din ce în ce mai apropiați de inspectorii generali și din ce în ce mai slab calitativi. Vom avea oameni supuși și nu profesioniști independenți, capabili și doritori să își exercite meseria fără a accepta ingerințe externe. A treia problemă este exterminarea oricărei motivații autentice de a face bine educației a celor din sistem. Nu cred că a-i demotiva pe oamenii buni (profesori și directori) reprezintă o agendă explicită a politicii vechi (deși am auzit des teorie asta cu „țara te vrea prost” ca să nu știi ce votezi), cred mai degrabă că este un rezultat la care se ajunge natural atunci când politizezi un sistem și apoi recompensezi lingăii servili și obligațiile de partid, în loc să recunoști valoarea reală a oamenilor. Am fost trainer și consultant pentru aproape două decenii și am lucrat cu foarte multe organizații. În toate se petrece același fenomen descris mai devreme - este suficient să iei câteva decizii clare în favoarea prietenilor și nu în sprijinul competenței și vei obține un sistem în care

O coloană vertebrală puternică care să pornească de la nivel de minister și care să ajungă până în fiecare clasă din România. Iar asta înseamnă depolitizare, profesionalizare continuă prin programe de pregătire și decizii curajoase de descentralizare.

mor încrederea și motivarea de a mai contribui la sistem. Soluții sunt multe. Dar a considera că singura problemă a domeniului este subfinanțarea eu cred că este o greșeală. Dacă introduci într-un sistem politizat și corupt chiar și de zece ori mai mulți bani, vei avea aceleași rezultate. Orice ministru care își dorește impact trebuie să își propună construcția guvernabilității sistemului. O coloană vertebrală puternică care să pornească de la nivel de minister și care să ajungă până în fiecare clasă din România. Iar asta înseamnă depolitizare, profesionalizare continuă prin programe de pregătire și decizii curajoase de descentralizare.

*Din păcate, astăzi
nivelul de pregătire
al managerilor
școlari este ZERO.*

Se discută foarte mult despre procedurile de numire în funcție a directorilor. Dat fiind faptul că legea e acum în re-examinare, înseamnă că anul școlar ne prinde nepregătiți din acest punct de vedere. Cum afectează concret această situație buna funcționare a proceselor educaționale și administrative?

Decizia președintelui de a trimite către re-examinare propunerea legislativă care prevedea ca, în cazul vacantării funcțiilor de directori, interimarii să fie stabiliți de către consiliile de administrație ale școlilor, face, din păcate, un singur lucru. Îi lasă pe inspectorii școlari județeni să stabilească din pix în această lună a lui august cine să conducă școlile până la organizarea concursului, sau până la finalul anului școlar 2021-2022 dacă nu se prezintă nimeni la concurs. Nici eu și nici colegii mei nu am dorit prin legea propusă să interferăm cu organizarea concursului de ocupare a funcțiilor de directori. Am propus doar modificarea mecanismului de stabilire a directorului interimar. Temerea mea este că toamna ne va prinde cu o întreagă serie de scandaluri în școli, pentru că unii dintre inspectorii vor abuza de poziția avută și își vor numi oamenii apropiați ca interimari în diferite școli. Nu e suficient că începem anul școlar sub fricile declanșării unui nou val epidemiologic, închipuiți-vă ce ar însemna ca într-o mare parte din școli să existe discordie asupra celui care va lua decizii organizatorice în școală: consilii profesionale care nu ascultă de un director impus cu forța sau conduceri noi care declanșează anchete și vânători de vrăjitoare în rândul profesorilor, așa cum s-a întâmplat și în 9 ianuarie anul curent. E trist. Absolut trist și regretabil faptul că am ajuns aici.

Un bun director este mai degrabă un bun manager, nu un bun pedagog. Cum facilitează statul formarea acestor manageri și buna lor selecție? Cât va mai dura până când oameni competenți din afara sistemului vor avea acces la concursurile de directori?

Din păcate, astăzi nivelul de pregătire al managerilor școlari este ZERO. Am avut în lege această construcție a unui corp de experți – Corpul Național al Experților în Management Educațional –, o inițiativă excelentă a legii 1/2011 care a fost în timpul Guvernului Ponta masacrat de către ministrul Liviu Pop și majoritatea din Parlament de atunci, prin crearea unor reguli atât de laxe pentru a intra în acest corp, încât aproape oricine care obțineva cumva o diplomă care să îi ateste absolvirea unui curs de management educațional putea intra în acest corp. Așadar, chiar și puținele demersuri bune au fost distruse de decizii politice ulterioare. Ultima întrebare e foarte grea. Pentru a putea permite oamenilor din afara sistemului să aibă acces la concursurile de director va mai dura mult dacă nu schimbăm paradigma cu care operăm. Astăzi, se discută în sistemul de învățământ că directorii trebuie să fie profesori ca să poată înțelege actul educațional. Pe același model, că un manager de spital trebuie să fie un medic bun ca să poată înțelege actul medical. Până nu ne scuturăm de asta și până nu schimbăm structura de putere din arhitectura instituțională, vom avea aceiași profesori aserviți politic care ajung directori (doar din interiorul sistemului) și învârtim roata șoricelului la infinit fără niciun rezultat.

Cu ce vom mai fi nepregătiți în acest an școlar?

Din păcate, cred că situația epidemiei ne va lovi din nou. O vorba veche din mediul privat spune - Hope for the best, plan for the worst (Speră la mai bine, dar pregătește-te pentru mai rău). Eu salut ideea redeschiderii școlilor din toamna acestui an și îmi doresc să avem un nou an școlar neafectat de pandemie, dar cred că trebuie să ne pregătim și pentru situații neașteptate, deci tipologii de scenarii roșu, galben, verde, indiferent cât de tare le urâm, tot trebuie să fie pregătite. Nu sunt un specialist în sănătate sau epidemiologie, dar eu mă aștept să avem focare noi în orașe-surpriză. De ce? E simplu: orașele

mari sau orașele greu încercate de pandemie în valurile anterioare au obținut imunitate fie prin boală, fie printr-o rată mai mare de vaccinare, pe un motiv foarte simplu - dacă ai avut multe rude și cunoscuți care au murit din cauza pandemiei, ai mai multe șanse să te vaccinezi și să iei toată pandemia în serios, decât dacă nimeni din cerul tău apropiat nu s-a confruntat cu problema. Așadar, vom avea fostele concentrări umane afectate mai sigure și e posibil să avem focare în orașe medii unde tronsoanele de mobilitate nu au adus în perioadele anterioare virusul atât de răspândit. Dar lucrul acesta se poate schimba, din nefericire, în această toamnă. Asta este temerea cea mai mare. Din păcate, mă aștept și ca multe școli să nu fie pregătite fizic de reînceperea anului școlar: șantiere neîncheiate, lipsa autorizației de funcționare etc...

România este țara cu cei mai puțini absolvenți de studii superioare, iar cei mai mulți dintre tineri nu profesează conform specializării obținute. Cum calibrăm balanța dintre specializări și locuri de muncă? E asta o prioritate?

Se discută mult în cercurile de specialitate despre școli postliceale organizate la nivelul universităților - cu studii reduse - și cu programe de specializare accelerată. Eu cred că asta este direcția în care trebuie să ne îndreptăm. În felul acesta vom permite atât absolvenților de liceu, dar și tuturor adulților, pe întreg parcursul vieții, să participe la cursuri de calificare și recalificare în domenii tehnice restrânse. Trebuie să încetăm cu mentalitatea asta simplistă: copilărie-școală-muncă și să înțelegem că în aceste vremuri moderne în care progresul tehnologic este colosal pe de o parte, dar avem și o speranță de viață mult mai mare (deci vom fi în câmpul muncii o perioadă mult mai lungă) pe de altă parte, ciclul școală-muncă va avea mai multe bucle pe parcursul unei vieți de om.

Ce încredere să aibă copiii români în măsurile din domeniul educației, când la BAC avem lucrări corectate și de 4 ori și care au obținut note diferite? Ce încredere să aibă în implementarea unui sistem informatizat de evaluare? Sau în orice lider politic din educației care promite ceva în țara asta?

Situația corectărilor de la BAC este una extrem de delicată pentru că ea afectează, așa cum spuneți,

Până nu schimbăm structura de putere din arhitectura instituțională, vom avea aceiași profesori aserviți politic care ajung directori (doar din interiorul sistemului) și învățăm roata șoricelului la infinit fără niciun rezultat.

nivelul de încredere al cetățenilor în sistem. Cred că în orice țară și în orice organizație se întâmplă greșeli. Este absolut natural. Ce nu are voie să se întâmple este să permiți aceeași greșeală în mod repetat. Eu cred că vom avea în 2022 un sistem măcar pilot de evaluare informatizat. Specialiști din Ministerul Educației au lucrat la propuneri pentru un astfel de sistem de cel puțin 5 ani. Din păcate, vocea lor nu este auzită și asta este o mare pierdere pentru toată lumea. Eu cred că un ministru bun are capacitatea să integreze toate resursele disponibile din sistem. Altminteri, nu avem cum să progresăm.

Sunteți mulțumit de dependența financiară a școlilor față de primărie? Cum afectează ea calitatea proceselor educaționale?

Avem un sistem în care nimeni nu este responsabil de nimic, iar directorul nu poate nici angaja, nici da afară profesorii, nu poate nici rezolva de urgență probleme care țin de săpun, dezinfectant sau reparații bănci.

Absolut deloc. Am mai spus-o de multe ori în spațiul public. Noi trăim în România o scenă prelungită a absurdului. Astăzi, dacă un părinte merge supărat pe o problemă de școală la un director, avem două spețe. Fie vorbim de speța A – o problemă legată de dotarea și condițiile fizice de desfășurare a scolii, lipsesc dulapuri, echipamente, laboratoare, toalete, consumabile, produse de curățenie etc. – caz în care directorul școlii dă din umeri și trimite părintele să își rezolve reclamația la Primărie. Fie vorbim de speța B – o problemă care ține de cadrele didactice, de învățători și profesori abuzivi, de calitatea slabă a predării, de volumul prea mare sau prea mic de teme etc. – caz în care directorul dă din umeri și trimite părintele cu plângerea sa către inspectoratul școlar. Dacă sesizați fenomenul, indiferent de problemă, directorul dă din umeri și te trimite către o altă instituție spunând: „eu nu pot face nimic”. Cum afectează asta calitatea proceselor educaționale? Păi, enorm. Avem un sistem în care nimeni nu este

responsabil de nimic, iar directorul nu poate nici angaja, nici da afară profesorii, nu poate nici rezolva de urgență probleme care țin de săpun, dezinfectant sau reparații bănci. De aceea am spus-o și o repet insistent, avem nevoie de o descentralizare continuă a responsabilității, însoțită de programe de pregătire și profesionalizare la nivelul descentralizării, însoțită de mecanisme de intervenție pentru cazurile în care cei cu o putere sporită abuzează de ea la nivel local.

România Educată. Un program care a fost așteptat îndelung, care are și plusuri și minusuri, dar care își propune o coerență a sistemului de învățământ național. Cum se vor transforma recomandările de acolo în politici și seturi de măsuri și care sunt dificultățile?

O să vă spun extrem de cinstit. România Educată este astăzi cel mai avansat nucleu de la care să pornească orice nouă lege a educației. Asta nu înseamnă însă că, fiind cel mai avansat material, este unul perfect. Dimpotrivă, există și susținători, dar și critici ai acestui document de viziune. Tehnic, știm astăzi că va exista un grup interministerial coordonat de prim-ministru, care are responsabilitatea de a avea pe 1 octombrie un text de lege care să ajungă spre Parlament, cu misiunea de a încheia anul cu o lege promulgată. Personal, cred că este un termen extrem de scurt, dar, ca parlamentari în comisiile reunite de învățământ, am decis împreună cu colegii mei că vom acorda tot sprijinul posibil. Dificultățile translatării documentului de viziune în lege sunt mai multe. În primul rând, avem teme centrale nelămurite în detaliu în documentul România Educată. Pentru mine personal, tema arhitecturii instituționale și a descentralizării din sistem este una critică. Recunosc că m-aș fi bucurat să o găsemc mai explicită acolo. Altminteri, din textul documentului de viziune fiecare poate înțelege ce vrea. Discutăm despre reorganizarea atribuțiilor actualelor inspectorate, despre înființarea unor noi direcții de asigurare a calității și inspecție școlară – așa-numitele organizații DACIS la nivel județean –, dar nu vorbim nicăieri explicit despre puterea directorilor de școală de a angaja și concedia profesori (în strânsă legătură cu unul din cele mai criticate procese din învățământul de astăzi: titularizarea în sistemul de învățământ). Pe scurt, vom avea mult de lucru și va fi o toamnă extrem de fierbinte din această perspectivă.

Sloganul USR-PLUS în campanie a fost „O Românie fără hoție”. Cine și cum fură în sistemul de educație?

O să vă dau câteva exemple: fiecare profesor mai slab care este prioritizat din motive de lege și sistem în fața unui profesor mai bun fură sistemului ocazia de a avea competențe mai bune prezente în rândul dascălilor. Vezi titularizarea și situația profesorilor tineri pasionați, dar care sunt doar suplinitori și care așteaptă cu aniii eliberarea unui post de titular. Haideti să o spunem drept, mai mulți ani în sistem nu înseamnă automat că ești un profesor mai bun. Inspectorii școlari județeni care la început de an școlar pleacă în campanie electorală fură copiilor șansa de a avea un sistem preocupat doar de binele lor. Fiecare inspector care primește mită pentru acordarea gradațiilor de merit la nivel județului fură nu doar bani din banii celor care ar fi meritat această gradație, dar fură și demnitatea profesorilor care se sacrifică astăzi în sistem pentru a avea ore mai bune. Fiecare ministru care NU demarează niște proiecte naționale de anvergură, chiar și proiecte cu fonduri europene, inițiate de predecesori, doar pentru că nu doresc să dea câștig de cauză fostului partid de la guvernare, fură României șansa de a avea o reformă reală și de a putea implementa la termen proiectele europene promise. O să închei spunând că fiecare partid și lider din partidele vechi care crede că politizând directorul de școală obține marile avantaje electorale ale UAT-ului nu doar fură șansa unui viitor mai bun al educației, dar își fură singur căciula păcălindu-se că un aparent beneficiu electoral pe termen scurt e mai valoros decât un proces generalizat de depolitizare a învățământului, din care cu toții am avea de câștigat. Haideti să lăsăm școala să facă educație și nu politică de partid.

De ce nu reușesc, ca în țările civilizate, Opoziția și Guvernarea să se așeze la masă și să remedieze probleme de interes național, cum sunt cele din educație?

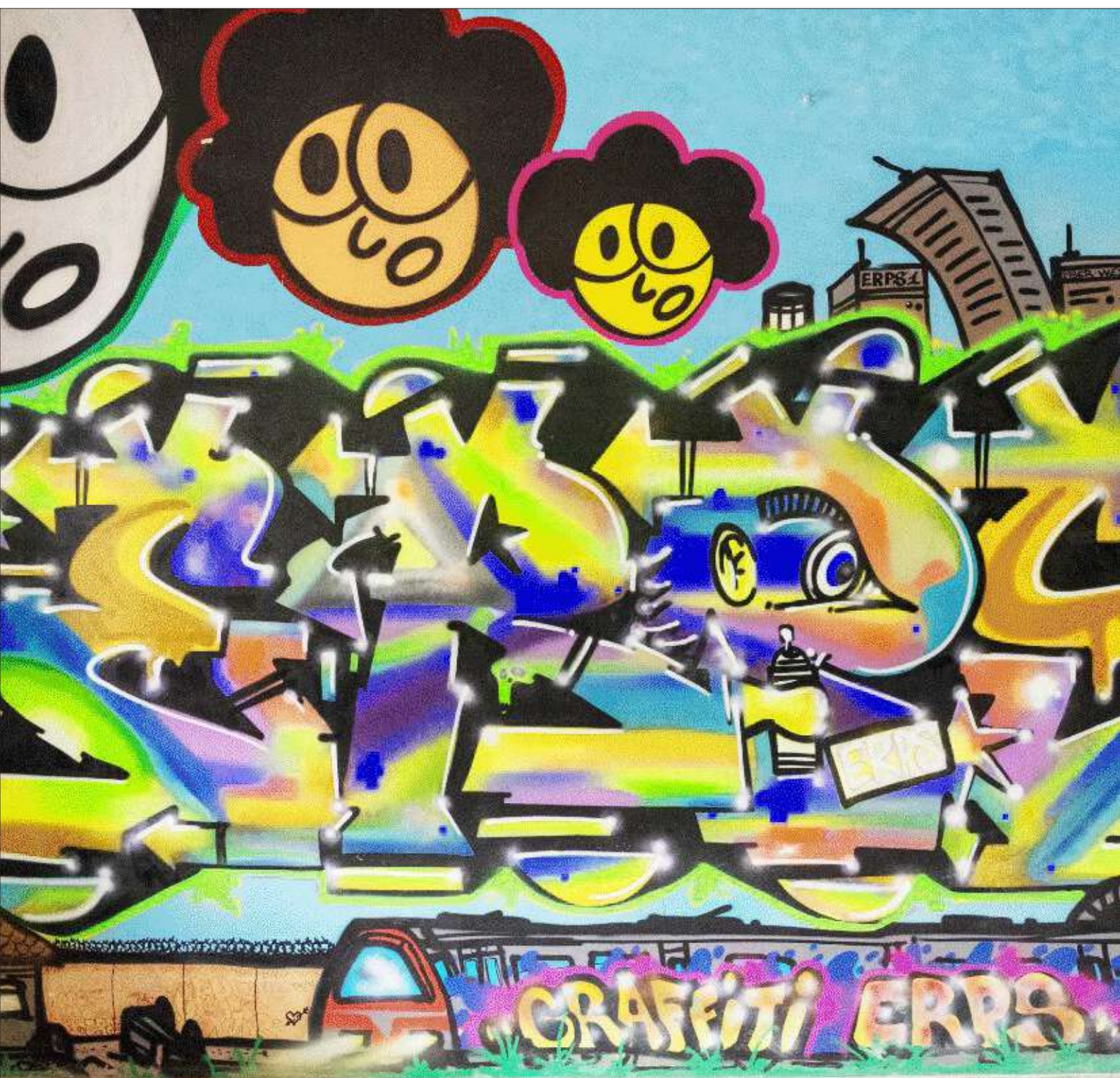
Cred că problema stă în modul în care partidele vechi sunt construite. Din acest punct de vedere, partidele au multe asemănări cu sistemul educațional. Dacă partidele vechi ar fi cu adevărat niște organizații în care meritocrația să triumfe și tineri cu talent politic și

Inspectorii școlari județeni care la început de an școlar pleacă în campanie electorală fură copiilor șansa de a avea un sistem preocupat doar de binele lor.

cu dragoste de țară ar fi promovați constant în cadrul partidelor, atunci am vedea mai mulți politicieni care ar pune pe primul loc binele țării și abia apoi binele partidului din care fac parte. Dar cum astăzi NU avem la vârful partidelor vechi cei mai merituoși oameni, ci mai degrabă cei mai rezistenți, cei mai longevivi și cei cu rețelele de interese cel mai bine conturate, atunci aceștia au constant o altă listă de priorități. Eu cred că apariția și consacrarea USR-PLUS pe scena politică românească va pune suficientă presiune pe partidele vechi să își grăbească reformele atât interne, cât și pe cele externe. Și, în felul acesta, peste un orizont de timp rezonabil, vom vedea politica românească mai aproape de nivelul politicii europene, asigurând astfel un tip de stat de care românii să nu mai fugă, ci, dimpotrivă, către care să se întoarcă cu încredere și curaj de a construi un viitor mai bun. Până atunci însă, contează fiecare centimetru de teren câștigat către normalitate și performanță. Este o bătălie de orizont mediu și lung.

Ștefan Pălărie dezvoltă de 13 ani programe educaționale pentru ONG-uri, corporații, instituții de stat. Este coordonator al Grupului de lucru pentru Educație din USR-PLUS.

ERPS, Untitled, 2021, Still NFT video, part of the NFT collection "Hidden in plain sight", „Occupy the blockchain”, Anca Poterașu Gallery, București, 2021.
Copyright foto: Serioja Bocsok, prin amabilitatea galeriei.

ERPS, Untitled, 2021, Still NFT video, part of the NFT collection "Hidden in plain sight",
Occupy the blockchain", Anca Poterașu Gallery, București, 2021. Copyright: foto: Serioja Bocsoak.

arte media științe Așa cum s-a văzut

*Lăsând la o parte exagerarea
formulării, merită să ne punem
întrebarea dacă nu cumva valoarea
terapeutică a unei cărți a devenit
de mai mult timp o chestiune mai
palpabilă și comensurabilă decât
valoarea sa literară sau estetică.*

(Yigru Zelti)

poezie

Ședințe de terapie

Poate în mai mare măsură ca oricând, și nu doar datorită lui Mircea Cărtărescu, cartea de poezie a devenit sesiune de terapie. Lăsând la o parte exagerarea formulării, merită să ne punem întrebarea dacă nu cumva valoarea terapeutică a unei cărți a devenit de mai mult timp o chestiune mai palpabilă și comensurabilă decât valoarea sa literară sau estetică.

Acum câțiva ani, Daniela Hendea a debutat cu o carte, „Acord de teremin”, a cărei valoare documentară și terapeutică, legată de autism, era dublată de un experiment literar reușit. Poeta stabilită în Texas revine acum cu „H2X” (editura frACTalia), un volum care abordează anxietatea și frica de moarte. Ea caută să le combată prin mai multe lecții de înot, ce prilejuiesc și o imersiune în memoria autoarei și autobiografia sa, alături de mai multe incursiuni informaționale în domenii precum neuroștiințele. Rezultă un volum polimorf care are mai multe în comun cu poezia americană recentă de cea mai bună calitate decât cu ce se scrie în România, o carte care poate suscita deopotrivă reacții emoționale și intelectuale, un volum, nu în ultimul rând, foarte bine scris:

„oricât ne-am dezice de latura noastră animală se ține scai de noi blestemul de-a ne zbate încontinuu pentru existență. Descotorosindu-ne cu-n glonț de prădătorii lesne de anticipat vizual, auditiv, olfactiv – instinctiv – am rămas la cheremul celor microscopici, care pătrund nestingheriți prin orificii, și a celor din interior pe care-i proiectează neuronii.”

(„Tricking evolution”)

Lia Faur rămâne și în cea mai nouă carte a sa, „Piele pe piele” (Casa de Pariuri Literare), mai preocupată de poeticitate și de folosirea unui arsenal eclectic de mijloace poetice, însă poate cele mai reușite poeme tind să fie cele de factură mai acut confesivă:

„vezi eu nu sunt o mamă bună cum n-am fost o fiică bună

la patru dimineața mă târam în genunchi prin salon

icneam încet să mă ierți

la patru treizeci ai ieșit vânăț și tăcut

te-am ocrotit cu amândouă brațele te-am strâns cu propriul trup

am vrut să te păstrez în mine să-ți cânt

vor veni zile în care mama se va duce la culcare cu zâmbet ascuns de călău”

„Dezintegrare” (editura OMG), cel de-al treilea volum al lui Florentin Popa, aduce mai degrabă o consolidare a poeziei sale, o perfecționare mai degrabă decât o manierizare. Și-a aprofundat tendința de a împăca băiețeaua mucalită - deși aceasta încă mai îngăduie pe alocuri violențe infantile, cum ar fi față de animale - cu o doză de sensibilitate, nu întotdeauna deghizată în sentimentalism ironic.

„sunt ca o casă părăsită când nu ești aici trag căștile de pe urechi și le las baltă când mi se pare c-ai plecat, și aud cum respiri încetișor în somn din camera cealaltă

cu inima bătând la bpm de doom mă uit la noi: lipiți, dar înșine precari ca pe-o farfurioară doi pufuleți de scrum”

(„o casă părăsită”)

Cea de-a șapte carte a lui Claudiu Komartin, „Autoportret în flama de sudură”, a fost scrisă în mare parte după moartea tatălui său. Prozatoarea Tatiana Țibuleac o numește „cea mai emoționantă carte pe care a scris-o”. Sunt într-adevăr emoționante cele câteva poeme despre pierderea tatălui său - asemenea texte ar fi putut compune un volum foarte reușit:

**„nimic nu s-a schimbat, serviciile medicale
sunt o măcelărie, și până la urmă nu sunt nici eu
cu
nimic mai bun, neputincios, un surogat de fiu
incapabil să-și ia cu forța părintele de la Municipal
și să îl ducă departe, acolo unde nu mai suntem
altceva decât suflete
care se recunosc și își împărtășesc pentru ultima
oară
dragostea reciprocă, și dezacordurile
dintotdeauna, explicațiile
care nu au mai avut loc între noi, toate mizilicurile
astea ale unei vieți omenești
când vine noaptea și nu mai e loc decât de
împăcare”**

(fragment din „Plimbarea”)

În schimb, volumul abundă în „elegii reacționare”, colorate în negru, și versuri satirice cât se poate de scrâșnite, nu fără reglări de conturi cu alte figuri literare, cu feministe, cu tehnocrații sau cu medicii care comit malpraxis, cu alte cuvinte, declarații de război cu toată lumea. Pentru cine nu împărtășește vederile înguste asupra lumii ale poetului, rămâne destul de discutabil ce ar salva multe dintre aceste texte de la uitare, în afara impresiilor negative pe care le provoacă...

Pandemia a provocat cu atât mai multe pagube printre autorii mai modești. Editura Tracus Arte publică un volum semnat Sorin Ivan, „Și zeii purtau măști”, în întregime dedicat tematicii crizei Covid-19. Rămâne de reținut cu titlu de curiozitate simptomatică o asemenea poezie care, confruntată cu haosul nu de puține ori derizoriu al realităților din ultimul an, supralicitează registrul grav, împrumutând pe alocuri tropi din... poezia închisorilor:

**„locuim într-un lagăr de concentrare
înconjurat de sârma ghimpată a fricii
fiecare stă cuminte în celula lui
și ascultă atent printre bătăile inimii”**

(„lockdown”)

O altă poetă din generația 2000, Denisa Duran scrie acum o poezie din care a evacuat orice nu corespunde idealurilor sale terapeutice. Ultima sa carte, „21 de zile de fericire” (Tracus Arte), se citește aproape ca un jurnal self-help. Mijloacele sunt aproape întotdeauna cele mai simple:

„Sunt plină de viață -

**acum, că mi s-a spus
cam cum voi muri și cam când.
Sunt fericită.
Urc munții, merg pe continente,
zbor cu parapanta.**

**Îmi cumpăr flori roșii,
ascult muzică,
îmi mângâi copilul pe spate -
atunci când doarme la mine.
Astea sunt instrumentele mele
de fericire.
Încă 13 zile și voi reuși -
pentru tot restul vieții...”**

(Yigru Zelti)

film

Depinde pe cine întrebi

Nu știi dacă mi se păruse doar mie, dar școala românească de cinematografie parcă statuase că tragediile trebuie să fie apăsătoare, dramele trebuie să fie apăsătoare, filmele de acțiune trebuie să fie apăsătoare, iar comediile..., comediile trebuie la rândul lor să fie, pe cât posibil, apăsătoare. Ei bine, Daniel Sandu pare să își fi propus să demonstreze că nu e obligatoriu să ieși din sala de cinema cu sufletul strivit, și că o poți face „thoroughly entertained”. „Eu cred într-un cinematograful, să-i zicem «maximalist», pentru public – și încerc cu fiecare film să spun o poveste care să țină spectatorii cu sufletul la gură, să construiesc personaje puternice și atașante”, declară cineastul, și chiar dacă nu satisface total, depărtarea asta de rețeta cvasi-sovietică pentru impresionarea juriilor de festivaluri de filme de artă nu poate fi decât asemenea unui sac de avocați pe fundul oceanului – un bun început.

Daniel Sandu a intrat prima oară în atenția publicului românesc cu un număr considerabil de episoade regizate sau scrise pentru seriile „La bloc” și „Nimeni nu-i perfect”, care prefigurau într-o oarecare măsură aplecarea lui spre stilul american – ambele sitcom-uri aproape rețetă, de la locație și număr de

camere, la râsul la conservă și glumele accesibile. A nu se înțelege însă că cineastul – sau, într-adevăr, filmele sale – renunță la dramatism. Trecerea spre cinematografie se face prin intermediul a trei scurtmetraje serioase, pentru ca următorul său proiect semnificativ, mult laudatul său film de lung metraj „Un pas în urma serafimilor” (2017), să fie o dramă autobiografică poate ușor stângace din punct de vedere tehnic, dar cu o încărcătură emoțională și un stil care i-au asigurat un număr de distincții, nu în ultimul rând 9 premii Gopo în 2018, inclusiv pentru „cel mai bun film” și „cea mai bună regie”.

Filmul de anul acesta este de asemenea o dramă, remarcabilă însă în Noul Cinema Românesc prin muzica antrenantă, lipsa cadrelor lungi, elementele de acțiune hollywoodiană, filmarea 4K și firul epic relativ liniar și fără ambiguități. Personajul principal, Mircea Jianu, este interpretat cel puțin mulțumitor de Adrian Titieni – „Din dragoste cu cele mai bune intenții” (2012) sau „Bacalaureat” (2016), acesta din urmă produs, la fel ca „Tata mută munții”, de Cristian Mungiu. Deși credibil și coerent conturat, Mircea pică însă un test mult prea des picat de personajele principale ale filmelor românești – nu este deloc empatizabil. Pare, la început: povestea, bazată pe fapte reale, este a unui tată care face tot posibilul

pentru a-și salva fiul pierdut iarna pe munte. Aflăm însă curând că este fost ofițer SRI, și publicul larg deja s-a răcit; apoi că nu are respect pentru salvamontiști, că își folosește influența pentru a invoca resurse de care puțini alți părinți aflați în fața unei probleme similare s-ar putea bucura, și în cele din urmă că nu-i pasă de prietena fiului său, ba se conturează chiar bănuiala că nici de fiul său nu este așa de interesat cum este de satisfacerea propriului ego sau a obstinației, și publicul este iremediabil pierdut. Deși o evoluție organică și convingătoare, ea ne împinge din ce în ce mai departe de Mircea, astfel încât la finalul filmului senzația este nu doar că nu am rămas cu nimic, că am făcut o călătorie înspre nicăieri, ci chiar că eroul a eșuat să ne ia cu el la drum și că am aflat, neimplicați, de destinația sa îndoielnică.

Poate că sună ca și când filmul mai degrabă dezamăgește. Poate că e chiar adevărat (depinde, evident, pe cine întrebi și care sunt așteptările). Părerea mea e că, pentru toate problemele pe care, fără îndoială, le are, „Tata mută munții” este un film valoros. Dacă nu pentru alt motiv, măcar pentru

că arată că lucrurile pot fi făcute altfel, că un film poate fi captivant, poate avea ritm, fără să renunțe la dramatismul de care noi, românii, în masochismul nostru național, suntem dependenți, fără să renunțe la teme demne de dezbateri filosofice pe treptele cinematografului, și fără să renunțe la acel ceva eminamente neaoș, acel je ne sais quoi pe care evident că nu-l cunoaștem, dar îl recunoaștem și-l etichetăm simplu „românesc”. Contează că nu e un film excelent? Poate, dar contează mai mult că e un film bun care nu se înscrie cuminte în NCR, și următoarele filme vor avea o paletă un pic mai largă de direcții pe care să le exploreze. Poate nu „on the fringes”, ba nici măcar un pic excentric, ci fix în mijloc, acolo, între cinematograful de artă și cel „pentru public”, după cum chiar Daniel Sandu indică într-un interviu: „Cu fiecare film pe care îl construiesc, îmi doresc să accesez intersecția dintre filmul de artă și filmul comercial. În ultimele decenii am observat că filmele românești se localizează la cele două extreme: filmul art house și filmul comercial. Iar între cele două este un spațiu mult prea gol, un spațiu în care spectatorii caută filme care să combine cele două coordonate.”

(Milton Stănescu)

teatru

Adevăr frust și umor în valuri

Ritm susținut, avalanșă de poante, umor suculent și cinic, știm cu toții de ce Székely Csaba este unul dintre cei mai iubiți autori contemporani. La Teatrul Dramaturgilor Români, regizorul Horia Suru a avut ideea să monteze toate piesele din „Trilogia minelor”, prezentate în trei seri succesive. Aceiași (ultratalentați) actori, același decor, aceeași copertă – interviul lui Iván din finalul „Florilor de mină”, despre tradițiile secuiești, luat de Televiziunea maghiară –, spus, la rampă, de fiecare dată, de alt interpret. Pesemne că regizorul a considerat redundant să-l reia și la locul său inițial, retezând brutal savoarea originalului, spre suferința fanilor lui Székely Csaba, care s-au trezit păgubiți de unul dintre fragmentele preferate.

În toate cele trei povești, aceeași mobilă simplă (scenografia Raluca Alexandrescu), neutră, gri, pătrătoasă, fără accente care să o particularizeze, în afara unei ferestre despre care bănuim că dă spre partea cealaltă a casei. Sau, poate, spre altă lume, decupată, așa cum e, prin lumină. Din când în când, în porțiunea aceasta care fragmentează spațiul, se disting umbrele personajelor sau conturul unuia dintre membrii familiei trăgând cu urechea. Sau, pur și simplu, tăietura devine sursă de comic buf, ca atunci când, pe fereastră, Cezar Antal intră cu capul în jos, se contorsionează și rămâne agățat în diferite poziții.

Adecvându-se la scriitura lui Székely Csaba, regizorul Horia Suru construiește minuțios atât relațiile, cât și situațiile. Fiecare acțiune scenică presupune un

ghem de subtexte. Fiecare actor își desfășoară personajul în multiple nuanțe. Tăceri, complicitate, ironie sunt numai câteva dintre straturile care garnisesc individualitatea fiecărui anti-erou. Adevărat e că și echipa de actori, toți unul și unul, creează personaje pe cât de coerente pe atât de atașante. Pur și simplu, nu-ți dezlipești ochii de la ei. Are Horia Suru talentul de a imagina scene în care să nu fie nimic în plus și nimic în minus. Desigur, mărcile regizorale care dau unitate celor trei spectacole vin în completarea leitmotivului din trilogie, închiderea minei dintr-un sat secuiesc, cu șomajul aferent. Pe măsură ce oamenii o duc tot mai greu, fărâmele, și așa puține, de umanitate se destramă, iar personajelor nu le rămâne decât să-și privească aproapele cu un amestec de ură și simpatie, unde primul element pare să dețină partea leului.

Dar Székely Csaba știe să le îmbibe pe toate cu umor, mai ales că palinca și briceagul devin recuzita esențială în orice împrejurare. Bărbații comunică într-un cod macho, în care curtoazia se rezumă la atenționări de genul „...dacă nu vrei să irosec bunătatea asta de pălincă spărgându-ți sticla în cap”. În relațiile dure care guvernează satul, niciun personaj nu scapă prilejul să-și deverseze sarcasmul. Palinca naște și duritate verbală, dar și înfrățire și toleranță. Certurile crâncene de la cârciumă sunt, inevitabil, urmate de împăcărilor etilic-duioase de a doua zi. Scuza de a fi fost beți îmblânzește supărarea oricui. De parcă n-ar fi tot timpul beți! Palinca rămâne alpha și omega la toate nivelurile, de la cel mai precar până la cel mai intelectual. În

debutul „Apei de mină”, preotul își repetă predica, face exerciții de dicție și mai trage câte o dușcă, așa... din fervoarea credinței. Apoi, nu se sfiește să înjure de mama focului.

În ciuda umorului frust din scriitură, după închiderea minei, lumea satului rămâne una minată etic. Fiecare fură tot ce poate de la celălalt. Preotul din „Apă de mină” fură banii învățătorului când acestuia îi arde casa. E drept că îl și adăpostește pe el, și pe fiica lui de șaisprezece ani. Preotul din satul vecin scoate la vânzare hainele primite pentru sinistrați. Ca să nu mai vorbim de abuzurile sexuale, care fac tema ultimei părți a trilogiei. Dacă cumva există o minimă tentativă de corectitudine, aceasta ascunde, de fapt, interese meschine. Dacă primarul din „Beznă de mină” va reclama furtul de lemne din pădure, aceasta se întâmplă doar pentru a scăpa de contracandidat.

Într-o asemenea realitate, oamenii nu mai au la ce visa și nu conțin să exprime acest trist adevăr. În „Flori de mină”, Iván a tras douăzeci de ani în mină, amăgit de tatăl său că vor face o stațiune balneară și că toată comuna va avea de lucru. Închiderea minei i-a retezat aspirațiile economice, erotice, morale. Cu tatăl bolnav, de doi ani în pat, Iván este șomer, fără bani, fără viață personală. Luminița de la capătul tunelului s-a stins iremediabil pentru a lăsa loc traiului de azi pe mâine. Cu o minte simplă, dar bine îmbibată de alcool și o singură obsesie – cât mai are tatăl de trăit –, personajul este croit de Cezar Antal în linii brute, dolidora de un sarcasm agresiv, așa cum vor fi toate celelalte personaje ale actorului. Prietenul lui Iván, doctorul, obosit de satul în care trăiește de zece ani, amărit că nu este apreciat, pune punctul pe i: „Locul ăsta te schimbă. Bătăi, comă alcoolică, sinucideri toată ziua. Tot timpul pe drumuri, mă cheamă lumea întruna. Dacă nu mă duc în vizită la fiecare pacient, vin rudele să mă amenințe cu briceagu”. Iar Iván dă o mostră de sarcasm: „Pentru asta s-a inventat briceagu’, să-l folosești”. Cum nici singura formă de terapie, cântatul în corul bisericii, nu pare să-l ajute pe doctor, nu-i rămâne decât să-și caute alinarea în băutură. Cu pălăria rotundă, Bogdan Nechifor are morgană unui personaj de film, un doctor britanic,

detașat, cu un oarecare delay între gând și gestul pe care îl va pune în practică. Vorbirea îi este caldă și moale, de om structural bun.

În „Apă de mină”, același actor va face un personaj excelent, băiatul abuzat sexual de preot, de când era copil, la prima împărțășanie, care își caută eliberarea în artă. Fie că scrie poezii, fie că sculptează nuduri emasculate sau în erecție pe care le plantează în altar spre oripilarea preotului, toate ascund o formă de răzbunare pentru ceea ce a devenit, „amantul preotului”, după cum îl numesc toți cei din sat. Nu e singura răzbunare, de vreme ce îi mai pune tatălui adoptiv, care îl culesese din tomberon, și otravă, zilnic, în mâncare și în băutură. Teama permanentă în interacțiunea cu preotul, reținere, inhibiție care se transformă în violență, când fata învățătorului îl respinge, sunt ingredientele personajului extrem de fin lucrat de Bogdan Nechifor. Plus un depozit de căldură bine ascuns până la final. Repetarea replicilor sau doar a unor cuvinte, însoțite de mici pauze, creează subtext și o atmosferă neliniștitoare. Băiatul este tot timpul în defensivă. Cum altfel dacă preotul, meșter în a-i activa complexe de culpabilitate, îl mai și pocnește din când în când? În rolul preotului din „Apă de mină”, Ioan Coman își dă măsura talentului. Dacă în Illes din „Flori de mină”, singurul bărbat din comună care nu bea, personajul său solar, binevoitor, comunicativ (spre deosebire de toți mohorâții din jurul lui), păstra un aer buimac, în „Beznă de mină”, registrul lui Ioan Coman virează înspre comic. În ultima parte a trilogiei, straturi de duplicitate se citesc în interpretarea sa, în echilibrul subțire dintre autoritatea sapiențială (pilduitor, preotul furnizează câte un citat din Biblie aproape la fiecare replică) și lascivitatea înfășurată în catifele moi.

În această societate complet închisă, unde bărbații fac pereche mai degrabă cu palinca decât cu sexul frumos (deși nici ele nu se lasă), opțiunile personajelor feminine în alegerea unui partener par extrem de limitate. Lesne de înțeles de ce femeile căsătorite își iubesc în taină vecinii, iar cele necăsătorite visează la cei căsătoriți. Iată cum tensiunile dintre ele stau să izbucnească mai tot timpul, ca între Ilonka (Bianca Temneanu, o zvârlugă

proaspătă și naturală în toate puștoaicele „Trilogiei”) și Irma din „Flori de mină”. În lumea în care trăiesc, dragostea și, de fapt, orice altă împlinire se văd la fel de lipsite de speranță.

Și atunci ce le rămâne locuitorilor din mediul descris de Székely Csaba? Evident, defilarea cu patriotismul secuiesc. Doar televiziunea din Ungaria vine constant să le filmeze tradițiile: „Și ce vrea televiziunea aia? Iarăși tre’ să-mi pun cioarecii secuiești? / Măcar pe tine nu te-o pus să cânti. / Păi asta nu, da-n schimb m-au informat despre cât de frumos îi aci în Ardeal și cât de bine ne păstrăm noi obiceiurile și tradițiile. / Păi de păstrat, ne păstrăm. Sau nu? / Sigur, ne păstrăm. Dimineața când mă scol, îi primu’ lucru: păstrez o țără tradițiile. (...) Singura noastră tradiție e să ne-mbătăm mucii, sărim la bătaie unu’ la altu’, apoi ieșim în pădure la furat lemne. Asta-i marea noastră tradiție. / Ei, pentru asta a venit televiziunea. / Pentru furturi? / Pentru că nu mergem la pădure doar ca să furăm. Din când

în când ne mai și spânzurăm acolo. / Mie nu mi s-a-ntâmpat niciodată. Eu mă duc exclusiv pentru lemne.”

În „Beznă de mină”, probabil cea mai comică piesă a trilogiei, contracandidatul Izsak face parte din Batalionul Luptătorilor Secui. Autorul înmoaie în ridicol naționalismul și șovinismul de ambele părți. Români sau maghiari, toți își umflă mușchii naționaliști. Poantă după poantă va curge când polițistul român și primarul maghiar își toarnă în cap potopul de incriminări istorice. Mândri că trăiesc în comună, nu în sat, sau viceversa, supărați că le-a fost comuna retrogradată la statutul de sat, cei doi competitori la scaunul de primar devin repede frați când e vorba să-l omoare pe polițistul român. Doar că din satul pentru a cărui primărie se bat toți vor să plece, după cum spune și Ince: „S-a pierdut tot ce-a fost, nici să beau nu mai am cu cine. Roman Misi s-a sinucis, Szasz Jani la fel. N-au mai rămas decât doctorul, preotul și iubitul lui. Toți au plecat,

iar cei care au rămas, s-au spânzurat. Nu mai avem notar, învățător, polițai... miner". Iar când nu se spânzură, soțul sau soția îi ajută să treacă în lumea celor drepți: „Bărbatul meu e altă mâncare de pește. A căzut în fântână. / Nu-i o moarte frumoasă. / Mie mi-a plăcut. A băut și el apă, odată-n viață.”

Cinismul face marca umorului din trilogie. Ritmul este demential, cu schimburi de replici scurte și plastice, cu amenințări sau înjurături succulente și comic la tot pasul. Ajută mult și adaosul regizoral, ca momentul în care băutorii se zbat să recupereze stropul de palincă vărsat pentru mort. Dar un pilon zdravăn al comicalului, în toate cele trei spectacole, îl reprezintă Antoaneta Zaharia. Personajele sale sunt pline, rotunde, cu o doză de ghidușie. De fiecare dată, în prestația sa de mare clasă, compusul se naște din alte ingrediente și cu alte gesturi: cum face echilibristică cu borcanul imens de compot la

fiecare intrare în scenă din „Flori de mină”, cum se masculinizează alături de fratele bețiv în „Beznă de mină”, cum mișcă mărunțul din buze în „Apă de mină”. În fiecare spectacol actrița reușește un personaj compus din infinite detalii, dar organic și coerent. În „Apă de mină”, babeta ei ramolită anunță de câteva zeci de ori pe zi că tocmai i-a scris fiica din America și că se va întoarce curând, deși toți știu de mult că fata s-a spânzurat în satul vecin. Doar în scena cu adevărat emoționantă de la sfârșit, singurul moment al Trilogiei care va scoate la iveală omenia și tandrețea, bătrâna dă de înțeles că știe adevărul.

Are de toate Trilogia minelor în varianta aceasta: fapte de viață, situații carnoase, realism frust, personaje care debordează de adevăr și, cel mai important, umor în valuri. Merită văzută bob cu bob, replică cu replică, spectacol cu spectacol!

(Cristina Rusiecki)

proză

Cercul dramatic al istoriei

Cunoscut ca scenarist și prozator de succes, Florin Lăzărescu a publicat în 2021 un nou roman: „Noaptea plec, noaptea mă-ntorc”: un roman care se citește pe nerăsuflăte, dinamic, construit ca un lung dialog tragi-comic. S-ar fi putut intitula foarte bine „O zi din viața lui Pavel Iovan”, muncitor pe șantier de când se știe, de la cincisprezece ani, aflat acum în pragul pensionării, care face naveta cu trenul din satul în care locuiește, trecând zilnic peste câmp spre gara prăfuită, la oraș, la muncă. Pavel Iovan devine un personaj emblematic pentru generația celor care au traversat la maturitate tranziția românească și au îndurat umilirea socială, transformările lumii în care încearcă să supraviețuiască, trăind mai degrabă la marginea ei, cu spaime și amenințări nenumărate, cu sentimentul neputinței ori al absurdului, dar și cu umor, credință, tenacitate, onestitate. Substanța epică pare un fir linear pe care se înșiră întâmplările zilei, dialogul cu cei doi copii mari, reușiți, plecați de acasă, problemele de la serviciu cu duritatea celor de pe șantier, la construcția de blocuri, așteptarea la bancomat sau la casa de pensii, conversațiile nenumărate, vorbitul continuu pe care ceilalți îl ascultă sau îl întrerup cu nemulțumire și nervozitate. Însă fiecare secvență luminează periferic către aspectele largi ale vieții și ale societății, precum sărăcia, ratarea, venirea muncitorilor chinezi și vietnamezi fiindcă deja nu se mai găsește forță de muncă, violența,

nedreptățile, inechitatea socială, paradoxurile și discrepanțele rural-urban etc. În același timp, fiecare secvență luminează spre trecut și spre interioritatea personajului principal, aflat într-un moment de vulnerabilitate. „Noaptea plec, noaptea mă-ntorc” este un excelent micro-roman, cu un bun potențial filmic.

De la parter se aude un urlet:

Oprește muzica-n Dumnezeu mă-tii! Că vin acum la tine și te arunc de pe schelă! Lasă-mă să muncesc în liniște, 'tu-ți morții mă-tii, nu mă băuni la cap cu manele, că nu suntem la club!

Maneaua se oprește brusc.

E dom' mastru Cristișor! Îl ascultă lumea, se teme de el! Îi explică Pavel lui Yen... Și, ia zi, cum e viața prin Vietnam?

Yen nu răspunde, scoate capul pe geam și se uită în sus spre schelă.

Mai purtați pălării din alea țuguiate de paie? S-a terminat războiul cu americanii? A picat și la voi comunismul?

«Ce să-l mai întreb eu pe omu' ăsta, să nu se simtă prost? Că vorbesc numai eu.» (...)
Pavel apucă ruleta și trasează semnele din josul peretelui.

Florin Lăzărescu,
 „Noaptea plec, noaptea mă-ntorc”,
 Polirom, 2021

Scrittoarea Daniela Zeca a construit o trilogie orientală, adăugând astfel literaturii române deschiderea către sensibilitatea, mentalitățile și peisajul lumii arabe, în romane de o rafinată senzorialitate: „Istoria romanțată a unui safari” (2009), „Demonii vântului” (2010) și „Omar cel orb” (2012). Toate au în centru povești de iubire extraordinare, trăite intens, dar și tema complicată a întâlnirii dintre „eu” și „celălalt”, „diferitul”. Atracția exotului și fascinația culturii din nordul Africii sau din Iran presupun cufundarea temporară într-un alt mod de viață, cu un ritm diferit, cu reacții și comportamente ale căror sensuri nu sunt de fiecare dată comprehensibile. În același timp, profundă și imediată, experimentarea „celuilalt” se produce mai cu seamă în comunicarea intimă, în adoptarea bucătăriei arabe, în trecerea la un nou corp social, într-o arhitectură diferită, cu alte interioare, reguli, interdicții și primejdii, parfumuri și culori. Adevărată performanță stilistică, „Istoria romanțată a unui safari” cucerește definitiv cititorul/cititoarea prin frumusețea vizualului, prin sugestia tensiunii erotice și prin efectul de încetinire a timpului.

**Cea dintâi chemare la rugăciune păru
un cuțit care sfâșie o mătase. Pierduse
obișnuința să scrie de mână și aproape că
amortise ghemuită în scaunul din terasă.
Aproape se cocoșase, ghemuită și pentru
că nu vedea mai nimic la flacăra unei lămpi
improvizate dintr-o cutie găurită și o bougie
à sucre pe care o cumpărase din bazar.**

**Începu să răsară soarele și grădina se
lumină, ca-ntr-un studiat efect de scenă:
văzu întâi tufele de aloe și cactuși,
nemișcate și umede, apoi palmierii cu
trunchiurile ridate și pe alocuri jupuite de
vii, iar imaginea acestor corpuri mumificate
îi dădu un fior în lumina atât de crudă a
răsăritului. Așa era Africa – un corp prea
bătrân și deshidratat, ca o piele de elefant.**

**Daniela Zeca,
„Istoria romanțată a unui safari”,
Polirom**

Ludmila Ulițkaia este capabilă să spună aproape totul despre om și despre societate: despre fragilitate, suflet, corp, destin și dragoste, despre ceea ce înțelegem și despre ceea ce doar intuim, despre rațiune și fatalitate, despre ce visăm și despre ce trebuie să uităm, despre ceea ce trăim și despre mentalități, ideologii, religie și știință, istorie și clipă. În romanele ei destinul individual se construiește sub presiunea timpului și a politicii, mereu amenințat de malaxorul constrângerilor, absurdului, morții. Oameni obișnuiți sau excepționali trăiesc în condiții complicate, fără să fie până la capăt victime sau eroi. „Imago” propune o narațiune fragmentar-circulară, din care răzbat, pe un fundal de jumătate de secol comunist, mai multe povești de prietenie legate de mediul artistic. O scenă semnificativă este cea în care zona underground a literaților și muzicienilor se întâlnește la nunta unui legător de cărți, într-o atmosferă comic-dramatic-grotescă, încheiată cu scoaterea riscantă din țară a manuscrisului „Arhipelagul Gulag” aparținând lui Alexandru Soljenițin, pentru a fi publicat în Occident. Dincolo de toate, se ghicesc compasiunea și înțelegerea față de tot ceea ce se întâmplă cu noi, oamenii, la marginea infernului istoric.

**Afară ba ploua, ba ninge, zbură puful
plopilor, urechile îți țiuiau de la vorbăria
nesuferită despre realizări și victorii – am
ajuns din urmă și am întrecut... În bucătărie
se bea ceai și vodcă, fâșâiau paginile cărților
criminale, hârâiau benzile de magnetofon
cu muzica lui Galici și a tânărului Vișoțki.
Se nășteau și acolo sunete și idei noi. Sania
însă nu le băga în seamă. Era lumea – lumea
lui Ilia și a lui Miha, prietenii lui din școală,
care se îndepărtau tot mai mult de el.**

**Nu era încă sfârșitul dezghețului
hrușciopian, dar Hrușciiov făcuse deja pasul
înapoi...**

**Ludmila Ulițkaia,
„Imago”,
Humanitas**

arte vizuale

„Occupy the blockchain!”

S untem obișnuiți să privim spațiul digital, lumea Internetului ca pe o extensie a spațiului public. Știm că pe străzile de pixeli se duce o luptă de ocupare - cu reclame și slogane consumiste -, ce urmărește o transpunere online a metodelor unui urbanism pe care Guy Debord îl asocia cu luarea în posesie a mediului natural și uman de către capitalism și transformarea în propriul său decor. În acest context, în anii 1990 arta net (Internet Art) s-a afirmat ca o tactică de eliberare a spațiului digital. Lansând propriile opere manifest de tip Tactical Media, artiștii activiști au protestat împotriva standardizării lucrărilor digitale (limitarea creației la selecția din meniuri predefinite, impunerea modelelor de tip Flash), împotriva sufocării social media cu reclame, împotriva oricărei strategii de control și centralizare.

Iată că o nouă tehnologie - NFT art sau Crypto art - se lansează în numele aceleiași aspirații a descentralizării și a libertății digitale. Arta NFT evoluează liber și distribuit, după modelul crypto-monedelor. Fiecare lucrare înscrisă pe una dintre platformele specializate preia o poziție în blockchain, garantată de un cod unic generat automat, în lipsa controlului unei bănci sau consorțiu financiar. Libertatea mașinică are totuși propriile riscuri, astfel încât, în cazul pierderii codului unic de acces la portofelul virtual, nicio autoritate (umană, bancară) nu este capabilă să intervină pentru a opri disoluția investiției în neant (vezi legenda excentricului crypto-milionar Mircea Popescu, găsit mort pe o plajă din Costa Rica, și a averii sale irecuperabile).

În urma unei prime runde de discuții cu teoreticienii și artiștii specializați în domeniul artei digitale, punctul forte al tehnologiei NFT pare să fie reîncărcarea lucrărilor digitale cu aura originalului. Avem în cele din urmă un original digital, arta media, până acum ignorată de colecționari și multe muzee, care intră în sistemele de achiziții, spune Călin Man, leaderul kinema ikon. Rămâne însă să vedem dacă NFT-ul va reuși să impună o nouă estetică, altceva decât amestecul actual de netart, camp și vaporwave, afirmă Horea Avram.

Este adevărat că acum, la început, în mediul NFT este multă confuzie. Ce pot avea în comun un colaj digital, un tweet, codul original al www, cu înregistrarea unor partide de basket sau o memă animată cu Nyan Cat? Care este diferența dintre a vinde ilustrate cu o lucrare a lui Michelangelo, respectiv a lansa un NFT ce oglindește întocmai respectiva lucrare fizică, după cum a făcut galeria Uffizi? Care este platforma potrivită, una deschisă pe care oricine poate încărca orice sau una elitistă ca SuperRare? Așa cum internetul a fost la un pas de a fi înghițit de neoliberalismul dotcom (Californian Ideology), așa cum social media trece printr-o Social dilemma, pericolul Crypto artei este cel de a re-monetiza niște nume uitând să producă artă. De asemenea, recircularea unor simpli influenceri se rezumă la promovarea brandurilor din spatele acestora. Conturarea unei adevărate arte NFT și a unei estetici proprii depinde de disponibilitatea artiștilor de a relansa un manifest de tip Tactical Media, ocupând acest medium cu propriile mesaje.

Și cine ar putea fi mai potriviți pentru tacticile occupy blockchain decât street artiștii, un grup format în lupta de guerilla împotriva normalizării spațiului public? În acest context, galeria Anca Poterașu lansează o colecție NFT unică din care fac parte cei mai importanți autori de graffiti/muraliști români: ACVM/ Tudor Chiliman, Ada Mușat, Aeul, Alex Baci, ATOMA, ERPS, HOMEBOY LDJ, Irlo, Kero Zen, Lucian Sandu Milea, Obie Platon, Ortaku, Pisica Pătrată, Pandelescu, Robert OBERT, SeReBe.

Aceste personaje misterioase, ascunse în umbră, chiar dacă numele lor sunt „pe toate gardurile”, desfășoară o practică hibridă ce îmbină arta stradală cu activismul social, dansul contemporan, ilustrația, comicsul, grafica digitală, instalația, pictura (cu elemente punk, pop, suprarealiste, fantasy, sf, tattoo). Ei sunt cei care au instaurat Noua Ordine Murală (Irlo, Obie Platon, Kero Zen), au doborât recorduri pentru cel mai mare mural din țară sau cel mai mare calcan de pe Arthur Verona (Irlo, Alex Baci), au colaborat cu muzicieni celebri (Obie Platon și Roger Waters), au lansat spații experimentale, albume, proiecte culturale și festivaluri intermediale (Tudor Chiliman și festivalul Waha, Lucian Sandu Milea și Carol 53, Pisica Pătrată și celebrele sale albume, Robert OBERT și Profeția Urbană). Lucrările lor au influențat spațiul public și galeriile europene (Albania, Belgia, Cehia, Croația, Elveția, Finlanda, Grecia, Franța, Germania, Italia, Norvegia, Polonia, Portugalia, Regatul Unit, Republica Moldova, Serbia, Spania, Ungaria) sau americane, au cucerit spațialități exotice din China, Maroc, insulele Azore.

Acest grup de reformatori ai spațiului public au produs în contextul colecției lucrări digitale originale pornind de la demersuri street art. Pentru a-și exprima dezaprobarea față de invadarea platformelor NFT cu simple copii ale unor piese de muzeu, grupul de artiști a distrus orice urmă fizică a lucrărilor. Relevantă în acest sens este tăierea celebrului porc ce poartă semnătura Aeul. Scopul lor este de a injecta platformele NFT cu discursul lor critic privitor la impactul tehnologiei și gradul de libertate permis individului într-o societate mediatică ce facilitează disoluția sinelui și a autenticității în tandem cu diferite strategii de control tehnologic, politic, biologic.

Colecția va fi lansată pe Blockchain.art (BCA), o platformă dedicată lumii artei, deschisă tuturor formelor de artă digitală. BCA a lansat o versiune beta a aplicației construită în ecosistemul Polkadot Network. În special, beta-ul închis BCA este construit pe RMRK.app, care este o platformă NFT din rețeaua Kusama. Rețelele Polkadot și Kusama rulează sisteme alternative de minare (proof of stake) care reduc consumul de energie, astfel dovedindu-se mai sustenabile decât alte rețele de blockchain. Invitatul special al street artiștilor este grupul kinema ikon, inițiator al artei media digitale în România, cu o instalație ce recontextualizează propriile lucrări NFT.

(Raluca Nestor Oancea,
Galeria Anca Poterașu)

arte vizuale

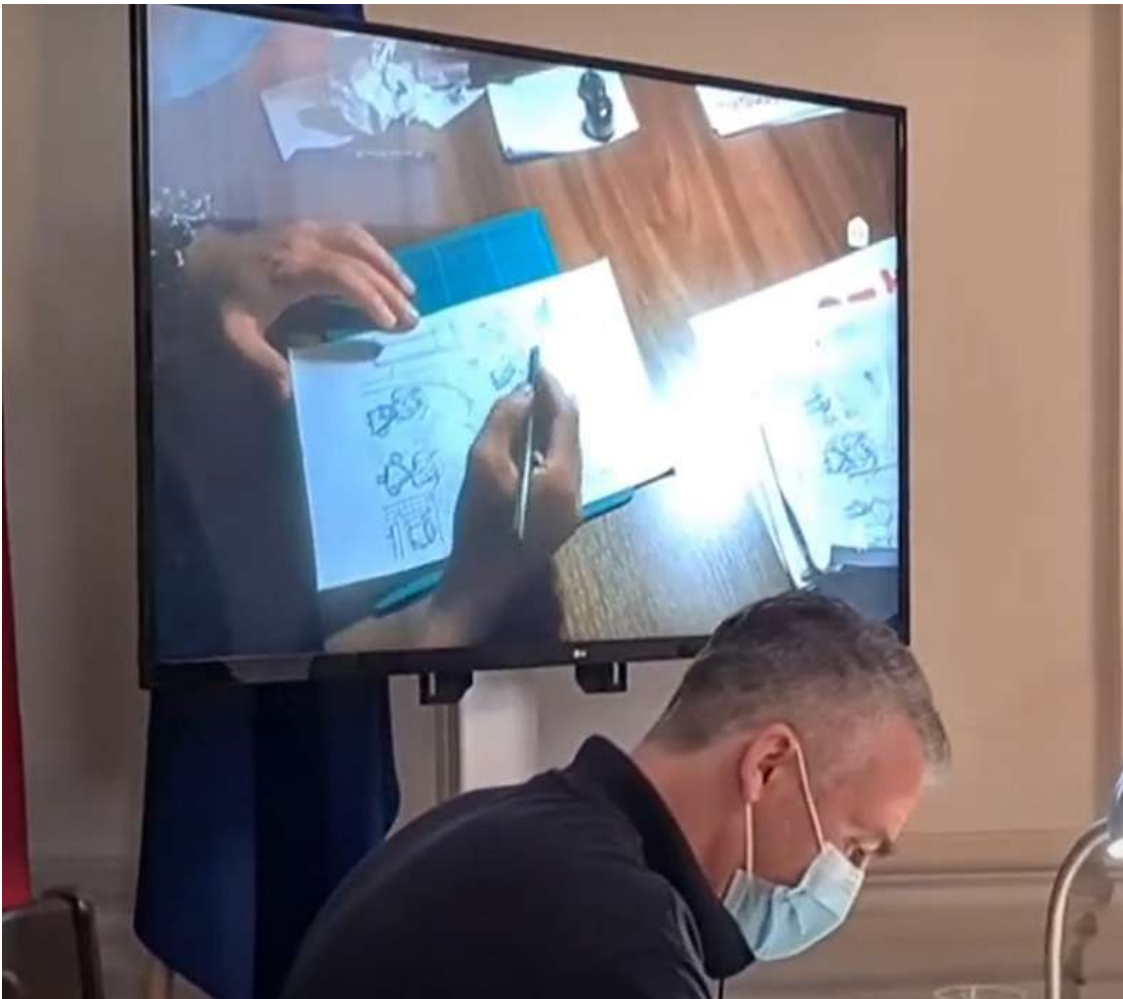
Nostalgii comune

Timp de o săptămână, artistul Alexandru Ciubotariu aka Pisica Pătrată a fost prezent în spațiul expoziției „155 ani de benzi desenate în România. 1860-2015”, mutându-și practic atelierul acolo și realizând benzi desenate înconjurat de vizitatori.

Întregul demers expozițional ne ajută să înțelegem de ce fenomenul benzii desenate vorbește fiecărui consumator de produse ale celei de-a noua arte în cuvinte și culori proprii. Și în egală măsură de ce vizualul are o influență și o intensitate ridicate și un cuvânt de spus în transmiterea unor mesaje, fie ele educaționale, artistice sau pur și simplu de divertisment. Apropierea dintre artiști și public necesită crearea unor evenimente și a unor ocazii prin care banda desenată și categoriile de public să fie împreună. Astfel, expoziția „155 ani de benzi desenate în România. 1860-2015” este organizată de Muzeul Național de Istorie a României cu ajutorul Asociației Muzeul Jucăriilor. Deschiderea expoziției a avut loc cu ocazia Noptii Albe a Muzeelor, în 12 iunie 2021.

Inițiatorul acestei expoziții și în aceeași măsură organizatorul ei, Alexandru Ciubotariu aka Pisica Pătrată, îmi spunea că: „Nu sunt istoric sau critic de artă. Dar sunt un mare pasionat și autor al acestei forme de artă, cea de-a 9-a, așa cum este cunoscută. Mi-am dorit de mult să organizez o expoziție de bandă desenată exploatând formatele originale ale acesteia, adică reviste, ziarele, albumele în care aceasta a apărut, fără copii Xerox sau printuri, așa cum sunt organizate în ultima vreme expozițiile de benzi desenate”.

El a dorit să expună multitudinea de formate și de tipuri de hârtie folosite. Totul este însoțit de planșe originale ale unor autori extrem de importanți din istoria benzii desenate, de la Pascal Rădulescu, Dem Demetrescu, Ary Murnu până la Burschi Gruder, Valentin Tănase sau Puiu Manu. Este o expunere a unor lucrări mai puțin cunoscute, unele dintre ele sunt inedite. Traseul este gândit ca o completare a altor studii care să contribuie la o imagine a istoriei benzii desenate în România. În plus, mici inserții dau culoare acestui studiu, precum o mică, dar pentru moment cea mai atentă încercare de investigare

a istoriei benzii desenate din Republica Moldova, respectiv un mic capitol dedicat publicațiilor BD cu tematică religioasă, Manga made in România, benzi desenate românești traduse în alte limbi, legătura dintre caricatură, filmul de animație și BD sau câteva comics-uri americane.

Cu ocazia expoziției a fost editat și un volum în tiraj limitat și numerotat (de la 1 la 100), cu o prefață semnată de profesorul Alin Ciupală. Publicația este un prototip al unui viitor tiraj de masă.

Artistul Alexandru Ciubotariu (Pisica Pătrată) trăiește și lucrează în București. Este absolvent al Universității Naționale de Arte „George Enescu” din Iași – Facultatea de Arte Vizuale și Design, secția Grafică.

Din 2017 este membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România. Este cunoscut pentru creația de bandă desenată, dar și pentru intervențiile din spațiul public de tip street-art, sub numele de Pisica Pătrată.

A avut peste 100 de expoziții și intervenții în spațiile expoziționale din țară, dar și în Grecia, Franța, Ungaria, Belgia, Maroc, Serbia, Republica Moldova, Germania, Cehia, Polonia, Italia, Portugalia, Elveția, SUA, Spania, Finlanda, Slovenia, Bosnia Herțegovina. A apărut în peste 60 de publicații în România, Belgia, Slovenia, Polonia, Croația, Cehia, Franța, Grecia, Serbia. A publicat ilustrații pentru mai multe cărți și albume de benzi desenate, iar albumul personal „Povestea despre eu” a fost tradus și a apărut în Ungaria, Germania și Finlanda.

(Andreea Raluca Grecu)

idei

Critica timpurie a neoliberalismului economic și altele

Michel Cloucard (1928-2009) a fost un filosof, sociolog și gânditor politic francez, un cugetător critic aflat în opoziție cu starurile postmoderne la modă în Franța anilor '70 ai secolului trecut. Henri Lefebvre i-a coordonat teza de doctorat – „Ființa și Codul” (1971). Apreciată de Sartre, lucrarea i-a fost, totuși, refuzată de editorii francezi. Cloucard a publicat mai multe volume, între care „Neo-fascism și ideologia dorinței” (1973), „Fiara sălbatică. Metamorfozele societății capitaliste (1983)”, dar „Capitalismul seducției” e singura lucrare tradusă în limba română.

Ce este capitalismul seducției? Este o construcție intelectuală în răspăr cu gândirea postmodernă, una ce a mers în sensul acomodării cu capitalismul consumerist, este refuzul lui French Theory dacă vreți, curent intens prizat în epocă în Statele Unite, preluat mai apoi și în spații culturale din semiperiferia și periferia capitalismului central.

Modelul explicativ al lui Cloucard își propune să rostească mondenitatea (p. 28) criticându-l pe noul intelectual de stânga, cel ce propune modele culturale ale mondenității (p. 30). În acest cadru, triada înregimentării implică mai întâi (i) crearea unei nevoi, urmează mai apoi (ii) celula de primire și întrebuițare (clubul), iar în final (iii) moda și vestitorii ei.

Sunt câteva niveluri inițiatice ce asigură includerea în acest club modernisto-consumerist:

1. Flipper-ul și juke-box-ul, adică acele mașini care prelungesc universul fermecat al copilăriei în viața adultă (p. 33).
2. Jeans, geacă, plete, chitară sau ținuta de-a gata a contestației (p. 49), „neofascismul cu plete” denunțat de Pasolini. În acești parametri, rock-ul, acest jazz lipsit de suflet, nu e altceva decât supunere la ordinea capitalistă, e cultura consimțământului și

adeziunea la sistem (pp. 97-99). Ca o paranteză, în „The Century of the Self” (Adam Curtis) există într-o mini-serie fragmente dedicate acestei lumi inițial a contestației, flower-power în contextul Războiului din Vietnam, marginalitate integrată mai apoi ethosului consumerist capitalist, devenit în final masă de votanți pentru Margaret Thatcher (There is no alternative – TINA) sau Partidul Republican (în Statele Unite). La noi, această contracultură a marginalității vamaiole, cu haine căutat-ponosite, plete și chitară, s-a dus în direcția modelului liberal de tip Convenția, în prima decadă postcomunistă, și, mai recent, spre Uniunea Salvați România (USR). Minoritatea contestataro-culturală, cu acele cohorte de animatori culturali, se adaugă clasei de mijloc urbane, acei corporați „tineri frumoși și liberi”, cu toții preocupați de conservarea micilor lor privilegii (cazul celor angajați în corporații) sau trândăveli (clasa creativă).

3. Animarea mașinală cu gașca, această cultură a marginalității (p. 70) ce ia peste picior populația incultă (p. 79).

4. Hașișul sau întrebuintarea mondenă a drogului – „trageți din joint și intrați în rezistență” (pp. 122-123).

Tot acest ansamblu ludico-magico-consumerist are un punct de început, iar Planul Marshall este chiar actul de naștere al modernității noastre, un „model promoțional al mondenității tinerești” (p. 44).

În acest stadiu al „colonizării sistematice a sufletului” (Aymeric Monville) este luat în răspăr și feminismul, adică „ideologia care consimte o segregare nouă și înfricoșătoare a sexului feminin” (p. 166). În viziunea lui Clouscard, neocapitalismul și nu machismul condamnă la eșec majoritatea populației feminine (p. 167). Prin urmare, singura egalitate politică între bărbat și femeie va fi dată doar de egalitatea în fața muncii. Doar în acest punct nu mai au sens nici falocrații, nici feministele (p. 175). Apărut în urmă cu 40 de ani, volumul gânditorului francez ne pare aici și acum unul vizionar, nu doar o „carte lucidă și salutară” (Vladimir Jankélévitch). Sunt contabilizate aici toate locurile comune ale mondenității capitaliste, de la freudo-marxism, feminism, revoluție sexuală și estetizarea artelor. Această civilizație a desacralizării radicale, sfârșit al tabuurilor și al interdicțiilor (p.

286), a lichidat societatea tradițională, cea a averii fără juisare, înlocuind-o cu cea a juisării fără avere (p. 318).

Ludică și libidinală, această nouă mondenitate societală a consimțit la politicile de austeritate impuse muncitorilor, propunând ca monedă de schimb liberalizarea moravurilor. Iată cum acest capitalism a virat la stânga din punct de vedere politico-cultural (freudo-marxism) și spre dreapta din punct de vedere socio-economic (neoliberalism) – pp. 323-324.

Stilul lui Clouscard este unul incisiv-caustic, cu o anumită aroganță dată de sentimentul că autorul a înțeles dinamica macrosocială a evenimentelor mici. Iată cum o rupere de ritm la discotecă, orice petrecere nonconformistă în cadrul grupurilor de tineri, toate acestea nu sunt doar mici fapte banale ale unui tineret ezoteric și trândav, sunt tocmai acele borne punctuale în ceea ce înseamnă „triumful comercial” al capitalismului monden.

Citit în context românesc, la peste patru decenii distanță, volumul ne apare extrem de actual, o lectură esențială pentru cei care doresc să înțeleagă noile forme de manifestare ale capitalismului postbelic, mai precis a celui capitalism ce se înșurubează societal după cei 30 de ani glorioși din epoca post-1945. Opul lui Clouscard oferă suportul pentru înțelegerea modului de construcție a limbajului politic (the language of politics) în contextul impunerii în periferiile și semiperiferiile capitalismului a acestor modele venite pe filieră occidentală. Prin urmare, lumea urbană tânără și liberă, freudo-marxiștii, social-democrații urbani educați și mondeni, cu toții sunt bine anorați în această societate care refuză modelul solidarității socialiste în numele mondenității libidinale. Este dacă vreți un volum ce vorbește într-un alt registru de o nouă trădare a cărturarilor, a elitelor ce-și duc pe mai departe mica viață de confort dată de apartenența acesteia la clasa de mijloc.

(Aurelian Giugăl)

idei

Hegel. Sinteze și, inevitabil, polemici

Hegel este cu siguranță, nu doar unul dintre cei mai mari filosofi ai epocii moderne, ci și unul dintre cei mai importanți filosofi ai culturii europene. Opera sa a stârnit de-a lungul timpului reacții dintre cele mai diverse, de la adeziune aproape necondiționată, până la acuze de impostură sau șarlatanie intelectuală. Însă, în același timp, gândirea sa este una incontornabilă, exercitând o importantă influență în secolele XIX și XX. În limba română, cea mai mare parte a scrierilor lui Hegel s-a tradus în anii 60-70 ai secolului trecut. Având în vedere că Marx, unul dintre părinții ideologiei comuniste, a fost influențat în mod semnificativ de filosofia hegeliană, este de la sine înțeles că regimul comunist acorda o atenție deosebită filosofiei hegeliene.

După 1989, o dată cu căderea comunismului, lucrurile capătă o nouă întorsătură. Influența lucrării lui Karl Popper despre „Societatea deschisă”, tradusă la editura Humanitas, în anul 1993, își face efectul. Al doilea volum al scrierii este dedicat operelor celor doi mari „profeți” ai modernității: Hegel și Marx. Hegel este considerat de către Popper unul dintre părinții „totalitarismelor moderne”, iar semnificația operei hegeliene intră într-un con de umbră.

Chiar dacă semnificația publică a operei sale se schimbă după 1989, Hegel va fi în continuare un autor citit și studiat. Există și azi specialiști în opera hegeliană, iar în ultimii 30 de ani au apărut mai multe volume de comentarii sau exegeze hegeliene.

În anul 2020 s-au împlinit 250 de ani de la nașterea filosofului, ocazie cu care Editura Academiei

Române a publicat volumul „Hegel – 250”. În acest an – anul în care s-au împlinit 200 de ani de la publicarea „Principiilor de filosofie a dreptului” –, Emanuel Copilaș a coordonat la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, un volum colectiv dedicat filosofiei dreptului și gândirii politice hegeliene. Volumul, intitulat „Aventurile posibilului. Două secole de filosofie politică hegeliană”, cuprinde studiile mai multor cercetători și profesori cu privire la lucrările gânditorului. Studiile sunt grupate în patru secțiuni, după cum urmează: o primă secțiune dedicată filosofiei hegeliene a dreptului, apoi o secțiune despre întâlnirea gândirii hegeliene cu Marx, o a treia secțiune despre filosofia politică și filosofia istoriei la Hegel și o ultimă parte care include câteva studii despre polemicele stârnite în jurul operei hegeliene. Volumul este fără îndoială util tuturor celor interesați de filosofia hegeliană și de modurile extrem de diferite din care poate fi aceasta abordată.

Dincolo de această recomandare de lectură, ne putem întreba dacă Hegel mai poate avea azi vreo actualitate. Mai are gândirea sa vreun cuvânt relevant de spus, pentru lumea noastră de secol XXI, dominată din ce în ce mai mult de tehnică și transformată de avansul vertiginos al tehnologiei digitale?

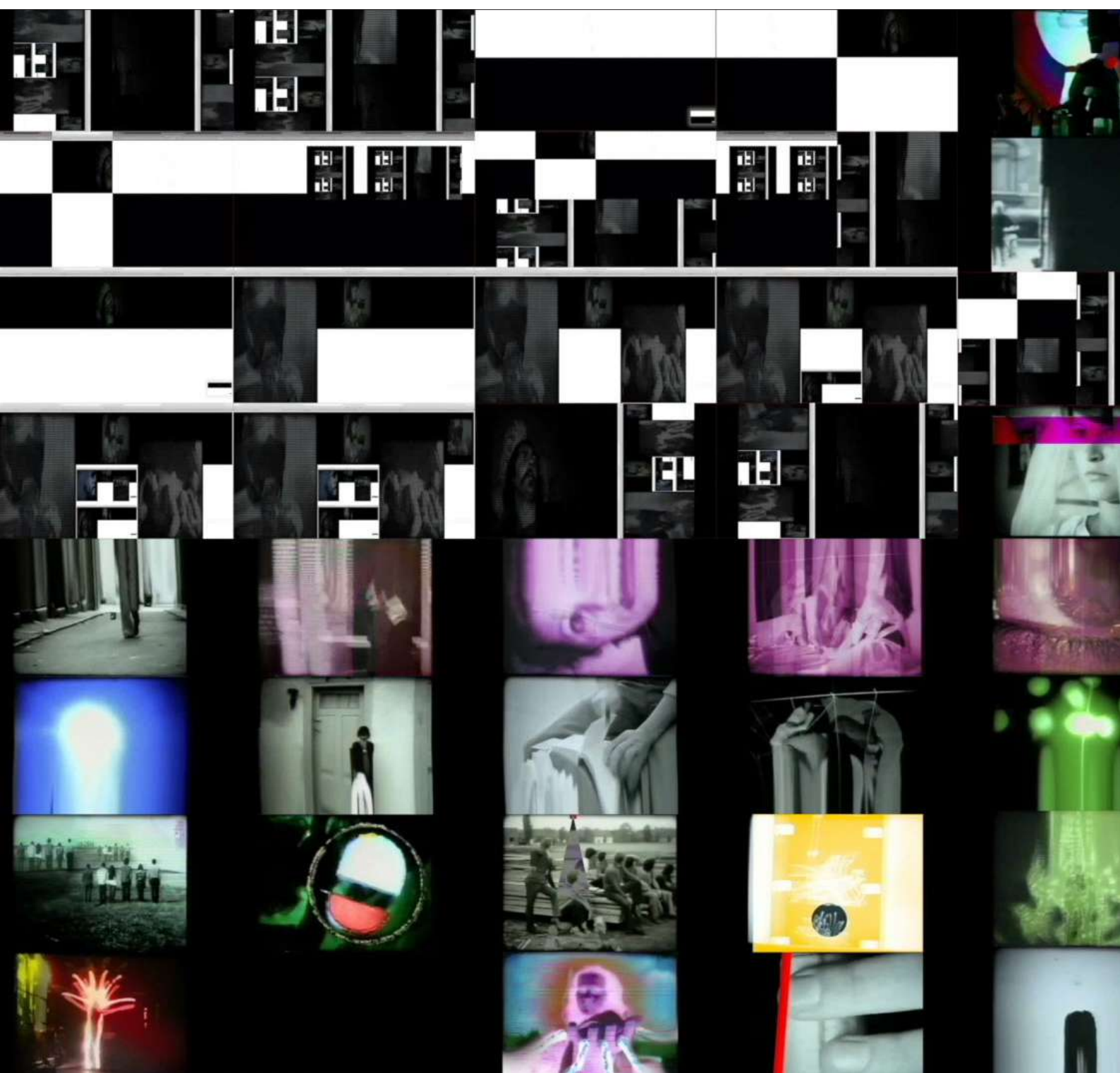
Hegel este cunoscut nu numai ca unul dintre cei mai mari metafizicieni, după unii ultimul metafizician, ci și ca filosoful sfârșitului istoriei. Această interpretare a fost impusă în urma seminariilor susținute de Alexandre Kojève la Paris în perioada interbelică și, apoi, a cărții lui Francis Fukuyama despre „Sfârșitul istoriei”, scrisă la începutul anilor 1990. Ca o mică paranteză, cred că merită să semnalăm și traducerea în limba română a cursurilor lui Kojève, în anul 2018, la Editura Tact. Așadar, dacă acum condiția noastră este cea de oameni ai post-istoriei (în sensul conceptului hegelian de istorie), cred că reflectarea asupra acestei schimbări de paradigmă și a relației dintre istorie și post-istorie trimite în mod necesar la gândirea hegeliană. Slavoj Žižek este cunoscut azi ca un filosof hegelian care, preluând aspecte importante ale gândirii maestrului său,

***Post-modernismul
sau studiile culturale
de azi pot fi evaluate
prin prisma filosofiei
hegeliene.***

pe care le combină cu gândirea psihanalitică, în special cea a lui Jacques Lacan, reușește să ofere interpretări originale ale lumii contemporane. Apoi, dacă luăm în considerare că, din punct de vedere hegelian, „posibilitatea omului de a-și transcende natura” (A. Kojève) este propriu-zis umană, atunci o astfel de afirmație trimite direct către domeniul cercetărilor post-umaniste, care este unul abia la început. Și, nu în cele din urmă, post-modernismul sau studiile culturale de azi pot fi evaluate prin prisma filosofiei hegeliene. Iată, pe scurt, câteva motive pentru care Hegel nu numai că merită citit azi, ci, în plus, s-ar putea să ne spună lucruri (încă) surprinzătoare despre noi.

(Gelu Sabău)

kinema ikon, film „Still Vorspann, 1970 - 2021, NFT
„Occupy the blockchain”, Anca Poterașu Gallery, București, 2021.
Copyright foto: Serioja Bocso, prin amabilitatea galeriei.

români în lume

kinema ikon, film „Still, Vorpspann, 1970 - 2021, NFT”
„Occupy the blockchain”, Anca Poterașu Gallery, București, 2021.. Copyright foto: Serioja Bocsoak.

Secretul Emiratelor, de fapt, constă în evoluția continuă. Totul este în mișcare, iar oamenii de aici par să aibă ca țel să schimbe ceva, să facă în așa fel încât totul să ajungă la cel mai înalt nivel.

(Tatiana Pascaru)

Un interviu cu mama

TATIANA PASCARU

Au trecut ani de zile de când am plecat printre străini, pentru o viață mai bună, pentru o diplomă obținută pe merit și pentru uși deschise în carieră. Am lăsat acasă o mamă cu suflet îndurerat. Tata a fost cel care m-a însoțit la Colegiu, iar când l-am petrecut pe el la gară am simțit că mi se rupe o bucată din inimă. Aveam doar 15 ani, singură, oameni noi, oameni invidioși, profesori comuniști care nu te acceptă în preajma lor. Am trăit momente intense, atât plăcute, cât și neplăcute, dar am făcut față încercărilor.

În toți acești ani, de când m-am mutat în România, am schimbat 3 orașe. Iar ultima schimbare pe care am făcut-o a fost în anul 2017, atunci când dintr-un cuplu am devenit soț și soție, iar mai apoi părinții unui minunat copil. În București am locuit până acum trei luni. Și, cine știe, poate o să ne mai întoarcem, în viitor. Dar până atunci ne bucurăm de oportunitatea oferită familiei noastre.

Aș dori să încep de la faptul că soțul meu este un om dedicat profesiei și că, în fiecare lună, el se apuca de cursuri noi pentru a crește în domeniul său de muncă. Acum realizez că toate acestea nu au fost în zadar și mă bucur nespus pentru el. Într-una din zile a primit o invitație pentru un interviu online, din partea unei companii din Emiratele Arabe Unite. În urma

acelui interviu au urmat săptămâni de așteptare și, după câteva săptămâni, a primit și răspunsul așteptat: a fost acceptat pentru un loc de muncă în compania respectivă. Visul lui dintotdeauna a fost să urce tot mai sus în cariera sa și această oportunitate s-a ivit. Însă un simplu interviu în domeniu său nu este destul, așa că au urmat aproximativ trei luni de verificări din partea angajatorului ca să poată începe colaborarea cu acte în regulă. Și uite-ne aici! În luna iunie am pășit cu dreptul în Dubai.

Pentru mine, o bună parte din viață, Dubai a semnat ceva imposibil de vizitat, ceva ce este acolo departe și unde niciodată nu o să-mi permit să ajung, până când soarta a hotărât să ne mutăm aici pe o perioadă nedeterminată. Am avut de ales între Abu Dhabi și Dubai. Pentru o familie cu copil, este evident că cel mai potrivit ar fi Abu Dhabi, însă, fiind capitală, ne-am gândit că ne expunem la costuri foarte mari ale vieții de zi cu zi. Am ales într-un final Dubai-ul, un plus în toată povestea fiind acela că vom avea musafiri foarte des, acest oraș fiind pe primul loc în listele turiștilor, inclusiv pe listele pe care și le-ar face rudele noastre.

Auzind legende și citind cărți despre lumea orientală, îmi făceam diferite gânduri. Inutile. De fapt, totul este mult mai simplu. Dacă vii în Emirate, nu înseamnă că trebuie să adopți toate tradițiile și obiceiurile de aici. Există zone unde portul și obiceiul este sfânt și există zone unde turistul se poate simți confortabil fără să aibă limite în felul cum se îmbracă. Într-adevăr, totul trebuie să se desfășoare la limita bunului simț: să respecti și vei fi respectat. Am asistat cu puțin timp în urmă chiar la un conflict dintre un domn de religie musulmană și un turist, pentru că acesta nu purta tricou în supermarket. Deci nu putem spune că aceste două zone nu se intersectează niciodată, însă există comunități unde turiștii se pot manifesta fără să li se impună ceva.

Am rămas plăcut surprinsă de tot ceea ce înseamnă viața de zi cu zi. La început aveam impresia că sunt în vacanță și că în câteva zile trebuie să mă trezesc la realitate și să mă întorc acasă. A trecut o săptămână, două, trei și mi-am dat seama că de fapt ceea ce trăiesc în acest moment este realitatea. Orașul este plin de energie, chiar și atunci când termometrele

***La început aveam
impresia că sunt în
vacanță și că în câteva
zile trebuie să mă
trezesc la realitate și
să mă întorc acasă.***

bat alarma de 53 de grade Celsius. Totul este foarte bine gândit și calculat. Da, aici în fiecare zi se spală străzile. Fiecare stație pentru transportul public are aer condiționat. În supermarket există personal special care îți împachetează produsele în pungi, ca tu să nu faci prea mult efort. Dubai are locuri de muncă pentru oricine. Trebuie doar să îți dorești acest lucru. Secretul Emiratelor, de fapt, constă în evoluția continuă. Totul este în mișcare, iar oamenii de aici par să aibă ca țel să schimbe ceva, să facă în așa fel încât totul să ajungă la cel mai înalt nivel.

Moldova pentru mine reprezintă familie, casă, căldură, dor. Peste ani am devenit puternică și independentă, dar sufletul meu tot tinde să se întoarcă acasă. Mama a trecut în viață prin multe, ea știe pe pielea proprie ce înseamnă durere, regret, fericire, împlinire, trădare. De aici, de la distanță, am avut cu ea următorul dialog:

- Ce ai simțit atunci când ți-am spus că o să plec?
- A fost un șoc pentru mine, evident, atunci când copilul tău părăsește cuibul este foarte greu pentru orice părinte, iar dacă acest lucru se întâmplă atât de devreme, durerea se dublează.
- Te-ai gândit vreodată de ce am luat această decizie?
- Din momentul în care mi-ai spus, m-am gândit o perioadă îndelungată la această decizie, până am început să cântăresc lucrurile și să îmi dau seama că pleci spre un viitor mai bun, pentru că așa era la noi, toți cei care plecau, plecau spre ceva mai bun.

Aș vrea ca toate trăirile urâte să îi fie șterse din minte și să rămână doar cu împlinire și bucurie.

ATOMA, Untitled, 2021, „Still NFT” video, part of the NFT collection “Hidden in plain sight”,
„Occupy the blockchain”, Anca Poterașu Gallery, București, 2021.
Copyright foto: Serioja Bocsok, prin amabilitatea galeriei.

studii și cercetări

O piață de oraș european e un rezumat.

Istoric, arhitectonic, cultural, social.

Într-o piață de oraș se văd bine și

deseori deodată toate straturile

vieții omenești, ale vieții sociale.

(Cătălin D. Constantin)

Piața, loc simbolic al orașului.

Punct de pornire: piețe din Cehia

CĂTĂLIN D. CONSTANTIN

In 2020, piețele europene au traversat o perioadă ciudată, fără precedent. Rostul piețelor, ca al tuturor spațiilor publice, e să fie pline de lume. În mod paradoxal, exact aceste spații au fost goale, au fost lipsite de lume, au fost lipsite de viață. Doar în mod accidental, oamenii au petrecut aici ceva mai mult timp. Cu poliție, cu armată, spațiile acestea și-au schimbat destinația, și-au pierdut rostul. Rostul piețelor e acela ca oamenii să stea, să staționeze. Să se bucure de timp. Să piardă aici timpul, să-l piardă de fapt câștigându-l. În timp ce rostul străzilor într-un oraș e acela de spații de trecere. „Mergeți înainte!”, spun străzile. „Oprîți-vă pe loc!”, spun piețele.

O piață se desfășoară pe mai multe nivele. Există un nivel istoric, unul arhitectonic, unul social, unul simbolic. Probabil și alte perspective sunt posibile. Pe mine m-a interesat cu precădere nivelul simbolic. El își construiește existența combinând, după legi ce-i sunt specifice, elementele ale primelor trei nivele. Eu am îndreptat, de aceea, asupra piețelor urbane o privire antropologică.

Pentru orașele europene, piața e locul cel mai important. Acolo duc arterele principale, acolo se află cele mai importante clădiri și statui monumentale. O piață de oraș european e un rezumat. Istoric, arhitectonic, cultural, social. Într-o piață de oraș se văd bine și deseori deodată toate straturile vieții omenești, ale vieții sociale. Piața orașului e, din acest punct de vedere, un spațiu privilegiat.

Un palimpsest care vorbește, dacă știi să-l citești, despre istoria și viața așezării în epoci diferite.

Proiectul meu legat de piețele europene are la origine documentarea pentru o teză de doctorat. În arhitectură, deși eu sunt antropolog și editor de carte. Apoi, proiectul s-a ramificat. Am publicat o carte, am organizat ateliere și conferințe pe această temă și o expoziție care a călătorit până acum în zece țări. Am propus prin această expoziție o schimbare a perspectivei asupra piețelor din orașele Europei. Declarația poate părea îndrăzneată, dar formularea trebuie înțeleasă în primul rând în chiar sensul propriu al cuvintelor. Fotografii ale piețelor, pe care le-am realizat cu o dronă profesionistă, redau o perspectivă aeriană asupra piețelor dintr-o

serie de orașe istorice europene. Peste 100 la număr, deși cifra aceasta nu e relevantă în sine. Piețe celebre din orașe cunoscute, de la marginile geografice ale Europei, Lisabona și Istanbul, au fost puse în expoziție alături de piețe anonime, dar nu mai puțin interesante, precum cele ale așezărilor de piatră din munții Pindului din Grecia.

Privirea de sus e, aproape fără excepție, spectaculoasă. Dacă primele fotografii aeriene sunt realizate chiar din secolul al XIX-lea – Parisul e fotografiat din balon în 1858, deși imaginile nu s-au păstrat –, iar fotografiile din avion și elicopter se înmulțesc considerabil pe parcursul secolului al XX-lea, fotografia din dronă rămâne o tehnică de dată încă relativ recentă, dacă

ne raportăm la ieșirea ei din zona militară și transformarea într-o tehnică accesibilă publicului larg. Spre deosebire de fotografia aeriană realizată anterior din elicopter, imaginea din dronă permite o perspectivă foarte apropiată, uneori la distanță de numai câțiva centimetri de crucea unei catedrale dintr-o piață și aceasta e o schimbare de perspectivă semnificativă.

S-a vorbit, în acest sens, de o „revoluție” în domeniul fotografiei, pentru că fotografia din dronă înseamnă exact acest lucru, schimbarea perspectivei. Și de aici, încercarea expoziției de a schimba, la figurat de data aceasta, perspectiva asupra piețelor. De a descoperi structura de profunzime. Drona e, din acest punct de vedere, un excelent instrument de lucru pentru analiza vizuală și antropologică.

Fotografia din dronă e ceea ce, în termeni tehnici, se cheamă vedere în zbor de rândunică, perspectivă à vol d’oiseau, în franceză, sau bird’s-eye view, în engleză. E una dintre foarte puținele situații în care limbajul tehnic și cel plastic se suprapun

atât de reușit. Privirea de sus e, aproape fără excepție, spectaculoasă. Perspectiva aeriană are însă și avantajul că te lasă să înțelegi ceea ce, la pas prin piață, cu greu intuiești. O structură spațială contrastivă, de profunzime. Și, de aici, încercarea expoziției de a schimba, la figurat de data aceasta, perspectiva asupra piețelor.

Povestea piețelor europene e legată printr-un fir istoric continuu de antichitatea greacă, unde apare plateia, apoi agora. Piața urbană e specifică Europei, pentru că o continuitate atât de lungă nu e prezentă pe celelalte continente, chiar dacă și acolo există piețe, unele chiar foarte mari.

Europa a inventat piața, a dezvoltat-o ca formă arhitectonică, pentru a o exporta în întreaga lume, cu precădere în perioada colonială.

La începuturi o simplă lărgire a drumului principal din polisurile grecești, piața capătă, cu timpul, funcții comunitare și religioase importante și, de aceea, începe să fie înfrumusețată.

De la greci, piața e preluată de arhitecții romani, unde forul e esențial în gândirea spațiului. După căderea Imperiului Roman, viața urbană își revine în Europa abia în preajma anului 900, când multe dintre burgurile medievale se dezvoltă deasupra vechilor așezări romane, păstrând planul și schema lor stradală, cu locul forului devenit piață centrală.

Orice oraș medieval, fotografiat în zbor de dronă, te lasă să vezi opoziția fundamentală dintre margine și centru, pentru că orașele medievale sunt înconjurate adesea de ziduri. Câteva păstrează intacte și astăzi aceste fortificații. Piața e un spațiu larg, opunându-se volumetric străzilor întotdeauna înguste și întortocheate ale orașelor. Aproape obligatoriu, în piața medievală se găsesc catedrala și o fântână. Pentru orașele mici, rolul fântânii e și funcțional. Pentru orașele mari, prezența ei acolo ține de tradiție și de ritual mai degrabă. Existența zidurilor a avut câteva consecințe importante pentru orașele din toată Europa occidentală. În primul rând, spațiul limitat a făcut ca, secole la rând, populația să fie

constantă numeric în interiorul zidurilor. Când populația crește, e preferabilă întemeierea de orașe noi, în defavoarea lărgirii incintei fortificate, și de aceea Evul Mediu excelează în înființarea de așezări. Construcția începe foarte adesea cu centrul, cu piața, locul ei e fixat primul. O a doua consecință importantă a existenței zidurilor: centrul rămâne mereu același. Piața se găsește în aceste comunități în principiu suprapusă centrului geometric. Era și spațiul cel mai protejat. Acolo, inamicul ajungea cel mai târziu. Apoi, intrarea se făcea în orașe doar prin câteva porți. Automat, toate drumurile de intrare duc mai departe către piața centrală. Perspectiva aeriană arată că piața este punctul focal al orașului medieval. Zidurile marchează vizual, cât se poate de clar, raportul de opoziție al centrului cu periferia. De aici, o altă consecință de-a lungul evoluției urbane: când, în zorii modernității, zidurile sunt dărâmate, orașele acestea tind să se dezvolte nu liniar, ci concentric, adăugând o secvență de teren la o structură deja existentă, structură vizibilă încă la multe dintre orașele europene de astăzi.

În Renaștere, Europa moștenește orașele medievale. Pe acestea nu le mai iubește și le vrea cu totul diferite: în interiorul unor limite construite, Europa imaginează altfel de lumi urbane. Epoca nu e însă notorie pentru întemeierea de orașe reale, ci de orașe fictive.

După ce părea să dispară din oraș, piața s-a reîntors în secolul al XX-lea la vechile funcții, reinterpretate și aduse la zi. Devenite decenii bune parcări, piețele revin de ceva vreme la funcții pietonale. Din anii 1960 datează folosirea piețelor și străzilor ca spațiu pentru forme alternative de artă.

Viața piețelor europene

Piețele orașelor sunt un rezumat al istoriei lor. Chiar și atunci când înfățișarea lor datează dintr-o anumită epocă, ele păstrează, ca un palimpsest, resturi, fragmente din trecutul lor mai vechi. La Roma, una dintre cele mai frumoase piețe e piața Navona. Un ansamblu baroc absolut spectaculos a cărui înfățișare datează în principiu din secolul al XV-lea. Către finalul secolului piața capătă actuala ei înfățișare, inclusiv opera lui Bernini, Fântâna celor patru fluvii. Dar piața păstrează amintiri mai vechi. Mă gândesc, în primul rând, chiar la forma

ei, un oval alungit. Se datorează perioadei romane, când erau un fel de stadion, stadionul lui Domitian. Circus agonalis. Aici se desfășurau diverse jocuri la care asistau romanii. Se pare că chiar numele pieței, Navona, are legătură cu acest obicei, pentru că „agones” devine numele spațiului. „In agones” va da, peste secole, numele acesta, „Navona”.

Europa are, la capitolul piețe, câteva zone privilegiate. Sudul mediteraneean excelează, clima i-o permite, dar și coasta Mării Baltice are piețe excepționale, mult mai puțin știute față de cele din sud, dar care merită atenție deplină. Există o evidentă diferență între nordul și sudul Europei, dar piețele sunt chiar mai grupate de atât. Cine își ia răgazul să le poziționeze pe hartă constată că piețele frumoase, piețele estetic interesante, piețele cu poveste sunt situate mai ales în câteva regiuni ale Europei și formează un soi de „rețea”. Mult înainte ca internetul să se fi inventat, conexiuni invizibile legau orașele între ele, creând sisteme urbane oarecum similare. Oricât de diferite ar fi între ele, piețele au ceva consistent în comun, de la funcțiile lor, până la felul în care se arată viața oamenilor în ele.

Țara piețelor e, prin excelență, Italia. Aproape toate piețele socotite capodopere se află în orașele de la

nord de Roma. Greu să găsești una despre care să poți spune că e necunoscută ori prea puțin știută. Numărul piețelor din Italia de Nord e foarte mare, mai mare decât al orașelor, pentru că orașele au sisteme de piețe, nu o singură piață. Jumătatea sudică a Italiei e, în schimb, cu mult mai săracă în piețe frumoase, deși există și aici excepții notabile.

Coasta dalmată e o zonă nu suficient comentată la capitolul piețe. Orașele de aici au fost, multe dintre ele, posesii venețiene, dar întâlnirea cu alte culturi, în special cu cea sud-slavă, a dat piețelor lor nuanțe locale absolut spectaculoase. Slovenia, Croația și Muntenegru împart aceste orașe, dar piețe interesante sunt de găsit și în alte țări balcanice.

La nord de Alpi, în Europa Centrală, pe teritoriul fostului Imperiu Austro-Ungar, numărul piețelor urbane interesante e, din nou, foarte mare. Piețele istorice de aici, sunt mai târzii cu câteva secole decât cele din Italia, dar au fost influențate mult de acestea din urmă, dar au linia lor și propria personalitate. Chiar și pe teritoriul fostului Imperiu Austro-Ungar, distribuția nu e uniformă și, paradoxal, nu Austria, atât de multă vreme centrul puterii, le adună pe cele mai multe și cele mai interesante. Toate cele aproape 40 de orașe istorice din Boemia și Moravia

declarate rezervații arhitecturale și protejate prin lege se dezvoltă în jurul unei piețe mari și foarte frumoase. Orașe din Slovacia, Slovenia, Ungaria sau România au piețe care fac parte din același „model” central-european, dar numărul lor e mult mai mic în aceste țări. Cam toate aceste orașe central-europene sunt, la origine, burguri ale coloniștilor germani, sosiți aici la începuturile Evului Mediu. Peste tradiția urbană adusă de acești în Transilvania, Slovacia sau Moravia s-au suprapus tradiții locale care au dus la o sinteză unică și foarte interesantă.

La rândul ei, Germania păstrează totuși, în ciuda bombardamentelor din Al Doilea Război Mondial, câteva zone cu piețe foarte interesante, cum sunt cele medievale din Munții Harz.

Altă zonă privilegiată la capitolul piețe e Peninsula Iberică. Spania și Portugalia sunt țări cu piețe „dinamice”. Hotărât lucru, cel mai viu spectacol al piețelor de pe continentul european e oferit de piețe orașelor spaniole. Sau... cel puțin așa era până în vremea pandemiei.

Piața unui oraș european, din orice țară ar fi el, trăiește de la anotimp la anotimp ritmuri și ritualuri diferite, capătă alte înfățișări.

**GRAMPET
GROUP**

Motion is our business

**20
DE ANI**

**PROMOVĂM
SPIRITUL ROMÂNESC
PESTE HOTARE
DIN 1999**

Prima multinațională cu capital românesc.

Profesionalismul și perseverența noastră din ultimii 20 de ani au pus România pe harta feroviară globală și la conjuncția strategică a industriilor europene și internaționale. Suntem un pilon de dezvoltare a României și ne propunem să continuăm în aceeași direcție.

România

Austria

Serbia

Germania

Ungaria

Grecia

Bulgaria

Croația

Proiectele Fundației Augustin Buzura

***„România profundă și reală nu e nici zgomotoasă,
nici agresivă. E discretă, așezată, preocupată,
inteligentă. Adesea, suntem tentați să cădem
în capcana facilă a observării zgomotului. De
aceea, vrem să scoatem discreția la lumină.”***

(Dana Gagniuc-Buzura)

***Cele două volume de nuvele și povestiri constituie
treptele premergătoare ale marilor romane ale
lui Augustin Buzura, scrieri în care se regăsesc în
germene marile teme dezvoltate ulterior de autor.***

(Dana Gagniuc-Buzura)

ROMÂNIA DISCRETĂ

„Tot ceea ce vei face
tu, individual, se va
reflecta asupra tuturor”

Interviu cu Roxana-Talida Roman

DANA GAGNIUC-BUZURA

Doctor în arheologie. Un om care luptă
pentru un ideal: acela de a introduce
Peisajul conflictual de la Pasul Prislop,
Maramureș în patrimoniul UNESCO.

Ești unul din acele cazuri fericite de tineri români care, după ce au făcut studii înalte în străinătate, au ales să se întorcă în țară. Ce anume a înclinat balanța în favoarea acestei decizii?

Să te naști român e un privilegiu, pornești la drum sub stindardul tradițiilor milenare, moștenind o fire poetică, un suflet pasional, pulsația libertății în fiecare picătură de sânge, năzuința spre desăvârșire și mai presus de toate zestrea desăvârșită a omeniei. Un dar atât de generos necesită grațitudine, iar grațitudinea se manifestă prin fapte, prin grijă, prin determinarea de a încerca să aduci un aport evoluției neamului, să schimbi ceva în bine. M-am întors pentru că aici îmi sunt rădăcinile, pentru că avem multe de făcut, pentru că îmi place să cred că sunt lucruri pe care eu pot să le fac pentru România și e de datoria mea măcar să încerc să le înfăptuiesc. Au murit sute de mii de oameni ca noi azi să avem un loc căruia să-i spunem acasă. Orice drepturi pe care suntem noi obișnuiți să le revendicăm și considerăm că ni se cuvin, în țară sau în străinătate, le avem datorită sacrificiului lor, iar eu consider că ar fi cazul să le mulțumim, să dăm glas vocilor înăbușite.

Studiile tale relevă multiple specializări grație nu doar facultății, ci și masteratelor și doctoratului. De la licența în Relații Internaționale și Studii Europene (Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj Napoca), până la masteratele în bioetică și științe internaționale (Università degli studi di Torino), doctoratul obținut la University of Birmingham. Cum anume ai ajuns la doctoratul în istorie și arheologie?

Există o linie de continuitate, toate se focalizează într-un fel sau altul pe studiul societăților, a relațiilor dintre ele și a regulilor ce le guvernează funcționarea, în prezent, trecut sau viitor. Cum putem înțelege în profunzime nuanțele unui trecut căruia îi suntem străini dacă nu reușim să metabolizăm natura prezentului în care suntem părtași? Mai mult decât atât, specializarea studiilor doctorale este în patrimoniu cultural, iar patrimoniul cultural nu numai că este o formă de aducere a trecutului în prezent, sau altfel spus, conotația actuală dată unor resurse tangibile sau intangibile moștenite din alte vremuri, dar este și în strânsă legătură

*M-am întors pentru
că aici îmi sunt
rădăcinile, pentru că
avem multe de făcut,
pentru că îmi place să
cred că sunt lucruri pe
care eu pot să le fac
pentru România și e de
datoria mea măcar să
încerc să le înfăptuiesc.*

cu prevederile legale atât de emanație națională cât și internațională (mereu interdependente), care deși sunt rodul convențiilor sociale prezente, sunt profund marcate și influențate de trecut.

Teza ta de doctorat a fost acceptată spre publicare imediat după susținere, cu toate că acesta nu este un lucru facil. Așadar, ești autoarea volumului "THE EDGE OF EUROPE. Heritage, landscape and conflict archeology. First World War material culture in Romanian conflictual landscapes", o lucrare în limba engleză despre o realitate istorică din această parte a Europei, cu profunde rezonanțe în Maramureș. Vorbește-ne puțin despre cercetarea ta și despre modul în care aceasta poate fi „pusă în practică”, despre aplicabilitatea ei până la urmă.

***Cercetarea mea
abordează siturile
de război din Pasul
Prislop, Maramureș,
ca locuri de memorie
și patrimoniu de
importanță națională
și internațională.***

Cercetarea mea abordează siturile de război din Pasul Prislop, Maramureș, ca locuri de memorie și patrimoniu de importanță națională și internațională. Starea de preservare, raritatea, autenticitatea, potențialul de cercetare, ampla arhivă de informații și simboluri înglobate în cultura materială a locurilor de război, respectiv funcțiile memorial-istorice ale acestora, recomandă aceste situri pentru clasare în Lista Monumentelor Istorice (LMI). Faptul că aceste situri sunt în pericol de dispariție din cauza lipsei de protecție legală recomandă în mod imperativ clasarea acestora în LMI. În contextul unui stat născut din experiența Primului Război Mondial, conservarea siturilor de război nu trebuie privită doar ca un act responsabil de preservarea a patrimoniului național pentru generațiile următoare, ci și ca o ineluctabilă datorie morală. Clasarea Pasului Prislop ca peisaj cultural conflictual conferă un

spațiu de expresie pentru toate „vocile” războaielor mondiale care au rămas înăbușite până în prezent și a căror poveste o narează locurile de război.

Oficializarea statutului patrimonial al siturilor contextualizează și pune în valoare o întreagă suită de monumente istorice și manifestări culturale din Maramureș, dezvoltând o adevărată frescă de cultură locală. Clasarea Pasului Prislop în LMI ca peisaj conflictual semnalează existența unei tradiții culturale dezvoltate în strânsă legătură cu o stare de conflict. Abordarea patrimoniului cultural al județului Maramureș din această perspectivă permite contextualizarea istorică și facilitează o înțelegere mai profundă a fenomenelor culturale și a tradițiilor locale. Exemple în acest sens sunt conexiunile existente între peisajul conflictual și monumentul de la Preluca Tătarilor, „Hora de la Prislop”, calea ferată forestieră îngustă „Valea Vaserului” și bisericile de lemn din Maramureș. Legătura existentă între locurile de război și Bisericile de lemn din Maramureș este evidențiată în urmele influenței exercitate de geografie asupra evoluției istorice a unui loc și a evenimentelor derivate care au marcat soarta locuitorilor săi. Deși, conform LMI, LPM (Lista Patrimoniului Mondial-UNESCO, valoarea universală remarcabilă a bisericilor de lemn se bazează în principal pe valoarea arhitecturală, bisericile prezintă totuși un grad mult mai mare de complexitate, reprezentând mai mult decât simple construcții frumoase. Sunt surse documentare cioplite în lemn care narează povestea oamenilor care le-au produs, reflectând deopotrivă atât particularitățile culturale cât și circumstanțele socio-politice responsabile de apariția acestora. Lemnul sculptat și picturile murale prezintă o multitudine de simboluri, mergând de la simboluri creștine la reminiscențe ale tradițiilor antice, cum ar fi rozeta solară, și de la chestiuni legate de cultul religios la problematici sociale și juridice. Recunoașterea valorii patrimoniale a siturilor din Primul Război Mondial ar marca locurile adiacente ca peisaj conflictual și ar permite citirea altor obiecte de patrimoniu în această optică, ducând la o mai bună contextualizare istorică, la înțelegere culturală și, consecutiv, la o mai bună promovare și valorizare a obiectivelor culturale locale.

Aceste situri relevă în concomitență și actualele carențe sistemice, precum lipsa cercetării științifice

în materie de patrimoniu cultural, cunoașterea deficitară a categoriilor de patrimoniu existente și operaționalizarea limitativă a legislației în materie. De asemenea, accentul excesiv pus pe valoarea arhitecturală, fără a fi integrată în mod temeinic cu celelalte categorii de valoare (ca de exemplu valoare științifică, memorială, istorică etc.) reduce semnificativ valoarea/importanța moștenirii culturale maramureșene. În linie de congruență, focalizarea pe arheologia clasică (preistorie, Antichitate, Evul Mediu) a dus la ignorarea totală a siturilor de război, la care s-au cumulat carențele sistemice aducând un mare deserviciu patrimoniului cultural al județului, cu atât mai mult cu cât studiile care au stat la baza Strategiei de Dezvoltare Teritorială a României au semnalat o tendință accentuată de degradare a peisajului în zone rurale în curs de dezvoltare, în special în destinații turistice emergente precum Maramureș și Bucovina (semnalate ca fiind cele mai afectate la nivel național).

România are, de asemenea, obligații de emanație internațională care fac protecția legală a siturilor de război obligatorie în vederea evitării încălcării legislației internaționale în materie. Prin urmare, nu numai că în temeiul legislației naționale actuale siturile de război ar trebui să primească statut de patrimoniu cultural și să beneficieze astfel de protecție legală, dar această măsură este necesară pentru a evita încălcarea: Convenției de la Paris privind Mijloacele de interzicere și prevenire a importului, exportului și transferului ilicit de proprietate a bunurilor culturale (ratificată de România în 1993); Convenției UNIDROIT de la Roma din 1995 privind bunurile culturale furate sau exportate ilegal (ratificată de România în 1997); Convenției de la Valetta din 1992 (ratificată de România în 1997) menită să încurajeze patrimoniul arheologic ca promotor al memoriei colective a vechiului continent și ca instrument de studiu științific și istoric; Convenției UNESCO din 1972 privind protecția patrimoniului cultural și natural mondial, adoptată de România în 1990; Convenției Europene a Peisajului (ratificată de România în 2002), care prescrie în mod specific protecția peisajelor înțelese ca locuri construite prin acțiunea conjunctă a factorilor antropici și naturali, mai ales dacă dețin o valoare patrimonială remarcabilă sau prezintă tendințe spre degradare.

***Conceptul de peisaj
conflictual denotă
un loc care a fost
influențat de-a lungul
timpului de conflict
și e vizibil modelat de
acesta; un pământ
care a fost de-a lungul
vremii disputat și
contestat din cauza
poziției/geografiei...***

Ce-ar însemna pentru Maramureș instituirea unui perimetru UNESCO? Pentru că, în definitiv, cartea ta pledează pentru acest fapt.

Peisajul conflictual de la Pasul Prislop constituie o categorie de patrimoniu neexplorată anterior, chiar și prin natura sa unică în lume, a cărui recunoaștere oficială ca valoare patrimonială răspunde exigențelor noilor nevoi de memorializare apărute la nivel național și internațional odată cu convertirea memoriei sociale în memorie culturală. Însuși conceptul de peisaj conflictual a fost omologat pentru a răspunde nevoilor specifice a acestui tip de resursă culturală. Conceptul de peisaj conflictual denotă un loc care a fost influențat de-a lungul timpului de conflict și e vizibil modelat de acesta; un pământ care a fost de-a lungul vremii disputat și contestat din cauza poziției/geografiei sale și care, ca urmare a stării istorice conflictuale, a fost mutilat în timpul războaielor mondiale dând naștere unui peisaj reinventat. Proiecția violenței războaielor mondiale asupra pământului/peisajului, ale cărui urme au devenit în timp însemnele acelor războaie

***Siturile de război
narează povești despre
relații internaționale,
societăți, culturi,
mentalități, tradiții,
instituții și oameni,
proiectând reflexia
lor pe fundalul
pământului...***

(sisteme de tranșee, cratere de bombe, buncăre etc.), a creat un peisaj conflictual care nu păstrează doar amprentele unui anumit tip de război (în cazul de față războiul industrial), într-un context spațial unic, dar, de asemenea, evidențiază faptul că pământul în sine a fost agentul conflictului și obiectul rivalităților care au alimentat războiul.

Siturile de război narează povești despre relații internaționale, societăți, culturi, mentalități, tradiții, instituții și oameni, proiectând reflexia lor pe fundalul pământului, unde multiplele straturile sunt reunite, intersectând și populând același spațiu. Astfel, diversele dimensiuni ale peisajelor considerate se amestecă împreună într-o narațiune tacită despre moștenirea comună a Europei și, de ce nu, a lumii.

La un nivel simbolic, locurile de război prezervă o putere evocativă care depășește granițele comune ale materialității. Odată cu trecerea timpului lucrările de geniu din Primul Război Mondial și construcțiile specifice au devenit trăsături arhitectonice reprezentative a simbologiei și fenomenologiei Marelui Război. Arhitectura de război poate fi abordată ca un artefact cultural plin de povești nespuse din trecut. Deși este larg acceptat că arhitectura oglindește sursa sa de emanație, studiul arhitecturii Primului Război Mondial ca amprentă a societății generative nu a fost abordată niciodată științific, lăsând o întreagă arhivă de semnificații neexplorată și constituind un decalaj în cunoștințele noastre care încă nu a fost sondat.

Diseminarea internațională a celor 14 puncte aparținând președintelui Woodrow Wilson nu numai că a anticipat era drepturilor omului, dar a sădit și o nouă mentalitate internațională care s-a răspândit mai târziu în toată lumea într-o formă sau alta. În acest fel, Marele Război poate fi abordat ca război mondial, întrucât implicațiile acestuia s-au extins asupra unor actori și au avut consecințe majore asupra unor oameni care nu au fost direct implicați în conflict în momentul producerii sale. Instigând dizolvarea marilor imperii, războiul industrial a creat circumstanțele care au permis finalizarea unui proces istoric, care a culminat cu emanciparea națională și dobândirea independenței mai multor popoare, pregătind astfel scena pentru o nouă ordine mondială. Într-o astfel de optică, Marele Război poate fi privit ca o coliziune a două lumi; un război între o lume în declin și o lume potențială, fiecare luptând pentru prevalența a ceea ce a crezut a fi just și ideal.

La nivel internațional, în retorica războiului, pare să existe o diferență semnificativă între vizibilitatea redusă a Frontului de Est respectiv a fronturilor secundare, în opoziție cu proeminența Frontului de Vest. În timp ce, pentru Frontul de Vest, au fost făcute studii extensive în ceea ce privește memoria și comemorarea, avem puține cunoștințe similare despre Frontul de Est. Frontul de Est rămâne, de asemenea, în mare parte neexaminat, atât în ceea ce privește lucrările arheologice, cât și studiile de patrimoniu, astfel încât capacitatea sa de a ne informa despre conflict rămâne neexplorată.

Din perspectiva memoriei/comemorării, siturile de război sunt monumente istorice autentice și inclusive, care dincolo de imediata semnificație la nivel local și național, au capacitatea de a îngloba/reuni/aduna memoriile fragmentare devenind reprezentative într-un cadru mai mare decât cel al statului național. Spre deosebire de clasicele monumente ale eroilor care au fost construite pentru a comemora o categorie precisă de actori și deseori restrictivă, cultura materială a siturilor de război evocă toți participanții, indiferent de rolul pe care l-au jucat. Dimensiunea monumentală a peisajului conflictual permite umplerea golului creat artificial în retorica standard a memoriei Primului Război Mondial și permite manifestarea istoriei plurale. Neintegrarea memoriei Frontului de Est în retorica războiului industrial la nivel internațional duce la falsificarea și distorsionarea istoriei. Marele Război a fost un fenomen complex a cărui chemare la arme a răsunat atât în rândul maselor, cât și a indivizilor, soldaților și civililor, o chemare care a adunat și zdrobit imperii, națiuni, armate, armament, oameni, animale și, mai presus de toate, pământ. Astfel, dimensiunea peisajului permite reconcilierea memoriilor Marelui Război conferind spațiu pentru integrarea reciprocă a conștiinței comune și amintirilor/memoriilor individuale, înglobând o multitudine de straturi care au fost construite în mod autentic în timp și de timp. Din perspectiva locurilor de memorie, siturile de război reunesc o gamă largă de simboluri colective, semnificații, cunoștințe, mărturii care pun războiul în sine într-o lumină nouă, nepercepută anterior, evidențiindu-i atât particularitățile cât și contradicțiile.

Includerea acestui peisaj conflictual în lista patrimoniului mondial UNESCO ar constitui o premieră mondială. Maramureșul ar deveni deschizător de drumuri, cerând unei organizații internaționale, care de altfel s-a născut tocmai ca urmare a violenței extreme a războaielor mondiale, să recunoască valoarea patrimonială a unei resurse culturale care reprezintă fundamentul culturii noastre globale, a lumii în care noi existăm. Țări precum Franța și Belgia au încercat acest demers pentru cimitirele de război, dar fără succes, inițiativa lor fiind acuzată de promovarea militarismului. Ei bine, această abordare este mult mai diversă, peisajul conflictual de la Pasul Prislop nu a fost creat voit, ci rezultă din epicentrul unui proces istoric. Drept urmare, nu se tratează

***Neintegrarea
memoriei Frontului
de Est în retorica
războiului industrial
la nivel internațional
duce la falsificarea și
distorsionarea istoriei.***

glorificarea războiului sau instigarea unor tensiuni internaționale, ci recunoașterea faptului că atunci s-a dat o nouă direcție realității la nivel global, marcând începutul unei noi ere în evoluția umanității. Primul Război Mondial ancorează rădăcinile și izvoarele lumii noastre. Dacă astăzi marea majoritate a oamenilor recunosc valoarea patrimonială a obiectivelor UNESCO din întreaga lume, dacă astăzi există drepturi ale minorităților etc., aceasta se datorează faptelor petrecute în timpul Marelui Război în țări precum România și a implicațiilor ulterioare ale acestora, un punct de curbura în evoluția omenirii care a marcat începutul unei noi etape istorice.

La nivel pragmatic, clasarea peisajului conflictual de la Pasul Prislop în LMP ar însemna creșterea numărului obiectivelor turistice și automat a ofertei turistice, a locurilor de muncă, posibilitatea accesării

de fonduri europene dedicate patrimoniului cultural, a colaborărilor internaționale cu instituții de cercetare și multe altele. Această cercetare a creat, de asemenea, o metodologie pentru identificarea patrimoniului cultural, în ideea de a deveni un proiect pilot atât pentru managementul siturilor de război, cât și pentru alte categorii de patrimoniu neexplorate anterior. Asta pentru că, în domeniul acesta, de data asta, am vrut să fie Maramureșul cel care dă ora exactă.

Până la urmă cartea ta nu este doar un demers științific, ci și un gest patriotic. Când a fost scoasă de la tipar, pe contul tău ai prezentat-o astfel: „Pentru tine România mea frumoasă!!! Pentru voi români de ieri, de azi, de mâine... dintotdeauna!!!” Percep aici o formă de patriotism manifest. Vorbește-ne puțin despre patriotism... Ce înseamnă pentru tine? Ce înseamnă pentru un om care a stat ani buni departe de țară?

Nu sunt în măsură să definesc patriotismul în termeni de conținut semantic și poate nici nu ar trebui. În definitiv, în esența lui pură, termenul conceptualizează o simțire, o relație intimă și profundă între om și patrie. De fapt, pe fondul relativizării valorilor, a abuzului terminologic și a folosirii acestuia ca instrument de retorică, a avut loc de fapt o erodare a conținutului terminologic. Sigur, patriotismul azi nu e la modă, e perceput ca învechit și adesea confundat/asimilat cu extremism, discriminare, rasism etc. Totuși, consider că această percepție nu poate fi mai departe de adevăr: cine nu se cunoaște, nu se acceptă și nu se respectă pe sine cum va putea vreodată să-i înțeleagă, accepte și respecte pe alții? Așadar, ce e pentru mine patriotismul: ancorajul sinelui într-o entitate majoră, o componentă imuabilă a ceea ce sunt în această lume. Consecutiv, departe de țară nu ești niciodată, o porți mereu cu tine oriunde ai merge, asemeni bagajului genetic, și e în același timp un fatum și o responsabilitate. Eu am purtat cu mine pretutindeni conștiința acestui fapt și, de fiecare dată când am pășit în afara granițelor, am simțit nevoia să mă străduiesc puțin mai mult. Asta pentru că tot ceea ce vei face tu individual peste hotare se va reflecta asupra tuturor compatrioților tăi și se va cumula reputației țării de origine, în bine sau rău. Trebuie cultivată năzuința ca ai noștri să poarte cinste, nu rușine după noi, să încercăm să

croim o cale mai bună pentru cei ce vor veni.

Îmi amintesc cu drag felicitarea primită de la mama de majorat și care conținea un mesaj care a marcat traiectoria vieții mele de adult: „Îți doresc nu să ai drumul presărat cu flori, ci să presari flori în urma ta pe unde treci!” Deci, voi părinți care creșteți copii, aveți grijă ce le spuneți copiilor voștri! Din vorbele voastre de azi se vor naște oamenii de mâine, așadar învățați-i să fie oameni, înainte de orice altceva.

Există niște clișee mult prea frecvent vehiculate în spațiul public, cu care pare că ne-am obișnuit și, uneori, avem senzația că nici nu-i mai deranjează pe cei care ar putea îndepărta și îndrepta realitatea care le-a generat. Unul dintre ele sună cam așa: „România e o țară frumoasă, ofertantă din punct de vedere turistic, dar se face prea puțin pentru promovarea ei.” Cât adevăr și cât mit crezi că este aici? De fapt, ce ne lipsește? Unde percepi tu că ar exista un hiatus?

România suntem noi, toți împreună și fiecare în parte. E o responsabilitate care nu poate fi delegată. Poate ar trebui să ieșim puțin din cercul de confort, să nu delegăm la alții ceea ce putem face noi, să fim mai puțin resemnați, să punem mâna să facem lucrurile să se întâmple, să fim uniți și să ne susținem ca să creștem împreună. Prezentul și viitorul sunt în puterea noastră a tuturor, când vom sădi dragostea de țară în faptele noastre de zi cu zi, atunci și doar atunci, Romania va fi din nou mare. Lucrul bine făcut se autopromovează, iar promovarea trebuie să derive din temeinicia a ceea ce se oferă, nu din strategii de marketing – de multe ori prost înțelese și futele. Și dacă vorbim de promovare, vă întreb: voi cât de des cumpărați de la producători locali, cât de acerb solicitați promovarea produselor Made în Romania, cât de mult și de des îi susțineți agricultorii sau, rectific, țărani români, și cât de activ vă implicați atunci când sunt zdrobiți de legi idioate făcute de oameni care habar nu au de realitatea lor? Și da, folosesc intenționat termenul de țăran pentru a exemplifica deșertăciunea preceptelor sociale actuale. Majoritatea folosesc acest termen ca insultă și-i atribuie conotații peiorative, dar făcând lucrul acesta își neagă originile, iar pe cei care văd lucrurile astfel îi îndemn să pună mâna pe o carte de istorie și să vadă cine sunt ei

de fapt. Eu mă identific cu țăranul român și cred că încarnează autenticitatea celor mai alese virtuți.

În linie de congruență cu cele precedente, consider că democrația este pentru cetățeni maturi. Noi trebuie să ne asumăm necesitatea de a crește. Perpetua lamentare la adresa factorului politic nu ajută pe nimeni. Vă amintesc că factorul politic lucrează în slujba voastră! Faceți-vă timp să vă autoeducați, trageți-i la răspundere pentru deciziile luate, dar în mod informat și rațional, implicați-vă activ și nu uitați de inițiativa cetățenească. Întrebați-vă cu toții cum ar fi România ideală. Mai dreaptă, mai corectă, mai meritocratică? Ei bine, care credeți că sunt pașii pentru a ajunge acolo? Și nu în ultimul rând, dumneavoastră personal sunteți dispuși să plătiți prețul? Dacă asta ar însemna nefolosirea influenței personale pentru a asigura admiterea fiului la școala dorită, câștigarea unui post râvnit sau alte practici uzuale, chiar și minore, ați mai milita pentru o Românie mai bună, în practică, nu doar ca declarație de principii?

Ca factor de remediere pot doar să vă îndemn să cereți formatorilor de opinie, pe toate canalele mass-media să vă respecte ca oameni, să-și facă treaba cu profesionalism și să vă ajute să creșteți în loc să vă îndobitocască. Cereți înlocuirea știrilor de tip șoc și groază cu rubrici de specialitate în domeniile care vă interesează, explicate pe înțelesul tuturor, cereți resuscitarea jurnalismului de investigație, cereți documentarea riguroasă a știrilor și refuzați să faceți rating la conținut care este sub demnitatea dumneavoastră umană. În joc e destinul nostru, al tuturor, și viitorul celor ce vor veni după noi. Chiar vreți să delegați factorului politic în exclusivitate această responsabilitate?

Ești un om extrem de liber. Și când spun liber, mă refer la acea formă de libertate dobândită prin cunoaștere și autocunoaștere. Cât de lung e acest drum spre cunoaștere pentru un tânăr care nu vrea să ardă etapele? Ce argumente are un astfel de tânăr în fața unuia care a ars aceste etape, dar care... poate... are influență, putere?

Dacă vorbim despre cunoaștere și autocunoaștere, vorbim despre un drum infinit. Se spune că venim pe pământ să învățăm, să experimentăm, să creștem, să

***Întrebați-vă cu toții
cum ar fi România
ideală. Mai dreaptă,
mai corectă, mai
meritocratică? Ei bine,
care credeți că sunt
pașii pentru a ajunge
acolo? Și nu în ultimul
rând, dumneavoastră
personal sunteți
dispuși să plătiți
prețul?***

parcurgem un fel de drum inițiativ al sufletului, fiecare după propriile capacități, aspirații, posibilități. Încerc să nu mă preocup de modalitățile de ascensiune a altora, deși, sigur, uneori anumite situații pot fi frustrante. Eu port doar responsabilitatea faptelor mele și mă străduiesc să nu-i judec pe alții, pe cât posibil, și asta nu pentru că sunt deosebit de înțeleaptă și spirituală, ci pentru ceea ce presupune reversul medaliei. Atunci când îi judecăm pe ceilalți pentru ceea ce fac, trebuie să ne judecăm și pe noi cu aceeași măsură pentru ceea ce îi lăsăm să facă! Dacă nu ne place ce se petrece, de ce permitem anumite lucruri? Oare

inacțiunea noastră nu ne face părtași? Și, oare, atunci când închidem ochii la orice formă de nedreptate care se întâmplă în jurul nostru și nu luăm atitudine, nu devenim cu toții complici în statu-quo? E oare frica, resemnarea, comoditatea, oportunistul de orice fel o scuză? Au fost sclavi care au dărâmat imperii, noi ce scuză avem să nu facem lumea asta mai bună dacă susținem că nu ne place starea lucrurilor? Și unde am fi fost azi dacă oamenii din trecut erau la fel de inerți ca noi? Iar dacă sunteți tentați să spuneți că nu se poate schimba nimic, vă invit să identificați alții asemeni vouă, să căutați interese comune și să le susțineți împreună; unde-s mulți puterea crește.

Cât despre arderea etapelor, ce pot spune, fiecare are propriul drum și fiecare dintre noi a primit într-un fel sau altul mijloacele pentru a naviga viața. Să fim raționali: nu pot fi toate într-un loc (asta pentru că până acum sunt convinsă că v-ați imaginat c-aș fi modestă). Și pentru că ați vorbit de libertate, libertatea e apanajul omului care nu simte nevoia nici să comande nici să fie comandat, a celui care îndrăznește să fie ceea ce este fără să simtă nevoia să se treacă prin filtrul lumii, a celui care alege cu sufletul și trăiește după propriile reguli, dar cu conștiința că nu are dreptul de a-i importuna pe cei diferiți de el, a celui care iubește opulența diversității peisajelor umane în drumul lor spre devenire.

Care sunt constantele generației acesteia de tineri? Și când spun asta (pornind de la contactul tău cu alte culturi și civilizații), mă refer la valori, pseudo-valori, temeri, pericole... coerciții, libertăți...

Cred că noi suntem o generație de tranziție, scindată între vechi și nou, cobai ai unui proces de reforme mai mult sau mai puțin fericite, de multe ori striviți sub povara apoteoticului self-made man, oameni ai legăturilor comunitare scindate, dar care au lăsat răni încă nevindecate, subiecți a unui proces constant de adaptare, combătuți între revoltă și resemnare, între cumpătare și vise de glorie.

Știu că sportul se împacă, practic, cu orice... Dar cum e să mergi la antrenamente de kick boxing și, după aceea, să scrii în engleză despre rezultatele cercetării tale în arheologia câmpurilor de război? Cât și cum se potențează una pe cealaltă?

E tonic. Ambele necesită disciplină, răbdare, perseverență și o fărâmă de curaj sau, mă rog, de nebunie. Poate sunt un spirit războinic sau poate pur și simplu refuz să mi se spună ce pot sau nu pot să fac ca fată. Nu-mi plac limitările, nu-mi place să colorez în căsuțe predefinite, nu cred în acceptarea apriori a convenționalului. Îmi place să-mi sfidez propriile limite și de obicei am tendința să percep nuanțele mai puțin imediate ale realității și să fiu atrasă de lucruri particulare. Îmi place să cercetez, să sondez empiric necunoscutul, să deschid ferestre către inedit, să văd noi perspective sau poate doar am învățat de mică să pun întrebări diverse. Din poveștile copilăriei îmi amintesc amuzata indignare de care eram cuprinsă de fiecare dată când erau omorâți zmei, balauri, dragoni, în fine, tot ce era magic și divers. Aveam mereu senzația că erau neînțeleși și mă întrebam dacă chiar e necesar să exterminăm tot ceea ce nu înțelegem și să strivim „corola de minuni a lumii” în loc să o potențăm.

Te-am știut întotdeauna visând înalt, făcând lucrurile temeinic. Știu că le faci pe toate: de la job-ul în administrația județeană, la doctorat, lecturi, pictură, sport, voluntariat, casă... Care e, dacă s-ar putea spune... următorul vis?

Nu este următorul, ci mai degrabă o continuare, faza 2 a celui precedent. Pasul Prislop – peisaj cultural conflictual este un proiect mai amplu decât pare. Are o componentă internațională, deschide o fereastră către lume și presupune crearea unui vast circuit al câmpurilor de război (războaiele mondiale) care au menirea să ancoreze istoria așa cum este, plurală. Istoria a fost întotdeauna plurală, doar că până în prezent poate nu au existat resursele sau condițiile care să permită manifestarea sa plurală, holistică, bogată, vibrantă, deoarece consemnarea ei a fost aproape mereu mandatată politic și, consecutiv, mult prea adesea aservită unui scop. Conclusiv, într-un anume fel este și un proiect de emancipare internațională, interstatală, intra- și inter socială, în spatele căruia stau sute de mii de suflete, sute de mii de voci care așteaptă să fie auzite. Nu sunteți curioși să vedeți cum ar părea locuri comune, precum războaiele mondiale, văzute prin ochii multiplelor perspective naționale, nerestricționate, necenzurate... oare ce vor avea de spus? Ce lecții vor avea de transmis? Și când lucrul acesta se va întâmpla, voi

dragi români veți sta toți ca unu să pledați ca și vocea înaintașilor voștri să răsune printre ele?

Închei cu traducerea unui fragment din cartea mea "THE EDGE OF EUROPE. Heritage, landscape and conflict archaeology. First World War material culture in Romanian conflictual landscapes", în speranța ca atunci când veți fi chemați să răspundeți întrebării precedente, să vă amintiți cine sunteți:

„Acum mai bine de un secol a avut loc un Mare Război, un război care a prăbușit imperii, a eliberat națiuni, a remodelat granițele, dar mai presus de toate un război care a schimbat fața pământului pentru totdeauna. Acest război a schimbat însuși conceptul de război, brevetând conceptul de război total și familiarizând istoria cu fenomenul morții în masă. În vârtejul războiului, națiunile s-au amestecat și au intrat în coliziune și confuzia Babilonului a coborât peste câmpurile de război. Unii au luptat pentru libertate, unii au luptat pentru putere, dar marea majoritate au luptat pentru că nu aveau altă opțiune; morți sau vii, ieșirea era prin foc și pur și simplu nu a existat altă cale de scăpare. Pământul s-a cutremurat și timp de patru ani întunericul a coborât asupra națiunilor, dar când soarele a răsărit din nou pe Frontul de Est, au apărut noi țări, noi orizonturi. După război, pentru o lungă perioadă de timp, istoricii au narat o poveste disociată, o poveste despre două fronturi separate. Totuși, există doar un singur fir narativ a tot inclusiv, o poveste spusă însăși de pământ, o poveste despre semnificația siturilor de război ca locuri de comemorare și patrimoniu. Asta pentru că Marele Război nu numai că a înclinat balanțele puterii, a redefinit frontiere și a scris pagini fundamentale de istorie națională pentru mai multe state, dar a și remodelat identitatea pământului, redefinind peisajul. Marele Război a inaugurat o procedură de incizii de mediu care au marcat locurile de război cu brandul războaielor mondiale, un semn distinctiv care a înrădăcinat conflictul în pământ, nu numai ca strategia terestră, dar și în anticiparea amenințărilor aeriene. Buncăre, tranșee, cratere de bombe, morminte comune au fost toate răni sculptate în pământ, răni care în timp s-au transformat în cicatrici dând mediului natural mândrie și personalitate, transformând spațiul în loc. Natura însăși a jucat un rol în acest scenariu,

***Îmi place să cercetez,
să sondez empiric
necunoscutul, să
deschid ferestre
către inedit, să văd
noi perspective
sau poate doar am
învățat de mică să
pun întrebări diverse.***

crescând maci pentru a aminti lumii de fiii săi pierduți în luptă și de atunci macul roșu a devenit simbolul victimelor de război pentru toate conflictele armate care au urmat. Locurile de război au devenit pustnicii unui război demult apus, dar ale cărui avataruri ajung până la noi, în prezent. Timp de decenii, pământul și-a purtat cicatricile cu mândrie, onorând memoria celor căzuți și ascultând vocea lor tăcută în speranța că într-o zi va erupe și va fi auzită. Așadar mă întreb: la mai mult de un secol de la sfârșitul Marelui Război, dacă tu ai putea da vocea celor care au pierdut-o pe a lor, ai face-o? Dacă însuși pământul te-ar soma și te-ar implora să-i ascuți povestea, ai face-o? TU ai asculta?"

DOCUMENTELE AUGUSTIN BUZURA

Despre ce va urma...

Cele două volume de nuvele și povestiri, „Capul Bunei Speranțe” (1964) și „De ce zboară vulturul?” (1966), constituie treptele premergătoare ale marilor romane ale lui Augustin Buzura, scrieri în care se regăsesc în germene marile teme dezvoltate ulterior de autor. Sunt exercițiile prin care autorul ne pregătește asupra a ceea ce va urma...

DIN VOLUMUL „DE CE ZBOARĂ VULTURUL”:

Taci, să nu te audă!...

Până atunci, deși nu cunoșteam sentimentul acela paralizant, vâscos, numit frică, în fiecare noapte sau zi, când reușeam să adorm, visam un imens câmp alb, numai alb, și atâta tot, un alb asemeni zilei vulgare ce pătrundea, nu știu cum, prin dubla hârtie neagră prinsă trainic pe geamuri. Visul era atât de dur, de otrăvitor, încât mă trezeam buimăcit și, izbindu-mă de culoarea camerei contopită cu răsuflarea înecată a mamei – puls unic al întunericului, motiv care mă îndemna să mă cred viu –, săream din pat, decis să aprind măcar un chibrit. Trezit de-a binelea, mă retrăgeam la loc, înghițându-mi lacrimile pe care nu

reușeam niciodată să le stăpânesc, deși era a nu știu câta zi-noapte petrecută astfel. Înghesuindu-mă lângă perete, simțeam cum mă anchilozez treptat, cum nu mai sunt, iar locul albului din minte îl luau niște ochi, mii de ochi identici, care mă țintuiau: însă, cu avida dorință de a mă feri, de a răsufla în voie, strângeam din dinți și, când simțeam că nu mai pot răsufla, mă pomeneam explodând într-un geamăt gutural, neînțeles, la care mama se trezea buimăcit: „Vai, ce se întâmplă?” și îmi acoperea gura cu palma până-mi simțeam gustul sângelui meu. Își lua apoi bocancii legați cu cârpe – pentru a nu face zgomot – și întrebându-mă în șoaptă: „A sunat iar? Ai auzit ceva?” se îndrepta nesigură spre mijlocul camerei și asculta până ce liniștea, încărcată cu dezvățatul meu vis, plesnea istovită: „Fie ce-o fi!” obligându-mă la șoapte. În fiecare zi trăsesem cu vreo doi centimetri patul înspre geam, să nu se observe. Târziu, când adormea mama, desfăceam cu teamă colțul hârtiei de camuflaj și din strada pustie, de sfârșit de lume, vedeam privindu-mă flegmatic, nu știu de ce, numai omul

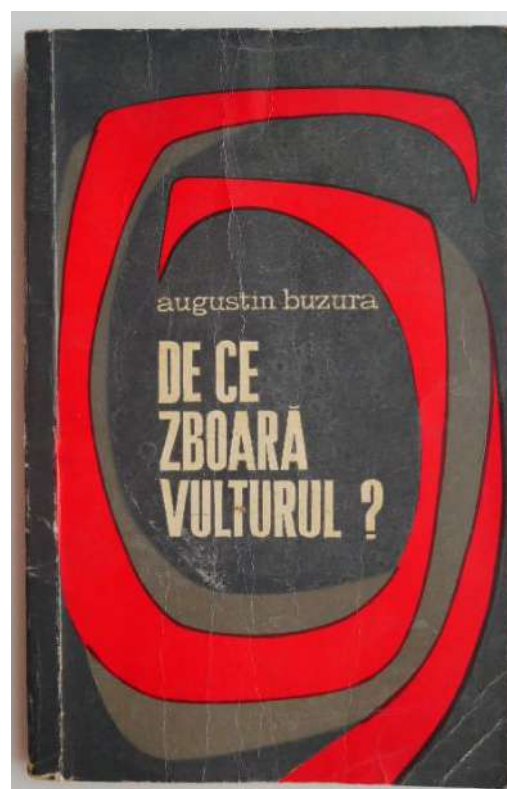
DOCUMENTELE AUGUSTIN BUZURA

imens din carton, cu degetul la buze, sugerându-mi un „psst!” prelung, poruncitor. Niciodată nu văzusem altceva, nu știam ce e în jurul și în spatele lui; ochii săi gigantici mă lipeau de perete până transpiram. Mai târziu, fusese suficient să mi-l amintesc numai și sâsâitul făcea vârtejuri în jur, încât și geamul mă înspăimânta, mai ales că, odată, crezând că mă îndrept spre el, mama s-a repezit asupra mea și, după ce mă trântise la pământ, a început să mă lovească peste față, pe unde se nimerea: „Măgarule, vrei să mori? Lasă, poate că mai târziu...” Palmele ei îmi făcură bine: deși brutale, neomeneste, aduseseră ceva nou zilelor acelea în care gesturile luaseră locul cuvintelor: „Taci, să nu te audă! Taci să nu te audă! Psst! Taci, să nu te audă!” Nu înțelegeam de ce trebuie să fac asta, hârtia dublă de camuflaj ne despărțea de stradă, de scheunatul sirenelor, dar în timpul mesei, când trebuia să stau față în față cu mama, s-o întreb sau să vorbesc ceva, cât de cât, cuvintele împotmolite în mâncare se duceau pe gât, ucise de ochii omului de carton din stradă și de șoapta repezită a mamei: „Mai încet. Iar trănțești lingura!” Mâncarea nu mai avea niciun gust și, chiar pentru că nu-mi era somn, mă întindeam în pat, mișcând privirea de la valiza cu alimentele de care nu ne atingeam, pregătită special pentru adăpost, la singura mea jucărie, un măgar de cauciuc care, apăsând pe burtă, ofta indiferent. În urma țipătului animalului, mă strângeam ghem, la perete, nu pentru că ar fi trebuit, dar mă pomeneam muștrându-l: „Taci, să nu te audă mama!” Vorbind, mă simțeam și mai speriat, deși de multe ori când mă trezeam amenințându-l, ea era plecată, mă sărutase ca pentru ultima oară și îmi lăsase stereotipele sfaturi: „Să nu te uiți pe geamuri. Pe ușa asta ieși în cămară, aici ai mâncarea. Să nu vorbești nimic, să nu faci vreo prostie. Sunt bătrână, bolnavă și vreau să trăiesc. Să nu te audă!...”

De fapt, vorbea degeaba. În lipsa ei nu îndrăzneau să mă mișc din pat; chiar după apă pășeam în vârful picioarelor, mă înecam vrând s-o beau în liniște și, când tusea mă obliga să izbucnesc, mă întindeam pe podele, nemișcat, urmărit de miile de ochi consecutivi visurilor mele albe.

Într-o zi, când mama s-a întors acasă n-am mai recunoscut-o, pășea sigură și zâmbea; primul lucru pe care a dorit să-l facă a fost să deschidă geamurile. Mă gândisem că, sătulă de întunericul și de frica de deasupra noastră, n-o mai interesează tot ce i s-ar putea întâmpla, sau pur și simplu a uitat. Am sărit înspăimântat s-o opresc, însă în loc să-și dea seama, ori să mă bată, m-a mângâiat pe cap, fapt care mi-a întărit convingerea că se întâmplă ceva ciudat cu ea și, de frică, am coborât în fugă scările, pomenindu-mă în stradă. Trotuarele erau pline de oameni cu brațele încărcate de coșuri, puși parcă numai pe mâncare. În față, omul de carton – simbol al zodiei în care a trebuit să mă nasc –, cu degetele peste buze, mă privea fix, condescendent, încât m-am trezit fugind nebunește, la întâmplare. Și cu cât mă izbeam de mai mulți oameni, numărul ochilor creștea, iar degetele de la gură, multiplicat, lăsau loc unui sâsâit prelung, ce acoperea pașii, răsufierea mea și a celor pe care încercam să-i ocolesc, să pot fugi înainte.

(*De ce zboară vulturul?* Editura Tineretului, Cluj-Napoca, 1966, pag. 27)

Despre noi

Fundația Culturală Augustin Buzura

Fundația Culturală Augustin Buzura a fost înființată în 2017, la puțin timp după dispariția academicianului Augustin Buzura. Inițiatorii sunt membrii familiei, animați de dorința de a păstra vie memoria academicianului Augustin Buzura și pentru a continua idealul de conștiință și responsabilitate pentru care scriitorul s-a luptat o viață. Urmând valorile și principiile profesate de academicianul Augustin Buzura, fundația se va ocupa de sensibilizarea societății românești asupra importanței păstrării și dezvoltării patrimoniului cultural național, va promova excelența și va sprijini valorile.

Fundația Culturală Augustin Buzura se va ocupa prin toate mijloacele de care dispune de promovarea în țară și în străinătate a operei literare și publicistice a scriitorului Augustin Buzura, precum și a filmelor realizate după scenariile sale. Se va îngriji, de asemenea, de perpetuarea numelui său și a actelor sale fondatoare și generatoare de cultură civică și instituțională.

Având ca scop sprijinirea și promovarea culturii, artei și civilizației românești, FCAB își propune să fie un factor activ

în societatea civilă, prin sprijinirea procesului de integrare și de afirmare culturală europeană și mondială, prin oferirea de soluții practice în domeniul culturii, artei și educației.

Fundația Culturală Augustin Buzura militează pentru încurajarea și stimularea creației originale în toate domeniile culturii, de la cercetarea științifică până la creația artistică, precum și pentru sprijinirea și promovarea tinerelor talente și protejarea și perpetuarea celor consacrate.

Promovarea și sprijinirea activităților de studiu și cercetare privind istoria și civilizația românilor, menținerea prin mijloace specifice a legăturilor cu alte fundații culturale din țară și străinătate reprezintă obiective relevante ale Fundației Culturale Augustin Buzura.

Fundația va organiza și va participa, singură sau în parteneriat, la expoziții, spectacole, festivaluri, concerte și alte manifestări cultural-artistice, în țară sau în străinătate.

Președinta al Fundației Culturale Augustin Buzura este Anamaria Maior-Buzura, fiica scriitorului.

Buzura Foundation Washington D.C.

Buzura Foundation supports and promotes Romanian and universal culture, art and civilization, aims to be an active factor in civil society by supporting the process of integration and cultural affirmation, by offering practical solutions in the field of culture, art and education.

OUR VISION

To keep the memory of Augustin Buzura alive and create a movement around his work rooted into his principles, values and courage of telling the truth under any circumstances.

WHAT WE DO

We support and engage with established and emerging artists, scientists and educators whose works reflect and carry on the principles and values present in Buzura's literary and journalistic work.

OUR COMMUNITY

Our community is diverse, with a sense of belonging and deeply rooted into the present. It's inclusive and serves as a forum for honest discussion, respecting and welcoming diversity of opinion, hence keeping a sense of ownership of ideas.